

Food and Agriculture
Organization of the
United Nations

YENİDEN YERLEŞİM ÇERÇEVESİ

(YYÇ)

**TÜRKİYE DAYANIKLI PEYZAJ ENTEGRASYONU
PROJESİ (TULIP)**

TEMMUZ, 2021

Food and Agriculture
Organization of the
United Nations

YENİDEN YERLEŞİM ÇERÇEVESİ

(YYÇ)

TÜRKİYE DAYANIKLI PEYZAJ ENTEGRASYONU

PROJESİ (TULIP)

TEMMUZ, 2021

Food and Agriculture
Organization of the
United Nations

YENİDEN YERLEŞİM ÇERÇEVESİ (YYÇ)

TÜRKİYE DAYANIKLI PEYZAJ ENTEGRASYONU PROJESİ (TULIP)

TEMMUZ, 2021

İçindekiler

KISALTMALAR	iii
TERİMLER SÖZLÜĞÜ	v
YÖNETİCİ ÖZETİ.....	ix
PROJE TANIMI.....	1
PROJE İÇİN ARAZİ İSTİMLAKI.....	7
YENİDEN YERLEŞTİRME HAZIRLIĞININ AMACI VE TEMEL ŞARTLARI	14
YENİDEN YERLEŞTİRME HAZIRLIĞI VE UYGULAMASI.....	16
POTANSİYEL ETKİLER VE ETKİLENEN KİŞİLER	19
YASAL ÇERÇEVE.....	23
Yeniden Yerleşim için Ulusal Yasal Çerçeve	23
5.2 Türkiye’de Kamulaştırma Süreci.....	25
5.3 Yeniden Yerleşime ilişkin DB Standardı (ÇSS5).....	28
Boşluk Analizi	29
UYGUNLUK VE HAKLAR	35
Uygunluk	35
Hak Sahipliği	35
ETKİLENEN VARLIKLARIN DEĞERLENDİRME YÖNTEMLERİ.....	40
TAHMİNİ BÜTÇE.....	41
KURUMSAL DÜZENLEMELER.....	43
Proje Uygulama Yapısı.....	43
ÇSS5’e Özgü Sorumluluklar	45
UYGULAMA PROGRAMININ GENEL UNSURLARI.....	46
ŞİKAYET MEKANİZMASI.....	48
Projeye Dayalı Şikayet Mekanizması.....	50
Dünya Bankası Şikayet Giderme Sistemi.....	50
GÖRÜŞME USULLERİ VE YÖNTEMLERİ.....	51
Paydaş Katılım Faaliyetleri	52
İZLEME DÜZENLEMELERİ	55
EK 1: TARAMA FORMU	57
EK 2 YENİDEN YERLEŞTİRME PLANI’NIN ASGARİ UNSURLARI	59
EK 3: YENİDEN YERLEŞTİRME PLANI’NIN ANA HATLARI.....	62
EK 4: YENİDEN YERLEŞTİRME PLANI İLERLEME RAPORU (ŞABLON)	63
EK 5: YENİDEN YERLEŞTİRME TAMAMLAMA RAPORU’NUN ANA HATLARI	64
EK 6: NİHAİ SOSYAL DENETİM RAPORU FORMATI.....	65
EK 7: ŞİKÂYET FORMU	67

EK 8 GÖRÜŞ- ÖNERİ TABLOSU	68
---------------------------------	----

Tablo Listesi

Tablo 1. Detaylı Proje Bileşenleri ve İlgili Uygulayıcı Kuruluşlar	7
Tablo 2. Olası Arazi İstimlakı/Erişim Kısıtlamaları ve YYP Gereklilikleri.....	8
Tablo 3. Araziye-dayalı Potansiyel Etkiler.....	19
Tablo 4. Yasal Çerçeve ile ilgili Boşluk Analizi	31
Tablo 5. Hak Sahipliği Matrisi	36
Tablo 6. Yeniden Yerleşim Süreci ve Sorumlu Taraflar	46
Tablo 7. Yeniden Yerleşim Hususlarında Resmi İrtibat.....	52

KISALTMALAR

AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
BNH	Bolaman Nehir Havzası
OAB	Orta Anadolu Bölgesi
ÇNH	Çekerek Nehir Havzası
GM	Genel Müdürlük
DSİ	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü
DKB	Doğu Karadeniz Bölgesi
ÇSÇ	Çevresel ve Sosyal Çerçeve
ÇSTP	Çevresel ve Sosyal Taahhüt Planı
ÇSED	Çevresel ve Sosyal Etki Değerlendirmesi
ÇSYP	Çevresel ve Sosyal Yönetim Planı
AB	Avrupa Birliği
FY	Finansal Yönetim
MY	Mali Yıl
YA	Yeşil Altyapı
ŞM	Şikayet Mekanizması
ŞGH	Şikayet Giderme Hizmeti
IBRD	Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası
EPYP	Entegre Peyzaj Yönetim Planı
KGM	Karayolları Genel Müdürlüğü
MH	Mikro Havza
MHP	Mikro Havza Planı
İ&D	İzleme ve Değerlendirme
TOB	Tarım ve Orman Bakanlığı
HMB	Hazine ve Maliye Bakanlığı
UAB	Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı
DTÇ	Doğa Temelli Çözümler
UHYS	Ulusal Havza Yönetim Stratejisi
İ&B	İşletim ve Bakım
OGM	Orman Genel Müdürlüğü
PDD	Proje Değerlendirme Dokümanı
PKB	Proje Koordinasyon Birimi
PKH	Proje Kalkınma Hedefi
PUB	Proje Uygulama Birimi

PUK	Proje Uygulama Kılavuzu
PSSB	Proje Satın Alma Strateji Belgesi
KKS	Kırsal Kalkınma Stratejisi
BDE	Bölgesel Destek Ekibi
SKA	Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları
SED	Sosyo-Ekonomik Durum
SÇSD	Stratejik Çevresel ve Sosyal Değerlendirme
OSKİ	Ordu Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresi
GB	Gider Beyanı
TRGM	Tarım Reformu Genel Müdürlüğü
TL	Türk Lirası
TULIP	Türkiye Dayanıklı Peyzaj Entegrasyonu Projesi
DBG	Dünya Bankası Grubu

TERİMLER SÖZLÜĞÜ

Arazi İstimlakı: “Arazi istimlakı”, doğrudan satın alma, mülkün kamulaştırılması ve irtifak hakkı veya geçit hakları gibi erişim haklarının edinilmesini içerebilen proje amacıyla arazi edinme yöntemlerinin tümü anlamına gelir. Arazi istimlakı şunları da içerebilir: (a) arazi sahibinin araziye gelir veya geçim kaynağı amaçları için bağlı olmasına bakılmaksızın işgal edilmemiş veya kullanılmayan arazilerin istimlakı; (b) bireyler veya hane halkları tarafından kullanılan veya yaşanan kamu arazilerine yeniden sahip olmak; ve (c) araziye sular altında bırakan veya başka şekillerde kullanılamaz veya erişilebilemez kılan proje etkileri. “Arazi”, mahsuller, binalar ve diğer gelişimler ve su kütleleri gibi araziye bağlı veya arazide yetişen her şeyi içerir.

Arazi Kullanımına İlişkin Kısıtlamalar: “Arazi kullanım kısıtları”, projenin bir parçası olarak doğrudan getirilen ve yürürlüğe konulan tarımsal, konut, ticari veya diğer arazilerin kullanımına ilişkin sınırlamalar veya yasaklar anlamına gelir. Bunlar, yasal olarak belirlenmiş parklara ve korunan alanlara erişim kısıtlamalarını, diğer topluma ait kaynaklara erişim kısıtlamalarını ve hizmet irtifakları veya güvenlik bölgeleri dahilinde arazi kullanımına ilişkin kısıtlamaları içerebilir.

Arazi Temelli: "Arazi temelli" terimi, doğal kaynakların toplanmasının yanı sıra, çiftlik hayvanlarının dönüşümlü olarak yetiştirilmesi ve otlatılması gibi geçim kaynağı faaliyetlerini içerir.

Araziye Erişim: Arazi ve diğer doğal kaynakları kullanma kabiliyeti, kaynakları kontrol etme, arazi hakkını transfer edebilme ve diğer fırsatlardan yararlanma hali.

Çevresel ve Sosyal Yönetim Çerçevesi (ÇSYÇ): Türkiye Dayanıklı Peyzaj Entegrasyonu Projesi (TULIP) Borçlanıcısının ve Uygulayıcı Kurumlarının, Dünya Bankası'nın standartlarını yerine getirmek için uygulamaları gereken olan çevresel ve sosyal faaliyetleri tanımlayan çerçevedir.

Ekonomik Yerinden Edinme: Bir projenin veya ilgili tesislerinin inşası veya işletilmesinden kaynaklanan arazi istimlakı veya kaynaklara (arazi, su veya orman) erişimin engellenmesinden kaynaklanan gelir akışlarının veya geçim yollarının kaybını ifade eder.

Etki Alanı: Projenin etki alanı, projenin kapsam ve içeriğine bağlı olarak şu özellikleri kapsayabilir: (i) proje ve müşterinin faaliyetleri ile doğrudan sahip olunan, işletilen veya yönetilen (yükleniciler tarafından da dahil olmak üzere) ve projenin bileşenleri olan tesislerin etkilediği alan; (ii) proje nedeniyle farklı zaman ya da yerde meydana gelebilecek planlanmamış ancak öngörülebilir gelişmelerin/değişikliklerin etkilediği alan veya (iii) Etkilenen Toplulukların geçim kaynaklarının bağlı olduğu biyolojik çeşitlilik veya ekosistem hizmetleri üzerinde projenin dolaylı etkilerinden etkilenmesi muhtemelen alanlar.

Etkilenen Kişi: Gerek fiziksel gerekse ekonomik olarak yerinden edilmiş kişiyi (gerek doğal gerekse hukuki) ifade eder. Ayrıca bakınız *yerinden edilmiş kişi ve projeden etkilenmiş kişi*.

Fiziksel Yerinden Edilme: Projeyle ilişkili arazinin kamulaştırılmasından kaynaklanan ve PEK'lerin evden, iş yerinden veya iş tesislerinden başka bir yere taşınmasını gerektiren barınma ve varlık kaybını ifade eder.

Gayriresmi Hak Sahibi: Görenekler, yazılı olmayan kurallar veya diğer sosyal olarak kabul edilen süreçler tarafından bir varlık veya kaynak üzerinde belirli bir mülkiyet hakkına veya intifa (yararlanma) hakkına sahip olarak görülen kişi veya bir grup kişiyi ifade eder. Ancak bu intifa hakkı tapu gibi bir hukuki belgede resmileştirilmiştir ya da resmi kanallar ile kaydedilmemiştir.

Gayriresmi hak sahiplerine karşılık, resmi hak sahipleri arazi ve/veya diğer taşınmaz mallar için resmi mülkiyet (genelde kayıtlı tapu) belgesi olan kişileri içerir.

Gecekonducular ise alan kullanımları yasalar tarafından ya da sosyal olarak kabul edilmiş süreçler tarafından tanınmamış kişileri kapsar. Örneğin, yerleşim için yasa tarafından yaygın olarak yasaklı alan ilan edilen alanlara yerleşen fırsatçı yerleşimciler.

Geçim kaynağı: "Geçim kaynağı", ücret temelli gelir, tarım, balıkçılık, toplayıcılık, diğer doğal kaynak temelli geçim kaynakları, küçük ticaret ve takas gibi bireylerin, ailelerin ve toplulukların geçimini sağlamak için kullandıkları tüm araçları ifade eder.

Geçim Kaynaklarının Yeniden Yapılandırılması: Bu terim, fiziksel veya ekonomik yerinden edinmeden etkilenen Projeden Etkilenen Kişilerin (PEK) geçim kaynaklarını ve yaşam standartlarını iyileştirmelerine veya hangisi daha yüksekse, en azından yerinden edilmeden önceki seviyeye veya proje uygulamasının başlangıcından önceki seviyeye geri dönmelerine yardımcı olmak için girilen tüm çabaları içerir.

Gönülsüz Yeniden Yerleşim: Dünya Bankası'nın Çevresel ve Sosyal Standart (ÇSS) 5'i proje kaynaklı arazi istimlakının ve arazi kullanımı üzerindeki kısıtlamaların, topluluklar ve insanlar üzerinde olumsuz etkileri olabileceğini kabul etmektedir. Proje kaynaklı arazi istimlakı ve arazi kullanımı üzerindeki kısıtlamalar, kişilerin fiziksel olarak yerinden olmalarına (yer değiştirme, konutsal arazinin kaybı veya barınma kaybı), ekonomik kayıplara (arazi, varlık kaybı veya gelir kaynakları ve diğer geçim olanaklarının kaybına sebep olacak varlıklara erişimin kaybı) veya ikisine sebep olabilir. "Gönülsüz yeniden yerleşim" terimi bu etkileri ifade eder. Yeniden yerleşim, kişilerin veya toplulukların arazi istimlakı veya arazi kullanımı üzerindeki kısıtlamaları reddetme haklarının olmadığı ve yerlerinden edilmeleriyle sonuçlandığı durumlarda istem dışı olarak kabul edilir. Bu durum, alıcının kamulaştırma için başvurduğu istimlak yetkisi ve müzakere yoluyla çözüme dayalı olarak kamulaştırma ve arazi kullanımı kısıtlamalarında oluşur. Bir tazminat önlemi olarak görülen *yeniden yerleşim* genellikle sadece yeniden yerleşimin yapılacağı konutlara fiziksel olarak geçmeyi değil tüm tazminat türlerini kapsayan daha geniş anlamda kullanılır.

Güvenli Kullanım Hakkı: "Güvenli Kullanım Hakkı", yeniden yerleştirilen bireylerin veya toplulukların yasal olarak işgal edebilecekleri, tahliye riskine karşı korundukları ve kendilerine sağlanan kullanım haklarının sosyal ve kültürel açıdan uygun olduğu bir yere yerleştirilmeleri anlamına gelir.

Hassas Gruplar: Hassas veya risk altındaki gruplar, cinsiyetleri, etnik kökenleri, fiziksel veya zihinsel engelleri, ekonomik dezavantajları veya sosyal statüleri sebebiyle yerinden edilmeden diğer kişilere göre daha fazla olumsuz etkilenebilecek olan ve yeniden yerleşim yardımı ve ilgili kalkınma yardımlarını kullanma veya talep etme becerileri daha sınırlı olan kişileri içerir. Yerinden edilme bağlamında *hassas gruplar* aynı zamanda yoksulluk sınırının altında yaşayan kişileri, toprağı olmayan kişileri, yaşlıları, kadınları, hane reisinin çocuklar olduğu hane halklarını, etnik azınlıkları, doğal kaynaklara bağımlı toplulukları veya ulusal arazi tazminatı veya arazi tapu mevzuatı yoluyla korunamayan kişileri de içerir.

İkame Maliyeti: “İkame maliyeti” varlıkları ikame etmek için yeterli olacak tazminata ilaveten varlık ikamesinden doğan işlem maliyetinin değerlendirilmesi yöntemidir. Faal piyasaların olduğu yerlerde, ikame maliyeti bağımsız ve yetkin emlak değerlendirmesinde ortaya konan piyasa değeri artı işlem maliyetleridir. Faal piyasaların olmadığı yerlerde ikame maliyeti, arazi çıktı değeri veya üretken varlıkların hesaplanması gibi alternatif yollarla veya diğer sabit varlıkların inşası için ikame malzeme ve iş gücünün değer kaybetmemiş değeri ve işlem maliyetleri olarak saptanabilir.

Kamulaştırma: “Kamulaştırma”, mülkün piyasa değerine göre tazminat ile mülkiyet haklarının kamulaştırılması veya sınırlandırılması anlamına gelir.

Kullanım veya mülkiyetin gayriresmi oluşu siyah beyaz bir durum değildir: gayriresmi hak sahipleri bazı yetkililerin gözünde yasa dışı sayılırken bazılarının gözünde yasal hatta diğerleri için teşvik edilen bir durum olabilir (her iki durum da yukarıdaki yol kenarı işletmeler için geçerli olabilir).

Ödenek: Taşınmaz mallardan kaynaklanan kayıpların haricinde kayıplar veya yeniden yerleşim kaynaklı harcamalar karşılığında ödenen ödenek. Örneğin, kiracılara alternatif konut bulma çabalarını desteklemek için ödenek sağlanabilir. Projenin arazi erişiminin sağlanması sebebiyle yerini değiştirmek zorunda kalan kişilere taşınma ödeneği ödenebilir. Ödenek; taşınmaz bir malın kaybını karşılamak için verilen *tazminattan* ayrı tutulmalıdır.

Proje İz Düşüm Alanı: Projenin doğrudan etkilediği ve proje kapsamında edinilmesi gereken arazi (bu terimler sözlüğündeki arazi istimlak tanımını uyarınca).

Borçlanıcı taraf, projeden etkilenen toplulukların tazminat ve diğer faydalardan yararlanabilmeleri için geçerli olacak son tespit tarihini belirler. Son tespit tarihi ile ilgili bilgi iyi bir şekilde belgelendirilecek ve proje alanında düzenli aralıklarla yazılı ve (uygun olması halinde) yazılı olmayan şekillerde ve ilgili yerel dillerde duyurulacaktır. Bu, son tespit tarihinden sonra proje alanında ikamet eden kişilerin son tespit tarihi sonrasında proje sahasından çıkarılabileceklerini de bildiren duyuruları da içerecektir.

Projeden Etkilenen Kişi (PEK): Etkilenen Kişi ile aynıdır.

Sahipsiz Arazi: Projenin doğrudan iz düşüm alanı çevresinde bulunmayan ancak arazi istimlakı sonucunda ekonomik değeri kalmayan ve istimlak ve tazmin edilmesi gereken arazi.

Son Tespit Tarihi: Arazi edinimi ile ilgili tazminat ve diğer faydalara uygunluğu belirleyen tarihtir. Tarih, Projeden etkilenen kişilerin sayımı ve varlıkların envanterinin tarihini ifade eder. Eğer kişi(ler) proje alanını son tespit tarihinden sonra işgal ederse, kişi(ler) tazminat ve/veya yeniden yerleşim yardımı için uygun sayılmayacaktır. Benzer şekilde, son tespit tarihinden sonra kurulan sabit kıymetler (inşa edilmiş yapılar, mahsuller, meyve ağaçları ve ağaçlıklar gibi) tazmin edilmeyecektir.

Tarımsal arazilerin gayriresmi mülkiyeti veya kullanımı yazılı mevzuat tarafından belli bir ölçüde tanınırlığa sahip olabilir veya olmayabilir. Bazı yargı alanlarında, arazi kullanımına ilişkin mevzuatlar, arazi veya diğer kaynaklar üzerinde göreneklere bağlı topluluk haklarını tanıyarak geleneksel kurumlara bu kaynakları gayriresmi olarak yönetmeleri için resmi yetki verir. Diğer yargı alanları göreneklere bağlı hakları tamamıyla göz ardı eder.

Tazminat: Proje tarafından alınan veya etkilenen taşınmaz bir malın kaybindan kaynaklı verilen nakdi veya aynı ödenektir. Genelde, yeniden yerleşim ve konut sağlama da dahil olmak üzere tüm tazminat türlerini kapsamaması şeklinde anlaşılır. Bazı yargı alanlarında, diğer tazminat şekillerinden ayırt edilebilmesi için nakdi tazminatlar *teminat* olarak ifade edilir. Daha iyi anlaşılması bakımından, tazminat yalnızca taşınmaz bir malın kaybı kapsamında kullanılmalıdır. Tazminat, taşınmaz bir malın kaybı veya bir hassasiyete doğrudan bağlı olmayan çeşitli sıkıntılar için ödenen veya sağlanan ödenekleri içermediği gibi geçim kaynaklarının restorasyonu ödeneklerini veya faaliyetlerini de içermemelidir.

Uygunluk: "Uygunluk", projeden etkilenen kişilerin hangilerinin yeniden yerleşim sonucunda tazminat, yeniden yerleşim yardımı ve/veya diğer yardımları almaya hak kazandığını belirleyecek olan kriterleri ifade eder. Genellikle yasalarla veya politikalarla oluşturulur.

Yeniden Yerleşim: Fiili yer değiştirme, arazi kaybı, barınma, varlıklar, ekonomik yerinden edinmeyi veya diğer geçim yollarını içeren tüm arazi istimlaki ve varlık kaybı tazminatı vakaları ile ilgilidir ve tazminat, yer değiştirme (uygun olduğu durumlarda) ve rehabilitasyon dahil olmak üzere Projenin PEK'nin mülkiyeti ve/veya geçimi üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak için alınan tüm önlemleri içerir.

Yeterli Konut: Taşınmaz malın idareye taşınmaz mal üzerinde sınırlı gerçek haklar verilmesini; veya imar mevzuatı kapsamında başka bir yerde geliştirme haklarının kullanımının sağlanmasını; veya bunlar mümkün değilse de nakdi değeri karşılığının verilmesini ifade eder.

YYEP (Yeniden Yerleşim Eylem Planı): ÇSS5 ve Yeniden Yerleşim Çerçevesi'nin prensipleri amaçları ile uyumlu belgeyi ifade eder.

YÖNETİCİ ÖZETİ

Proje Açıklaması

Türkiye Dayanıklı Peyzaj Entegrasyonu Projesi (TULİP), Doğu Karadeniz'de Bolaman Havzası ve Orta Anadolu'da Çekerek Havzası'nın karşı karşıya olduğu çok sayıda çevresel zorluğun ele alınmasında Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'ne destek olmayı hedeflerken, yerel halkın ve iklim kaynaklı heyelanların, sel baskınlarının ve kuraklığın etkilerine ve risklerine karşı geçim güvenliğini ve direncini artırmayı amaçlamaktadır. Proje iki ana bileşen ve altı alt bileşenden oluşmaktadır:

Bileşen 1: Hedeflenen alanlarda Dayanıklı Peyzaj Entegrasyonuna yönelik Yatırımlar.

Alt Bileşen 1.1. Yeşil altyapı ve yukarı yönde sürdürülebilir geçim kaynakları.

Alt Bileşen 1.2. İklim dostu ve sürdürülebilir tarım uygulamaları ve değer zincirleri.

Alt bileşen 1.3. Su güvenliği için dayanıklı altyapı.

Alt bileşen 1.4. Dayanıklı hareketlilik.

Bileşen 2: Uygulama Çerçevesi, Proje Yönetimi ve Sürdürülebilirlik.

Alt bileşen 2.1: Entegre Peyzaj Yönetimi için Kurumsal Çerçeve.

Alt bileşen 2.2: Proje yönetimi ve sürdürülebilirlik.

Uygulayıcı Kuruluşlar (UK) tarafından uygulanacak alt projeler için arazi edinimi ile sonuçlanması muhtemel olan arazilerin alanı, konumu ve mülkiyet durumu gibi belirli ayrıntılar, bu Yeniden Yerleşim Çerçevesi'nin hazırlanması sırasında bilinmemektedir. Alt Bileşen 1.3 Su güvenliği için dayanıklı altyapı (DSİ) kapsamında (yüksek olasılıkla) ve Alt Bileşen 1.4. Dayanıklı hareketlilik (KGM) kapsamında (orta olasılıkla) arazi edinimi gerekli olabilir.

Yeniden Yerleşim Çerçevesinin Amaç ve Hedefleri

Bu Yeniden Yerleşim Çerçevesinin hazırlanma sebebi, projenin uygulanması aşamasında gerçekleştirilecek yeniden yerleşim ilkelerini ve DB ÇSS5 gerçekleştiği zaman uygulayıcıya bakılmaksızın her bir alt proje için Yeniden Yerleşim Planları hazırlamak için kurumsal düzenlemeleri açıklığa kavuşturmadır. Yeniden yerleşim ilkelerinin yanı sıra bu Yeniden Yerleşim Çerçevesi, alt projeler için Yeniden Yerleşim Planlarının görüşme ve paydaş katılımı da dahil olmak üzere (i) hazırlık, (ii) gözden geçirme, (iii) onaylama, (iv) uygulama bakımından Uygulayıcı Kuruluşlar için kurumsal düzenlemeleri de ortaya koyar.

Bu Yeniden Yerleşim Çerçevesinde tanıtılan tüm usuller, Türkiye Mevzuatı ve Usulleri (Türk mevzuatı listesi aşağıdadır) ve Dünya Bankası'nın Operasyonel Politikalarının yerini alarak Ekim 2018'de yürürlüğe giren Dünya Bankası (DB) Çevresel ve Sosyal Çerçeve (ÇSÇ) ile uyumu sağlamak amacıyla gerçekleştirilmesi gereken eylemleri detaylandırır. Detaylı hedef ve amaçlar 4. Bölümde verilmiştir.

Dünya Bankası ÇSS5'in Tanımı

DB ÇSS5 (Arazi Edinimi, Arazi Kullanım Kısıtları ve Gönülsüz Yeniden Yerleşim), projeye bağlı arazi istismakının ve arazi kullanımı kısıtlamalarının, toplumlar ve kişiler üzerinde olumsuz etkileri olabileceğini kabul eder. Projeye bağlı arazi istismakının ve arazi kullanımı kısıtlamaları, kişilerin fiziksel olarak yerinden olmalarına (yer değiştirme, konutsal arazinin kaybı veya barınma kaybı), ekonomik kayıplara (arazi, varlık kaybı veya gelir kaynakları ve diğer geçim olanaklarının kaybına sebep olacak varlıklara erişimin kaybı) veya her ikisine de sebep olabilir.

Potansiyel Etkiler ve Etkilenen Kişiler

Projenin potansiyel etkilerinin; (i) tarım amacıyla kullanılan arazi kaybı, (ii) yapıların, diğer arazi temelli varlıkların kaybı ve (iii) mahsul kaybı, (iv) arazi temelli geçim kaynaklarının kaybı ve (v) araziye ve/veya doğal kaynaklara erişim sınırlamaları veya kısıtlamaları olması beklenmektedir. Etkilenen kişiler, aşağıdakiler olarak sınıflandırılabilir:

- a) Arazi veya varlıklar üzerinde resmi yasal haklara sahip olanlar
- b) Arazi veya varlıklar üzerinde resmi yasal haklara sahip olmayan ancak ulusal hukuk kapsamında tanınan veya tanınabilir arazi veya varlıklar üzerinde hak talebinde bulunanlar
- c) İşgal ettikleri veya kullandıkları arazi veya varlıklar üzerinde tanınabilir hiçbir yasal hakkı veya hak talebi bulunmayanlar

Genel olarak, yalnızca projeden etkilenen kişiler/topluluklar ve varlıkların sayımı/envanteri sırasında sayılan varlıklar tazminat veya ek yardım için uygun olacaktır. Son tespit tarihinden sonra mevcut yapılara eklenen herhangi bir yeni yapı veya eklemeler projeden etkilenmiş olarak kabul edilmeyecek ve sahipleri veya sakinleri tazminat veya ek yardım için uygun olmayacaktır (eğer nüfus sayımı/varlıkların envanter sayımının onları etkilenen kişi olarak tanımlamakta başarısız olduğunu gösteremezlerse).

Gerekirse hak sahipliği matrisi, ÇSS5'in gerekliliklerini yerine getirmek için proje uygulaması sırasında diğer hakları ve tedbirleri de içerecek şekilde güncellenir.

Bütçe ve Fon Düzenlemeleri

Projeye dayalı tüm arazi istimlak maliyetleri ve Yeniden Yerleşim Planı hazırlık maliyetleri Uygulayıcı Kuruluşların (DSİ, KGM, TRGM ve OGM) ve (bazı durumlarda OSKİ'nin) ulusal bütçelerinden karşılanacaktır. Projenin arazi gereksinimleri için tahmini bütçesi, alt projeler kesinleşmediği için henüz bilinmemektedir. Projenin etkisinin sosyal alanı ve arazi gereksinimlerinin etki büyüklüğüne göre, projeye özgü Yeniden Yerleşim Planlarında arazi istimlakından kaynaklanan maliyetlerin detaylı tahminleri olacaktır.

Görüşme Yöntemleri

Görüşme yöntemleri şunları içerir: Kamuoyu Görüş Alımı Toplantıları, Hükümet'in mevcut Covid-19 kısıtlamaları kapsamında Uzaktan Görüşmeler, projenin Şikayet Mekanizması (ŞM) yoluyla elde edilecek bilgiler, belge beyanı yoluyla geribildirim, anketler ve odak grup görüşmeleri ve proje faaliyetlerinin koordinasyonu için yerel toplumlar ile diğer bilgi ve iletişim yolları. Detaylar Paydaş Katılımı Çerçevesinde yapılandırılmıştır.

İzleme ve Değerlendirme

İzleme, Bölgesel Teknik Destek Birimlerinin (BTDB) sosyal uzmanları ve OSKİ'nin ilgili daireleri tarafından sürekli olarak yönetilecek ve Dünya Bankası tarafından talep edildiği şekilde altı ayda bir raporlanacaktır.

Yeniden Yerleşim Hazırlığı ve Uygulaması

Tüm Uygulayıcı Kuruluşlar, TULİP fonları ile fonlayacakları satın alma süreçleri de dahil olmak üzere herhangi bir uygulama yapmadan önce alt projelerinin taramasını yapacak ve TULİP ÇSYÇ dokümanı kapsamında tanımlanan tarama süreci ile Çevresel ve Sosyal Standart 5 (ÇSS5) kapsamında arazi istimlakına dair herhangi bir husus olup olmadığını kontrol edeceklerdir. Taramadan sonra (TULİP ÇSYÇ'de açıklandığı şekilde), Koordinatör olmanın yanı sıra Uygulayıcı Kuruluşlardan da biri olan

OGM, diğer Uygulayıcı Kuruluşların (TRGM, DSİ ve KGM) bu Yeniden Yerleşim Çerçevesi ve ÇSS5 uyarınca Yeniden Yerleşim Planlarının ve Nihai Sosyal Denetimlerin hazırlanması ve uygulanması için gereken eylemleri gerçekleştirdiklerini sağlamakla sorumlu olacaktır. Hazırlanan Yeniden Yerleşim Planları, Dünya Bankası'nın incelemesi ve onayı için sunulacaktır. Yerleşim Planı Dünya Bankası tarafından değerlendirilip onaylanana, açıklanana, görüşmeye açılana, yeniden açıklanana ve uygulanana kadar hiçbir inşaat işi veya sözleşmesi başlamayacaktır. Bu Yeniden Yerleşim Çerçevesi ve alt projeye özgü Yeniden Yerleşim Planlarında tanımlanan Resmi/gayriresmi hak sahipleri (bu belgede açıklandığı şekliyle) ve uygun diğer tüm Proje tarafından Etkilenen Kişiler herhangi bir inşaat veya arazi erişiminden önce tamamıyla tazmin edilecektir. Gayriresmi Hak Sahiplerine ise kayıp türüne göre tam tazminat verilecektir. Bu tazminatlar, doğrudan ödemeler yerine hibe programındakilere öncelik vermek ve/veya diğer ayni katkılar gibi alternatif araçlar yoluyla yapılacaktır ancak seçilecek yöntem ne olursa olsun hak sahibinin tam rızası alınacaktır.

Ciddi gönülsüz yeniden yerleşme etkisi olan tüm alt projeler için Proje Koordinasyon Birimi, tüm azaltım tedbirleri büyük ölçüde tamamlandığı zaman planın harici denetimini yaptıracaktır. Tamamlama raporları, Banka'nın onayına sunulacaktır.

PROJE TANIMI

Bileşen 1: Hedeflenen alanlarda Dayanıklı Peyzaj Entegrasyonu Yatırımları (USD\$ 127,51 milyon). Bu bileşende Orman Genel Müdürlüğü (OGM), Tarım Reformu Genel Müdürlüğü (TRGM), Devlet Su İşleri (DSİ) ve Karayolları Genel Müdürlüğü (KGM) tarafından ormancılık, tarım, su ve ulaştırma sektörlerinde bir dizi yatırım fonlanacaktır. Proje, hedeflenen havzalarda doğal kaynakların ve kırsal geçim kaynaklarının dayanıklılığını artırma amacıyla bir çerçeve yaklaşım altında entegre peyzaj yönetim modeli kullanacaktır. Bu, doğal kaynak kaybı, su kıtlığı ve iklim ve afet risklerine karşı hassasiyet de dahil olmak üzere daha fazla kırsal yoksulluk ve dışarıya göç ile sonuçlanan çok yönlü zorlukları ele almayı amaçlayan yatırımlar yoluyla yapılacaktır. Hedeflenen havzalarda bu zorlukları ele almak için altyapı çözümlerine acilen ihtiyaç duyulduğundan, proje uygulamasının erken aşamalarında, sürdürülebilir kalkınma ve gelecekte dayanıklılığı sağlayan sürecin ilk adımları olarak tanımlanan, somut, öncelikli önlemler olarak seçilen bir dizi alt yatırım başlatılacaktır. Proje uygulamasının ilk yılında, proje hazırlık aşamasında yürütülen katılımcı süreçlere ve Stratejik Çevresel ve Sosyal Değerlendirmelere (SÇSD) dayanarak her bir havza için Entegre Peyzaj Yönetim Planları (EPYP) geliştirilecektir. EPYP'ler, yeşil ve gri müdahalelerin ortak işlevlerini en uygun hale getirmek için peyzaj ölçeğinde gri altyapıyı tamamlayacak doğa tabanlı çözümlerin ve yeşil altyapıların yerlerini belirleyecektir. Bu bileşen, seçilen havzalar için sırasıyla belirlenen yeşil ve gri altyapı alt proje türlerini kapsayan iki alt bileşeni içerir. Bu bileşen altındaki alt proje faaliyetlerinin seçimi ve yönetimi de dahil olmak üzere proje uygulamasındaki ilgili politika ve usulleri, Proje Uygulama Kılavuzu (PUK) belirler (detaylar için Ek 1'e bakınız).

Alt bileşen 1.1: Yeşil altyapı (YA) ve sürdürülebilir geçim kaynakları (USD\$ 58,84 milyon). Bu alt bileşenin amacı, kritik ekosistemlerin sağlığını, işlevlerini ve üretkenliklerini yeniden kazandırmak ve sürdürmek ve doğal kaynakların sürdürülebilirliğini iyileştirmek, yerel toplumların geçim kaynakları güvenliğini arttırmak ve iklime dayalı afetlere karşı direncin artırılması için hedef havzalarda sürdürülebilir arazi kullanımlarını teşvik etmektir. Bu alt bileşen, her bir havza için geliştirilecek Mikro Havza Planı yoluyla, hedeflenen toplumlarla katılımcı bir şekilde planlanacak olan bir dizi yatırımı fonlayacaktır. Yatırımlar, OGM ve TRGM'nin Bölge ve İl Müdürlükleri yoluyla uygulanacak olan bir dizi yeşil altyapı tedbirlerini, sürdürülebilir ve iklim dostu tarım uygulamalarını ve geçim kaynağı çeşitlendirme faaliyetlerini içerecektir. Proje, farklı müdahaleler arasındaki sinerjileri mümkün olduğunca arttıracaktır. Yeşil altyapı, toprak, su ve sediman tutumu, sel ve heyelan risk azaltımı ve karbon tutumu gibi uzun vadeli iklim değişikliği uyum ve azaltım eş faydaları için ekosistem hizmetlerini güçlendirecektir. Bu faydalar, üretken tarımın sürdürülmesi ve uzun vadede dayanıklılık oluşturmaya yardımcı olacaktır. Yeşil altyapı ayrıca artan biyolojik çeşitlilik için habitat oluşturacak ve doğa tabanlı turizm yoluyla ekonomik faydalar üretecektir. Kırsaldaki yoksullar için gelir üretilmesi ve geçim kaynaklarının çeşitlendirilmesi, geçim kaynakları güvenliğini ve refahlarını arttıracak, orman ekosistemleri üzerindeki baskıların azaltılmasına yardımcı olacak ve dışa göçün azaltılmasına katkıda bulunabilecektir. Geçim kaynaklarının güçlendirilmesi; tarımsal verimde yapılacak iyileştirmeler, çiftlik ürünlerinin çeşitlendirilmesi ve seçilen ürünlerin değerlerinin artırılması yoluyla gerçekleştirilecektir. Sürdürülebilir arazi kullanımı uygulamaları, geçim kaynaklarının çeşitlendirilmesi faaliyetleri (örn. seraların kullanımı, gübre yönetimi) ve örnek iklime duyarlı tarım uygulamaları yoluyla teşvik edilecektir. İyileştirilmiş üretimi ve çeşitlilik arttırıcı müdahaleleri hedefleyen yatırımların, üretici-alıcı bağlarının oluşturulması ve ürün kalitesi ve/veya çeşitlerinin artırılması da dahil olmak üzere piyasaya erişimin iyileştirilmesi için eğitim ve destek yoluyla güçlü bir piyasa odağı olacaktır. Bu alt bileşenin sırasıyla OGM ve TRGM tarafından uygulanacak iki kısmı olacaktır.

1.1.A. Membadaki orman peyzajı ve geçim kaynakları. Bu alt bileşen OGM tarafından uygulanacaktır. Doğa tabanlı çözümler/yeşil altyapı tedbirleri, küçük ölçekli işler ve geçim kaynakları yatırımları yoluyla hedeflenen havzanın yüksek rakımlarındaki orman köylerinin peyzaj dayanıklılığını ve uzun vadedeki geçim kaynakları güvenliğini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Alt proje türleri aşağıdakileri içerir:

- (i) Toprağın korunması, erozyon ve sedimentasyonun azaltılması, heyelanların azaltılması ve yüzey akışı, pik akım ve nehir boyunca mansaba taşan suyun boyutunun azaltılmasını hedefleyen *membadaki küçük ölçekli erozyon, heyelan ve sel kontrol çalışmaları*. Bu alt proje türündeki faaliyetler şunları içerir: (a) erozyon, heyelan ve sel kontrol önlemlerinin tasarımı için hazırlık niteliğinde çalışmalar; (b) toprak koruma ve erozyon kontrol çalışmaları (örn. teraslama, yeniden bitkilendirme, tel örgü çitler, vb.); ve (c) membada sel ve heyelan kontrolü için küçük işler (örn. istinat duvarları vb.).
- (ii) Toprak *örtüsü* koruma, erozyon önleme, su tutumu ve düzenlemesi, iklim değişikliğine uyum (örn. sel ve aşırı olaylara karşı tampon oluşturma) ve azaltım (örn. karbon tutumu) da dahil olmak üzere kritik ekosistem hizmetlerini yerine getirebilmeleri için havzadaki ormanların sağlık ve işlevlerini korumayı, canlandırmayı ve sürdürmeyi hedefleyen *orman rehabilitasyonu ve sürdürülebilir yönetim* faaliyetleri. Bu alt proje türü altında desteklenen faaliyetler şunları içerir: (a) ağaçlandırma ve yeniden ağaçlandırma; (b) orman rehabilitasyonu; (c) genç ormanların bakımı; (d) fidan üretimi; (e) odun dışı orman ürünlerinin üretimi; (f) hedef havzaların ekoturizm potansiyelini güçlendirmek için küçük işletmelerin oluşturulması ve (g) orman kaynakları üzerindeki baskıların azaltılması için yemek pişirme ve ısıtma için kullanılan yakacak oduna alternatiflerin benimsenmesi için hibeler yoluyla destek (örn. güneş enerjisi ile çalışan ısıtma sistemleri ve çatı ve yalıtım malzemeleri).
- (iii) Orman köylülerinin hayvancılık faaliyetlerini verimli ve sürdürülebilir olacak şekilde desteklemek amacıyla membadaki orman arazilerinin içindeki ve bitişiğindeki meraların sağlığını, taşıma kapasitesini ve verimliliğini arttırmak amacıyla orman merası rehabilitasyonu ve sürdürülebilir yönetim faaliyetleri. Sağlıklı meralar aynı zamanda metan emisyonlarının azaltılmasına katkıda bulunacak, karbon yutaklarını iyileştirecek, toprak erozyonunu en aza indirecek, membadaki su tutumunu iyileştirecek ve aşağı yönde yüzey akışını azaltacaktır. Bu alt proje türü altındaki faaliyetler şunları içerir: (a) otlatılan arazi rehabilitasyonu ve yönetimi (örn. bozulmuş meraların iyileştirilmesi, sıralı otlatma vb.); ve (b) hayvan refahı ve üretkenliği için küçük işletmelerin oluşturulması.
- (iv) Yoksul orman köylülerinin geçim kaynakları güvenliğini arttırmak ve orman köylülerinin geleneksel olarak bağımlı oldukları orman ekosistemleri üzerindeki baskıyı azaltmak için yeni gelir getirici fırsatların yaratılması amacıyla orman köylüleri için gelir üretme ve geçim kaynakları çeşitlendirmesi. Katılımcı mikro havza planlama sürecinde, faydalancılar, proje hazırlık aşamasında paydaş katılımı süreci ile önceden belirlenmiş bir dizi gelir getirici alternatifleri seçeceklerdir. Bu faaliyetler (a) bahçecilik (örn. yer mantarı ve dut gibi yüksek değerli alternatif ürünlerin yetiştirilmesi); (b) hayvancılık (örn. küçük ölçekli yüksek getirili büyükbaş ve süt ineği yetiştiriciliği); (c) sürdürülebilir arıcılık; ve (d) orman köylerinde kadınlar tarafından işletilen işletmeler de dahil olmak üzere küçük hibeler ile masrafların paylaşılması yoluyla desteklenecektir.

1.1.B. Sürdürülebilir ve iklime duyarlı tarımsal değer zincirleri. Bu alt bileşen TRGM tarafından uygulanacaktır. Sürdürülebilir ve iklime duyarlı tarımsal uygulamaların teşvik edilmesi ve hedef alanlarda seçilen değer zincirlerinin güçlendirilmesi yoluyla kırsal toplumların geçim kaynağı fırsatlarını iyileştirmeyi amaçlamaktadır. Geçim kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve sürdürülebilir ve iklime duyarlı tarımsal üretimin teşvik edilmesi, doğal kaynakların korunmasına, çiftlik veriminin artırılmasına ve yerel toplumların uyum ve direnç kapasitesinin güçlenmesine yardımcı olacaktır. Tarımsal değer zinciri yatırımları, seçilen yerel ürünlerin pazarlanabilirliğini ve değerini arttırmaya yardımcı olacaktır. Alt proje türleri şunları içerir:

- (i) Çiftlik verimliliğini arttırmak ve zararlı tarımsal yüzey akışını en aza indirmek için, toprak erozyonunu azaltmayı, suyu korumayı ve topraktaki besin maddelerinin tutumunu arttırmayı amaçlayan *sürdürülebilir ve iklime duyarlı tarım uygulamaları*. Faaliyetler her havzanın özel koşullarına göre uyarlanacak ve sürdürülebilirlik ve iklime duyarlılık ölçütlerine göre gerçekleştirilecektir. Bu alt proje türü altında desteklenecek faaliyetler şunları içerir: (a) toprak yönetimi için hazırlık çalışmaları; (b) yüksek kaliteli ve iklime dayanıklı tohumların dağıtılması ve (c) toprak sağlığı ve su tutumu için yetiştirme yöntemleri, seçilen mahsuller için İyi Tarım Uygulamaları ve küçük su verimli sulama sistemlerinin teşvik edilmesi için hibeler. Bu tedbirler, proje kapsamında büyük ölçekli değil daha ziyade arazi kullanıcılarının havza çapında daha verimli ve koruyucu arazi yönetimi sistemlerini benimsemeleri için örnek teşkil edecektir.
- (ii) *Orman arazileri dışındaki mera rehabilitasyonu ve sürdürülebilir yönetimi*.¹ Yukarıdaki orman içi meraları durumunda olduğu gibi, bu alt proje türündeki faaliyetler ile (a) otlatma arazisi rehabilitasyonu ve yönetimi; (b) hayvan refahı ve verimliliğinin güçlendirilmesi için küçük tesislerin kurulması (örn. yem deposu olan hayvan barınakları, bakım evleri ve hayvanlar için içme suyu sistemleri vb.) gibi alanlarda yapılacak iyileştirmeler desteklenecektir. Bu yatırımlar hayvancılık sistemlerinin dayanıklılığının güçlendirilmesine yardımcı olmanın yanı sıra yem miktarının ve kalitesinin artırılması, metan emisyonlarının azaltılması, karbon yutaklarının iyileştirilmesi, toprak erozyonunun en aza indirilmesi ve aşağıdaki alt proje türü altındaki faaliyetler için sürdürülebilir kaynak zemini hazırlama yoluyla kırsal mera alanlarının verimliliğini, taşıma kapasitesini ve iklim değişikliği azaltım potansiyelini arttırmaya yardımcı olacaktır.
- (iii) Orman alanları dışında yaşayan yoksul kırsal toplumların gelir çeşitliliğini teşvik etmek ve seçilen havzalar için seçilen uygun değer zincirlerinin performansını artırma amacıyla *kırsal köyler için tarımsal çeşitlendirme ve sürdürülebilir değer zincirleri*. Bu faaliyetler hibeler ve masrafların paylaşılması yoluyla desteklenecek ve şunları içerecektir: (a) arttırılmış üretimin ve büyükbaş/süt ineği gibi mevcut değer zincirlerinin piyasa bağlarının güçlendirilmesinin desteklenmesi (örn. iyileştirilmiş türler, iyileştirilmiş hayvan sağlık hizmeti gibi iyi hayvancılık uygulamaları, çiftlikte gübre yönetimi yoluyla); fındık üretiminin desteklenmesi (örn. bozulmayı önlemek ve kalite ve değerini arttırmak için hasat sonrası iyileştirilmiş kurutma süreci); ve arıcılığın desteklenmesi (kaliteli üretimin ve ürün çeşitliliğinin artırılması yoluyla); ve diğerleri (b) yeni ürünlerde/piyasalarda gelir çeşitliliği fırsatlarının genişletilmesi; örneğin yer mantarı, hurma, mantarlar ve meyveler gibi yüksek değerli ürünlerin yetiştirilmesi ve piyasa bağının güçlendirilmesi yoluyla; (c) ürün kalitesinin güçlendirilmesi ve pazarda ürün çeşitliliğinin artırılması için kırsal alanlarda kadınlar tarafından işletilen işletmelerin desteklenmesi ve (d) tarım sektöründe genç istihdam girişimlerinin desteklenmesi. Kırsal topluluklara, iklim değişikliği karşısında hassas olan geçim kaynaklarını çeşitlendirmelerine yardımcı olmanın yanı sıra bu yatırımlar aynı zamanda onların uyum ve dayanıklılık kapasitelerini güçlendirmelerine yardımcı olacaktır.²

¹ 4342 sayılı Mera Kanunu uyarınca, orman arazilerinin içindeki ve bitişiğindeki meraların rehabilitasyonundan OGM sorumlu iken, orman arazileri dışındaki meraların rehabilitasyonundan TRGM sorumludur.

² Bolaman Nehir Havzası (fındık) ve Çekerek Nehir Havzası'ndaki (tarla mahsulleri) temel tarım ürünleri iklim değişikliğinin etkilerine karşı oldukça hassastır. Fındık üretimi, mevsimsel sıcaklıklardaki değişimlerden, yağış düzenindeki değişimlerden ve erken bahar donları, dolu yağışları ve aşırı yağışlar gibi aşırı iklim koşullarından etkilenir. Buğday ve arpa gibi tarla mahsulleri ise artan ve uzayan kuraklıktan olumsuz etkilenmektedir. BNH ve ÇNH'deki çiftçilerin çoğu bu temel tarım ürünlerine bağımlı olduklarından, iklime daha dirençli ürünlere geçiş de dahil olmak üzere bu hassas geçim kaynaklarını çeşitlendirmek, hassasiyetlerinin azaltılmasına ve iklim değişikliğinin etkilerine karşı dirençlerinin artmasına yardımcı olacaktır.

Alt bileşen 1.2: Dayanıklı gri altyapı (USD\$ 68.67 milyon). Bu alt bileşenin amacı; iklim değişikliğine bağlı afetlere karşı koruma, su depolama ve yıl boyu hareketlilik için dayanıklı altyapı hizmetlerine iyileştirilmiş erişim yoluyla, seller, sedimantasyon, heyelanlar ve kuraklık da dahil olmak üzere iklim değişikliğinin etkilerine uyum sağlama konusunda hedef havzalarda yaşayan yerel toplumlara yardım etmektir. Bu yatırımlar, alt projeye özgü fizibilite çalışmaları, ekonomik analiz ve çevresel ve sosyal değerlendirmeler ile değerlendirilecektir. Mühendislik tasarımları, proje hazırlık aşamasında yürütülen havza ölçeğinde etkilenebilirlik analizlerine dayanarak planlanan alt proje türleri için geliştirilen dayanıklı altyapı kılavuzları yoluyla, uygun, iklime ve afete dayanıklı önlemleri içerecektir. Yeşil altyapı, gri altyapıyı tamamlaması ve entegre doğal ve inşa edilmiş sistemin işlevini, maliyet etkinliğini ve dayanıklılığını en uygun hale getirmesi için tasarlanacaktır. Bu alt bileşen Uygulayıcı Kuruluşlar tarafından ayrı ayrı uygulanacak iki kısım içermektedir.

1.2.A. Su güvenliği için dayanıklı altyapı. Bu alt bileşen DSİ tarafından uygulanacaktır. Yerel toplumlara, içme suyu depolaması, sulama suyu tedariki, iklime bağlı sellere karşı koruma ve sedimantasyon kontrolü için dayanıklı altyapı sistemleri sağlamayı amaçlamaktadır. Alt proje türleri aşağıdakileri içerir:

- (i) *Barajlar ve küçük ölçekli çok amaçlı rezervuarlar* yüzey suyu kaynaklarını depolayacak ve koruyacak ve düşük yağışlı aylarda ve mevsimsel kuraklık dönemlerinde içme suyu ve sulama suyu tedariki için su mevcudiyeti sağlayacaktır. Rezervuarlar, yer altı sularının daha az çıkarılması ile yer altı su rezervlerinin korunmasına ve artmasına katkıda bulunacaktır. *Rezervuarlar*, bulundukları bölgeye, rezervuar kapasitelerine ve taşkın pikine bağlı olarak nehir sel olaylarını önlemek ve en aza indirmek için nehir akışı kontrolü gibi çoklu işlevlere sahip olacaktır.
- (ii) Küçük sulama göletleri ve sulama sistemleri de dahil olmak üzere *sulama çalışmaları*, kuraklık ve/veya su kıtlığı sorunları olan hedef havzalarda tarımsal faaliyetleri desteklemek için su tedarik edecektir. Sulama suyunun mevcudiyeti bu havzada yaşayan yerel toplumlara, iklim değişikliğinin mevcut ve gelecekteki etkilerine uyum sağlamalarına ve tarımsal verimliliklerini ve çiftlik gelirlerini arttırmalarına yardımcı olacaktır. Sulama teknolojileri olarak, her ikisi de su ve enerji tasarrufu yapan ve bu bakımdan daha verimli ve maliyet etkin olan damla ve düşük basınçlı yağmurlama sistemleri kullanılacaktır.
- (iii) Mansaptaki *sel ve sedimantasyon kontrol yapıları* can kaybına ve yerel altyapıya, mallara ve tarımsal varlıklara önemli ölçüde zarar veren ve şiddetli yağışın olduğu dönemlerde oluşan heyelanlar yüzünden tahrip etkisi daha da yüksek olan zararların etkilerini önleyecek ve en aza indirecektir. Sel ve sediman kontrol yapıları kontrol bentlerini, setleri, istinat duvarlarını, toprak dolguları, menfezleri, köprüleri, beton kanalları, harçlı anrosmanları, dere yatağı rehabilitasyonunu ve diğerlerini içerecektir. Hidrolik modelleme, tarihi sel kayıtları, sel riski haritalaması ve diğer ilgili analizler yoluyla özel alanlar saptanacaktır.

1.2.B. Dayanıklı hareketlilik. Bu alt bileşen KGM tarafından uygulanacaktır. Hedef havzalardaki seçilmiş kırsal yol kesitlerinin iklim ve afet risklerine karşı dayanıklılıklarını arttırmayı ve yerel toplumların istihdam ve ticari fırsatlar için pazarlara erişimleri için yıl boyu hareketliliklerini iyileştirmeyi amaçlamaktadır. Örneğin Bolaman Nehir Havzası'nda şiddetli yağışlar, seller, heyelanlar ve düşen kayalar kırsal yol ağını bozarak, trafiğin aksamasına, güvenliğe ilişkin durumlara ve insanların ve malların akışının bozulmasına sebep olmuştur. Bu havzadaki önemli yol kesitlerinin durumunu ve işlevini iyileştirmek yerel işgücü hareketliliğine ve tarımsal ürünlerin sevkiyatına yardımcı olacak ve turistlerin gelmelerinin teşvik edilmesine katkıda bulunacaktır. Alt proje türleri şunları içerir:

- (i) *Dayanıklı kırsal yol rehabilitasyonu* emniyet gerekliliklerinin yerine getirilmesi için şerit genişliklerinin standart ölçülere göre genişletilmesini (ilave 2 metre), sıcak bitümlü asfalt (BAB) beton karışımı kullanarak kaplama yapmayı, su ve hava durumuna dayanıklı malzemeleri, mevcut çatlakları doldurmayı ve seçilen yol kesitlerinde sökülen yüzeylerin tamirini içerecektir. BAB, altta kalan kaplamayı koruyacak ve yüzey malzemelerin şiddetli yağışlar ve seller sırasında akıp gitmelerini önleyecektir. Mevcut yüzey koşullarına kıyasla BAB ayrıca araçların kaymalara karşı dayanıklılığını arttırarak trafik emniyetini iyileştirecek, daha az yüzey pürüzü sayesinde araç işletme maliyetlerini azaltacak ve herhangi ciddi bir zarar vermeksizin ara sıra oluşabilecek aşırı yüklere dayanabilecektir. Rehabilitasyon aynı zamanda mevcut yolun iklim ve afet riskleri ve etkilerine karşı dayanıklılığını güçlendirmek için drenaj sistemleri ve koruyucu duvarlar gibi tedbirleri de içerecektir.

Bileşen 2: Kurumsal Çerçeve, Proje Yönetimi ve Sürdürülebilirlik (USD\$ 7.16 milyon). Bu bileşen etkin ve verimli proje uygulamasının yanı sıra hem proje alanında hem de başka yerlerde entegre peyzaj planlaması ve yönetimini desteklemek için sürdürülebilir kurumsal yapıların ve süreçlerin oluşturulması için TULIP Uygulayıcı Kuruluşlar arasındaki kapasite ve eşgüdümü güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Projenin Entegre Peyzaj Yönetimi (EPY) modelinin diğer hassas kırsal alanlarda da kullanılmak üzere yaygınlaştırılması, uyum ve dayanıklılığın arttırılmasına, işlerin üretilmesine ve pandemi iyileşme sürecine büyük ölçüde katkı sağlayacaktır. Bu bileşen OGM tarafından uygulanacak ve aşağıdaki iki alt bileşeni içerecektir:

Alt bileşen 2.1: Entegre Peyzaj Yönetimi için Uygulama Çerçevesi (USD\$ 2.95 milyon). Bu alt bileşen, hassas kırsal alanlar için peyzaj dayanıklılığı ve sürdürülebilir iyileşme için ulusal bir stratejinin ve stratejinin uygulanması için gereken kurumsal çerçevenin ve kapasitenin geliştirilmesini destekleyecektir. Entegre peyzaj yönetimi için uygulama çerçevesi; iklim ve afet riskleri karşısında hassas olan kırsal alanlarda peyzaj restorasyonunu ve entegre NRM'yi, (doğal kaynak yönetimi) sürdürülebilir geçim kaynakları desteğini ve dayanıklılık ve uyum artırma faaliyetlerini önceliklendirecek, kılavuzluk yapacak ve kolaylaştıracaktır. Bu bileşen altındaki faaliyetler şunları içerir: (i) hassas kırsal alanlarda peyzaj dayanıklılığı ve sürdürülebilir iyileşme için ulusal bir stratejinin geliştirilmesi ve kabul edilmesi ve kurumsal eşgüdüm için ilgili düzenleyici mekanizma da dahil olmak üzere Entegre Peyzaj Yönetimi çerçevenin oluşturulması ve uygulanmasının desteklenmesi; (ii) yeşil ve gri altyapı çözümlerinin (EPYP'ler, Mikro Havza Planları – MHP'ler ve diğerleri) birleştirilerek peyzaj düzeyinde entegre planlama araçlarının tasarımı da dahil olmak üzere peyzaj dayanıklılığı için ulusal bir stratejinin uygulanmasının desteklenmesi amacıyla kılavuzların geliştirilmesi için teknik yardım; (iii) Bolaman ve Çekerek Nehir Havzaları için EPYP'lerin ve MHP'nin geliştirilmesi için yardım; (iv) ilave öncelikli havzalar için fizibilite çalışmalarının geliştirilmesi için destek; ve (v) baraj emniyet hususları da dahil olmak üzere sürdürülebilir peyzaj yönetim uygulamalarının uygulanması için ilgili kurumlara, yerel idarelere ve kırsal toplumlara kapasite geliştirme ve farkındalık yaratma faaliyetleri.

Alt bileşen 2.2: Proje Yönetimi ve Sürdürülebilirlik (USD\$ 4,21 milyon). Bu alt bileşen altındaki faaliyetler aşağıdaki amaçlar için OGM altında oluşturulacak bir Proje Koordinasyon Birimi'ne (PKB) ve Bölgesel Destek Ekipleri'ne (BDE) ve KGM, TRGM ve DSİ altında oluşturulacak Proje Uygulama Birimlerine (PUB'lar) desteği içerecektir: (i) teknik, itibari, izleme ve değerlendirme, çevresel ve sosyal konularda gündelik proje yönetimi için kapasitenin güçlendirilmesi; (ii) alana özgü Çevresel ve Sosyal (Ç&S) araçların hazırlanması ve baraj emniyeti konuları da dahil olmak üzere çevresel ve sosyal risk yönetimi; (iii) şikayet giderme, vatandaş katılımı ve iletişim; ve (iv) etki değerlendirmeleri, faydalancı memnuniyeti anketleri ve kilit peyzaj değişkenlerinin izlenmesi için entegre bir veri platformunun da geliştirilmesi dahil olmak üzere proje faaliyetlerinin İzleme ve Değerlendirmesi (İ&D).

PROJE İÇİN ARAZİ İSTİMLAKI

TULİP'in önerilen alt projeleri için arazi istimlakına ilişkin çalışmalar yapılırken, Uygulayıcı Kuruluşlar; kamu yararının gerektiği durumlarda kamu tüzel kişilerinin, yasalar tarafından belirlenen ilke ve usullere uygun olmak ve gerçek tazminatlarının (taşınmaz malların, kaynakların ve irtifak hakkı maliyetleri) önceden ödenmesi koşuluyla özel mülkiyete ait olan varlıkların hepsini veya bir kısmını kamulaştırabileceklerini öngören Kamulaştırma Kanunu'na (2942 sayılı Kanun) dayanırlar.

Uygulanan ulusal mevzuata ek olarak tüm Uygulayıcı Kuruluşların özellikle de Çevresel ve Sosyal Standart 5 (ÇSS5) - Arazi Edinimi, Arazi Kullanım Kısıtları ve Gönülsüz Yeniden Yerleşim başta olmak üzere Dünya Bankası'nın çevresel ve sosyal standartları da dahil olmak üzere tüm yasal ve mali gereklilikleri yerine getirmekle sorumludurlar. ÇSS5 etkilenen üçüncü taraflar üzerindeki etkilerin azaltılmasını, kamusal kullanım için özel arazilerin istimlakını ve Banka tarafından fonlanan alt projeler yüzünden özel varlıkların kayıplarını azaltmayı amaçlar.

Uygulayıcı Kuruluşlar tarafından uygulanacak alt projelerde kullanılacak ve büyük olasılıkla arazi istimlakı yapılacak arazilerin alanı, yeri ve mülkiyet durumu gibi detaylar, bu Yeniden Yerleşim Çerçevesinin hazırlandığı esnada henüz bilinmemektedir. Dolayısıyla, TULİP bileşenleri altında arazi alımının gerekip gerekmeyeceğinin saptanması için sahada gerçekleştirilen toplantıların ilk bulguları göz önüne alınmıştır.

Bu YYÇ, beklenen proje etkilerini, arazi istimlakı için yasal çerçeveyi, proje tarafından etkilenen kişi türlerini, hakları ve tazminatları, Uygulayıcı Kuruluşların gerekli olması halinde arazi istimlakı ve arazi alımı faaliyetlerini koordine edecek olan PKB'nin atması gereken adımları ve proje uygulaması sırasında geliştirilecek olan Yeniden Yerleşim Planlarının Dünya Bankası'nın ÇSS5'i ile uyumlu olmasını nasıl sağlayacağını açıklar. Önceki arazi alımı ve geçmiş hususların değerlendirilmesi için YYÇ ile uyumlu olarak Nihai Sosyal Denetimlerin de yapılması gerekebilir. YYÇ uygulanabilir Türk mevzuatına ve Dünya Bankası'nın ÇSS5'ine göre hazırlanmıştır. Ulusal mevzuat ve YYÇ/ÇSS5'in hükümleri arasında herhangi bir çelişki olması durumunda, YYÇ/ÇSS5'in hükümleri esas alınacaktır. Bu çerçeve, yerleri ve özel etkileri belirlendiği zaman her bir proje bileşeninin karasal etkilerini ele alacak olan YYP'nin hazırlanması için bir kılavuz oluşturma yanısıra geçmiş arazi istimlak vakaları için hazırlanabilecek Nihai Sosyal Denetimler için de kılavuz oluşturur.

Tablo 1. Detaylı Proje Bileşenleri ve İlgili Uygulayıcı Kuruluşlar

Proje Bileşenleri	Bolaman Havzası	Çekerek Havzası
1.1.A. Membadaki orman peyzajı ve geçim kaynakları		
(i) Membada küçük ölçekli erozyon, heyelan ve sel kontrol çalışmaları	OGM	OGM
(ii) Orman rehabilitasyonu ve sürdürülebilir yönetim faaliyetleri	OGM	OGM
(iii) Orman merası rehabilitasyonu ve sürdürülebilir yönetim faaliyetleri	OGM	OGM
(iv) Orman köyleri için gelir üretme ve geçim kaynakları çeşitlendirmesi	OGM	OGM
1.1.B. Sürdürülebilir ve iklim duyarlı tarımsal değer zincirleri		
(i) Sürdürülebilir ve iklim duyarlı tarımsal uygulamalar	TRGM	TRGM
(ii) Orman arazileri dışında mera rehabilitasyonu ve sürdürülebilir yönetimi	TRGM	TRGM
(iii) Kırsal köyler için tarımsal çeşitlendirme ve sürdürülebilir değer zincirleri	TRGM	TRGM

(iv) Kırsal alanlar için gelir üretme ve geçim kaynakları çeşitlendirmesi	TRGM	TRGM
1.2.A. Su güvenliği için dayanıklı altyapı		
(i) Barajlar ve küçük ölçekli çok amaçlı rezervuarlar	DSİ	DSİ
(ii) Küçük sulama göletleri ve sulama sistemleri de dahil olmak üzere sulama çalışmaları	DSİ	DSİ
(iii) Mansapta sel ve sedimentasyon kontrol yapıları	DSİ	DSİ
1.2.B. Dayanıklı hareketlilik		
(i) Dayanıklı kırsal yol rehabilitasyonu	KGM	-

Proje bileşenleri ve alt projelere göre beklenen arazi istimlak durumu, her ÇSS5 için ilgili YYP dahil olmak üzere aşağıdaki gibidir.

Tablo 2. Olası Arazi İstimlakı/Erişim Kısıtlamaları ve YYP Gereklilikleri

Proje Bileşenleri	Olası arazi istimlakı / erişim kısıtlaması etkileri	Her ÇSS5 için YYP gerekliliği
1.1.A. Membadaki orman peyzajı ve geçim kaynakları		
(i) Membada küçük ölçekli erozyon, heyelan ve sel kontrol çalışmaları - Arazi hazırlıkları (Toprak sürme, teraslama) - Kanallarda rehabilitasyon çalışmaları (tel örgü, alçı panel ve eşikler) - Eğimlerde endüstriyel araçlarla ıslah çalışmaları (tel örgü çitlerle ve çalılı teraslarla) - Köprüleme ile alanın korunması (dikenli tel ile) - Harçlı ve harçsız çapraz yapılar	- Arazi istimlakı beklenmiyor - Erişim kısıtlaması beklenmiyor	YYP gerekmiyor.
(ii) Orman rehabilitasyonu ve sürdürülebilir yönetim faaliyetleri - Arazi hazırlıkları (Toprak sürme, teraslama) - Fidelerin dikilmesi /tohumların ekilmesi - Köprüleme ile alanın korunması (dikenli tel ile)	Ağaçlandırma ve/veya orman rehabilitasyon çalışmaları tamamlandıktan sonra OGM genelde ağaçlandırılmış/rehabilit edilmiş alanları tel çekerek korur. Çekilen teller, orman köylülerinin ormandaki odun dışı orman ürünlerine, su kaynaklarına, tıbbi bitkilere, avlanma ve toplama alanına, yerli mantarlara vs. erişimlerini kısıtlayabilir.	- OGM tarafından, Yeniden Yerleşim Eylem Planı (YYEP) süreçlerini içeren basitleştirilmiş bir YYP hazırlanacaktır. - OGM, Alt Bileşen 1.1.A.iv Orman köylüleri için gelir üretme ve geçim kaynakları çeşitlendirmesi altındaki TULİP Hibe Programı'nı uygulayarak orman köylülerinde yaşayan ve proje yüzünden etkilenen kişiler için uygun geçim kaynakları restorasyon önlemlerini alacaktır. Proje Uygulama Kılavuzu, OGM tarafından uygulanacak Hibe Programı'nın öncelikli faydalanıcıları olarak orman köylülerini belirlemek için kriterleri ortaya koyar.
(iii) Orman merası rehabilitasyonu ve sürdürülebilir yönetim faaliyetleri - Terasların ve hendeklerin inşası, taş toplama, kanal güçlendirmesi, gübreleme, zararlı ot kontrolü, gölgelik, kaşınma yığınları ve bordürlerin (curbs) inşası. - Köprüleme ile alanın geçici olarak korunması (dikenli tel ile)	Mera rehabilitasyon çalışmaları sırasında ve tamamlanmasından sonra, rehabilite olmuş meraların bir kısmında bitkilerin yeniden büyümesine olanak tanımak için erişim kısıtlaması uygulanabilir. Rehabilite edilecek meralarda bulunabilecek herhangi bir biyolojik çeşitlilik sıcak noktası,	- OGM tarafından, Yeniden Yerleşim Eylem Planı (YYEP) süreçlerini içeren basitleştirilmiş bir YYP hazırlanacaktır. - Rehabilitasyon faaliyetleri başlamadan önce etkilenen kişilerle görüşülerek otlatma ihtiyaçlarının (örn. hayvan sayısı, yem bitkileri, olası otlatma arazileri vb.) öğrenilecek

Proje Bileşenleri	Olası arazi istismakları / erişim kısıtlaması etkileri	Her ÇSS5 için YYP gerekliliği
	Çevresel ve Sosyal Yönetim Planı uyarınca erişime kapatılabilir. Bu durum, orman köylülerinin orman meralarına erişimini kısıtlayabilir ve hayvanları için doğal otlatma kaynağını geçici süreyle azaltabilir. (rehabilitasyon için seçilen meraların hali hazırda belli ölçüde zarar görmüş olduğu ve sınırlı otlatma kapasitesinin olduğu göz önünde bulundurularak, rehabilitasyondan kaynaklanan ekonomik yerinden edilme minimum olacaktır çünkü mevcut durumda da geniş ölçüde kullanılmamaktadır. Ayrıca, rehabilitasyon sırasında ve sonrasında alternatif otlatma tedbirleri kapsamında meranın bir kısmı her daim otlatmaya açık olacaktır)	ve mera yönetim planları katılımcı bir şekilde hazırlanacaktır. Böylece, mera yönetim planları, meraların rehabilitasyonu sırasında veya sonrasında otlatma faaliyetlerinin sekteye uğramadığını sağlayan tedbirler içerecektir. Gerekmesi halinde, otlatma tedbirlerinin etkilenen kişilerin ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kaldığı durumlarda yem desteği gibi tamamlayıcı tedbirler alınacaktır. • Mera alanlarının rehabilitasyonu, meraların tamamında erişim kısıtlaması olmayacak şekilde tasarlanacaktır. Rehabilitasyon sürecini de içeren mera yönetim planlarının hazırlanmasında çobanların otlatma düzenine özel önem verilecektir.
(iv) Orman köyleri için gelir üretme ve geçim kaynakları çeşitlendirmesi (aşağıdakiler gibi) ▪ Dinlenme ve piknik alanlarının oluşturulması ▪ Ekoturizm Rotalarının oluşturulması ▪ Bal Ormanlarının geliştirilmesi ▪ Trüf mantarı üretim ekipmanının dağıtılması ▪ Kuşburnu, tıbbi aromatik bitkilerin dağıtılması ▪ Hayvan dağıtımı (küçükbaş ve büyükbaş) ▪ Arı kovanlarının dağıtımı ▪ Sera kurulumları ▪ Köy fırınlarının inşası	• Arazi istismakları yok • Erişim kısıtlaması yok	YYP gerekmiyor.
1.1.B. Sürdürülebilir ve iklime duyarlı tarımsal değer zincirleri		
(i) Sürdürülebilir ve iklime duyarlı tarımsal uygulamalar ▪ Kümes hayvancılığı, arıcılık ve çilek yetiştirme projeleri	• Arazi istismakları yok • Erişim kısıtlaması yok	İyileştirme araçları gerekmiyor.
(ii) Orman arazileri dışında mera rehabilitasyonu ve sürdürülebilir yönetimi ▪ Kültürel ve teknik tedbirler ▪ Hayvanların yönetimini kolaylaştıran işletmeler ▪ Otlatmanın düzenlenmesi	Mera rehabilitasyon çalışmaları sırasında ve tamamlanmasından sonra, rehabilite olmuş meraların bir kısmında bitkilerin yeniden büyümesine olanak tanımak için erişim kısıtlaması uygulanabilir. Rehabilite edilecek meralarda bulunabilecek herhangi bir biyolojik çeşitlilik sıcak noktası, Çevresel ve Sosyal Yönetim Planı uyarınca erişime kapatılabilir. Bu durum, orman köylülerinin orman meralarına erişimini kısıtlayabilir ve hayvanları için doğal otlatma	• TRGM tarafından, Yeniden Yerleşim Eylem Planı (YYEP) süreçlerini içeren basitleştirilmiş bir YYP hazırlanacaktır. • Köylerde yaşayan ve ORKÖY tarafından tanımlanmamış (yani orman köylüsü olmayan) projeden etkilenmiş kişiler için geçim kaynakları restorasyonu destekleri gibi alternatif gelir getirici faaliyetler tasarlanacaktır. • Bu destekler, TRGM tarafından uygulanacak olan TULIP Hibe Programı'nda detaylandırılacaktır.

Proje Bileşenleri	Olası arazi istimlakı / erişim kısıtlaması etkileri	Her ÇSS5 için YYP gerekliliği
	kaynağını geçici süreyle azaltabilir. (rehabilitasyon için seçilen meraların hali hazırda belli ölçüde zarar görmüş olduğu ve sınırlı otlatma kapasitesinin olduğu göz önünde bulundurularak, rehabilitasyondan kaynaklanan ekonomik yerinden edilme minimum olacaktır çünkü mevcut durumda da geniş ölçüde kullanılamamaktadır. Ayrıca, rehabilitasyon sırasında ve sonrasında alternatif otlatma tedbirleri kapsamında meranın bir kısmı her daim otlatmaya açık olacaktır)	Proje Uygulama Kılavuzu, TRGM tarafından uygulanacak Hibe Programı'nın öncelikli faydalanıcıları olarak orman köylüsü olmayan etkilenmiş kişileri belirlemek için kriterleri ortaya koyar.
(iii) Kırsal köyler için tarımsal çeşitlendirme ve sürdürülebilir değer zincirleri - Hayvan dağıtımı (küçükbaş ve büyükbaş) - Süt toplama makina ve ekipmanlarının dağıtımı - Tohum dağıtımı - Hayvan barınaklarının yenilenmesi 15 yalıtımlı çadırın kurulması - Kaz yetiştirme işletmelerinin kurulması. - Arı kovanlarının dağıtımı - Sera kurulumları - Meyve Bahçesi Tesisinin İnşası - Üzüm bağı Tesisinin İnşası	- Arazi istimlakı yok - Erişim kısıtlaması yok	YYP gerekmiyor.
(iv) Kırsal alanlar için gelir üretme ve geçim kaynakları çeşitlendirmesi - Katma değerli ürünlerin tanıtımı için erişte üretim tesisinin inşası - Taşınabilir Harman Dövmek Makinası ve Fındık Kurutma İstasyonlarının kurulması	- Arazi istimlakı yok - Erişim kısıtlaması yok	YYP gerekmiyor
1.2.A. Su güvenliği için dayanıklı altyapı		
(i) Barajlar ve küçük ölçekli çok amaçlı rezervuarlar - Ağmusa Rezervuarı'nın inşası (Rezervuar gövdesi inşa edilecektir. Talvegden yüksekliği 27.55 m olacak ve killi kaya dolgusu yapılacaktır). - Yukarıhacılı Rezervuarı'nın inşası (Rezervuar gövdesi inşa edilecektir. Talvegden yüksekliği 37.00 m olacak ve ön yüzeyi jeomembranlı killi kaya dolgusu yapılacaktır).	- Olası eski sorunlar: bazı arazi istimlakları ve arazi kullanımı kısıtlamaları DSİ'nin alt projelerinden önce gerçekleşmiş olabilir. - Anlaşmaya varılamaması durumunun, ulusal mevzuat uyarınca kamulaştırma veya başka zorunlu işlemlerle sonuçlanmış olması halinde arazi hakları veya arazi kullanımı haklarının bazıları arazi/mülk sahipleri veya arazi üzerinde hukuki hakkı olan kişilerle yapılacak anlaşmalar yoluyla alınabilir veya kısıtlandırılabilir.	- Herhangi bir arazi istimlakı ve inşaat işlerinin başlangıcından önce DSİ tarafından YYP'lerin hazırlanması. - Eski sorunlar için (varsa) DSİ tarafından Nihai Sosyal Denetimin yapılması

Proje Bileşenleri	Olası arazi istimlakı / erişim kısıtlaması etkileri	Her ÇSS5 için YYP gerekliliği
	• 2942 sayılı kanunun acil kamulaştırma ile ilgili 27. Maddesi, gerekli görüldüğü takdirde, tüm görüşmelerin düzgün olarak yapılması koşuluyla uygulanabilir. Resmi, geleneksel veya tanınmış kullanma hakkı olmayan ve araziyi işgal eden veya kullanan insanlar proje için belirlenmiş işlem bitiş tarihinden önce yeniden yerleştirilemez.	
▪ Çatalpınar 2 Rezervuarının inşası, ▪ Aybastı Baydarlı Su Rezervuarının inşası	• Ordu Büyükşehir Belediyesi tarafından DSİ adına projeden önce gerçekleşmiş bazı arazi istimlakları veya erişim kısıtlamaları. • 2942 sayılı kanunun acil kamulaştırma ile ilgili 27. Maddesi, gerekli görüldüğü takdirde, tüm görüşmelerin düzgün olarak yapılması koşuluyla uygulanabilir. Anlaşmaya varılamaması durumunun, ulusal mevzuat uyarınca kamulaştırma veya başka zorunlu işlemlerle sonuçlanmış olması halinde arazi hakları veya arazi kullanımı haklarının bazıları DSİ adına Ordu Büyükşehir Belediyesi tarafından arazi/mülk sahipleri veya arazi üzerinde hukuki hakkı olan kişilerle yapılacak anlaşmalar yoluyla alınmış olabilir veya kısıtlandırılabilir. • Acil arazi istimlakı yapılmayacaktır • Proje öncesinde resmi, geleneksel veya tanınmış kullanma hakkı olmayan ve araziyi işgal eden veya kullanan insanlar için öngörülmüş bir yeniden yerleşme tarihi yoktur. • Proje uygulama ve işletme safhalarında arazi kullanımı kısıtlamaları ve başta içme suyu rezervuarları olan ve yakın arazilerde (tampon bölgeler) bulunan doğal kaynaklara erişim kısıtlamaları olacaktır. Bu durum, yerel toplumun veya toplum içindeki grupların geleneksel veya alışılmış hakları veya tanınmış arazi kullanımı hakları olduğu arazilerde kaynaklara erişimlerini kaybetmelerine sebep olabilir.	• Herhangi bir arazi istimlakı ve inşaat işlerinin başlangıcından önce DSİ tarafından YYP'lerin hazırlanması. • Eski sorunlar için (varsa) DSİ tarafından Nihai Sosyal Denetimin yapılması • Erişime geçici kısıtlaması bulunan projeden etkilenmiş kişiler aynı zamanda Hibe Programı'nın faydalanıcıları olacaklardır. Ayrıca, bu kişiler, proje kapsamında geliştirilecek istihdam fırsatlarından yararlanmak için önceliklendirilecektir.

Proje Bileşenleri	Olası arazi istimlakı / erişim kısıtlaması etkileri	Her ÇSS5 için YYP gerekliliği
(ii) <i>Küçük sulama göletleri ve sulama sistemleri de dahil olmak üzere sulama çalışmaları</i> Artova, Ağmusa, Yukarı Karahacılı, Büyükmahal, İbrahimköy, Sayitnizam, Kızıllamza sulama rezervuarları için sulama iletim hatlarının inşası	- Sulama sistemlerinin kapalı kanalları için çok sınırlı arazi istimlakı gerekebilir veya hiç gerekemeyebilir - Arazi kullanımı kısıtlamaları ve doğal kaynaklara erişimde çok az kısıtlama öngörülmektedir veya hiç kısıtlama beklenmemektedir - İnsanların fiziksel ve ekonomik olarak yerinden edilmeleri beklenmemektedir 2942 sayılı kanunun acil kamulaştırma ile ilgili 27. Maddesi, gerekli görüldüğü takdirde, tüm görüşmelerin düzgün olarak yapılması koşuluyla uygulanabilir.	- Herhangi bir arazi istimlakı ve inşaat işlerinin başlangıcından önce DSİ tarafından YYP'lerin hazırlanması. - Eski sorunlar için (varsa) DSİ tarafından Nihai Sosyal Denetimin yapılması
(iii) <i>Mansapta sel ve sedimantasyon kontrol yapıları</i> - Sivas'ta Karalar için sel ve sedimantasyon kontrol yapılarının inşası - Tokat'taki Özderesi-Çime, Yeniköy-Kurt Deresi ve Kunduz-Karasu Deresi için sel ve sedimantasyon kontrol yapılarının inşası - Yozgat'ta Külekçi-Sarsak ve Deve Dereleri, Arpaç-Kavaklı ve HocanınPınar Dereleri, Çandır-Kabak ve Seynikkızıyunak Dereleri, Çamsaray-Kuru Deresi ve Yelten-Seyhan Deresi için sel ve sedimantasyon kontrol yapılarının inşası - Bolaman Nehri sel kontrol 1'in, Bolaman Nehri Seti 1'in, Şahsene Dere Sel Kontrol 2'nin inşası - Fatsa Endüstriyel Tesisi Sel ve Sedimantasyonu Kontrolü 1'in, Fatsa-Karadere Sel Kontrolü 3'ün, Çatalpınar-Elmaköy Mahallesi-Şifalısu Mevkii Sel Kontrolü 2'nin, Gölköy-Karahasan Mahallesi – Karaağaç Deresi Sel ve Sedimantasyon Kontrolü 3'ün, Korgan-Tepealan Mahallesi Güllü Deresi Sel ve Sedimantasyon Kontrolü 3'ün, Ordu-Çatalpınar İlçesi Keş Deresi Sel ve Sedimantasyon Kontrolü 1'in inşası	- Boyut ve topografya koşullarına göre çok az arazi istimlakı gerekebilir veya hiç gerekemeyebilir. - Bolaman Havzası'ndaki olası sel risklerine karşı acil müdahale olarak seçilen alt projelerde acil arazi istimlakı gerekebilir veya gerçekleşmiş olabilir. - Proje bitiş tarihinden önce resmi, geleneksel veya tanınmış kullanma hakkı olmayan ve araziye işgal eden veya kullanan insanlar için başka yere yerleşme söz konusu olabilir. 2942 sayılı kanunun acil kamulaştırma ile ilgili 27. Maddesi, gerekli görüldüğü takdirde, tüm görüşmelerin düzgün olarak yapılması koşuluyla uygulanabilir.	- Herhangi bir arazi istimlakı ve inşaat işlerinin başlangıcından önce DSİ tarafından YYP'lerin hazırlanması. - Eski sorunlar için (varsa) DSİ tarafından Nihai Sosyal Denetimin yapılması
1.2.B. Dayanıklı hareketlilik		
(i) <i>Dayanıklı kırsal yol rehabilitasyonu</i> - Kabataş-Aybastı Yolu - Aybastı-Gölköy Yolu	- Yol projelerinin yalnızca rehabilitasyonu içermesinden ötürü sınırlı arazi istimlakı gerçekleştirilebilir. 2942 sayılı kanunun acil kamulaştırma ilke ilgili 27.	- YYP'nın hazırlanması (arazi istimlakı gerekiyorsa) - Olası eski sorunlar için Nihai Sosyal Denetim.

Proje Bileşenleri	Olası arazi istimlakı / erişim kısıtlaması etkileri	Her ÇSS5 için YYP gerekliliği
	Maddesi gerekli olması halinde uygulanabilir.	

YENİDEN YERLEŞTİRME HAZIRLIĞININ AMACI VE TEMEL ŞARTLARI

TULIP'in uygulaması esnasında ÇSS5'e uyumlu olarak gönülsüz yeniden yerleşimden kaçınılacaktır. Yeniden yerleşim kaçınılmaz ise, asgari düzeye indirilecek ve yerinden olmuş kişiler (ve yerinden olmuş kişileri bünyesine alan ev sahibi topluluklar) üzerindeki olumsuz etkileri azaltmak için uygun tedbirler dikkatlice planlanacak ve uygulanacaktır.

ÇSS5 uyarınca, her bir mikro havza alanındaki alt projeler belirlendiğinde, Uygulayıcı Kuruluşlar, olası risk ve etkilere uygun projeye özgü Yeniden Yerleşim Planları hazırlamak için bu çerçeveden faydalanacaklardır. Uygulayıcı Kuruluşların, insanların fiziksel veya ekonomik anlamda yerinden edilmelerine sebep olabilecek alt proje faaliyetleri, bu alana özgü planların nihai hale getirilip Dünya Bankası tarafından onaylanmadan başlamayacaktır. YYP'ler havzalar veya bölgelere göre hazırlanacaktır (örn. Uygulayıcı Kuruluşların bölge/il müdürlüklerinin coğrafi yetki alanları).

Bu bakımdan, bu YYÇ, özellikle de önerilen alt projelerin arazi alımına ilişkin, çevresel ve sosyal değerlendirmede belirlenen olası karasal sosyal riskleri ve etkileri ele almak için hazırlanmıştır. Alt projeye özgü arazi istimlak hususları için hazırlanacak olan YYS'I kılavuz olarak bu YYÇ'yi kullanacak ve:

- Gelirlere ve geçim kaynaklarına ciddi bir etkiye sebep olmayacak asgari arazi istimlakı veya arazi kullanımı kısıtlaması olan projeler için, alt projeye özgü YYS'I'ler etkilenen kişiler için uygunluk ölçütlerini belirleyecek, tazminat için usul ve standartları tanımlayacak ve görüşmeler, izleme ve şikayetlerin ele alınması için düzenlemeleri içerecektir.
- İnsanları fiziksel olarak yerinden eden projeler için plan, etkilenen kişilerin yeniden yerleşmeleri ile ilgili ilave tedbirleri ortaya koyacaktır.
- Geçim kaynakları ve gelir üretme üzerine ciddi etkileri olan ekonomik anlamda yerinden edilmeyi içeren projeler için plan, geçim kaynakları iyileştirmesi veya restorasyonu ile ilgili ilave tedbirleri ortaya koyacaktır ve
- Yerel toplumların geçim kaynakları için bağımlı oldukları ve korunan alan dışında doğa koruma işlevlerinden ayrılan meralar, içme suyu havzaları ve orman alanları gibi topluma ait kaynaklara erişimi kısıtlayarak arazi kullanımı üzerinde değişikliğe sebep olan projeler için plan, kullanım için uygun kısıtlamaları belirlemek için katılımcı bir süreç belirleyecek ve bu gibi kısıtlamalardan doğabilecek geçim kaynakları üzerindeki olumsuz etkileri ele almak için azaltım tedbirleri belirleyecektir.

ÇSS1'deki azaltım hiyerarşisine göre kaçınma tercih edilen yaklaşımdır. Zorluklar karşısında sosyal veya ekonomik açıdan hassas olan kişilerin fiziksel veya ekonomik olarak yerinden edilmelerinden kaçınmak özellikle önemlidir. Ancak, kamu sağlığının ve güvenliğinin olumsuz olarak etkileneceği durumlarda, kaçınma tercih edilen yaklaşım olmayabilir. Ayrıca, yeniden yerleşimin, iyileştirilmiş konutlandırma ve halk sağlığı koşulları, artan mülkiyet güvenliği veya yerel yaşam standartlarında diğer iyileştirmeler de dahil olmak üzere hane halkları veya toplumlar için doğrudan kalkınma fırsatları sunduğu durumlar da olabilir.

ÇSS5, bir proje beklentisi veya hazırlığı için önceden alındıysa ve arazi doğrudan bir DB projesine bağlıysa (özellikle de her iki havzadaki DSİ projeleri) uygulanır. Arazi istimlak süreçleri, bu YYÇ'nin onaylanmasından önce hali hazırda tamamlandıysa, Uygulayıcı Kuruluşlar tarafından, arazi istimlakının ÇSS5'in amaç ve ilkeleri doğrultusunda tamamlandığının sağlanması için geriye dönük bir denetim raporu (Nihai Sosyal Denetim Raporlaması için bakınız Ek 6) hazırlanır ve DB'ye onayı için sunulur.

Nihai Sosyal Denetim Raporu'nda, herhangi bir alt projenin ÇSS5'e uygun olmadığına ortaya çıkması halinde, ilgili Uygulayıcı Kuruluşun, tüm arazi istimlak çalışmalarının iyileştirilmesi ve boşlukların doldurulması ve alt proje yüzünden doğan etkilerin azaltılması veya giderilmesi için tamamlayıcı faaliyetler gerçekleştirmesi gerekmektedir.

YYÇ'nin özel amaçları aşağıdaki gibidir:

- Arazi kamulaştırmasını düzenleyen ulusal mevzuat ve uluslararası standartlar hakkında bilgi sağlamak,
- Arazi temelli potansiyel etkileri ve bunların büyüklüğünü, hassas durumdaki gruplar dahil olmak üzere etkilenen tarafları tanımlamak,
- Arazi edinim süreci ve kurumsal düzenlemelerin adımlarını belirlemek,
- Potansiyel hak sahiplerini tanımlamak ve yeniden yerleşim/arazi edinimi hedeflerine ulaşmak için bir strateji hazırlamak,
- Varlıkların zamanında edinilmesini, tazminatın ödenmesini ve projeden etkilenen kişilere (PEK'ler) diğer faydaların sunulmasını sağlamak için bir çerçeve uygulama sağlamak,
- Proje planlamasında ve uygulamasında danışma, katılım ve şikâyet giderme mekanizmaları hakkında bilgi sağlamak,
- Yeniden Yerleşim Planı'nın uygulanması için gereken kaynakları sağlamak;
- Şikâyet bildirmek için erişilebilir bir mekanizma ve alınan şikâyetleri yönetmek için bir sistem sağlamak;
- Yeniden yerleşim uygulamasının denetimi, izlenmesi ve değerlendirilmesi için bir çerçeve sağlamak,
- Yeniden yerleşim bütçesi hazırlamak için rehberlik sağlamak.

YENİDEN YERLEŞTİRME HAZIRLIĞI VE UYGULAMASI

Kalkınma projeleri sebebiyle gönülsüz yeniden yerleşimden kaynaklanan etkiler, üretim sistemlerinde ekonomik, sosyal ve çevresel risklere yol açabilir. Arazinin herhangi bir kısmının alınması, o arazide mal varlığına sahip olanlar, o araziye tarımsal faaliyetler, hayvan otlatma ve sulama vb. amaçlarla kullananları olumsuz etkileyebilir.

YYÇ'nin amacı, proje için gerekli arazi edinimi çalışmalarının uluslararası standartlara, özellikle ÇSS5'e uygun olarak uygun ve zamanında yönetilmesine hizmet edecek alt projeye özgü YYP'lerin hazırlanması için rehberlik sağlamaktır. YYÇ, Türk mevzuatı ve ÇSS5 ile uyumlu olarak Proje faaliyetlerinde arazi edinimi ve irtifakları ve geçim kaynaklarının yeniden yapılandırılması için standart bir yaklaşım oluşturmaktadır.

Aşağıdaki ilkeler, Proje kapsamında gerçekleştirilecek arazi edinimini yönetecektir:

- Borçlanıcı ve alt borçlanıcılar, bu YYÇ'de belirtilen ilkelere dayalı olarak tüm PEK'lerle arazi edinimi konusunda müzakere edilmiş anlaşmalar yapmayı hedefleyecektir. Borçlanıcı ve alt borçlanıcılar, tazminat konusunda karşılıklı olarak kabul edilebilir anlaşmalara varmak için tüm PEK'lerle adil ve açık bir şekilde müzakere edeceklerdir.
- Tüm arazi edinimi ve yeniden yerleşim faaliyetleri YYP'ler aracılığıyla yönetilecektir.
- Gönülsüz yeniden yerleşim, etkilenen kişilerin geçim kaynaklarının iyileştirilmesi için bir fırsat olarak algılanacak ve buna göre gerçekleştirilecektir.
- Katılım ve tazminat, kadınlar ve erkekler eşit şekilde dikkate alınarak yapılacaktır.
- Kadınlar ve diğer hassas durumdaki gruplar tarafından yönetilen hanelere özel özen gösterilecek ve durumlarını iyileştirmelerine yardımcı olmak için uygun yardım sağlanacaktır.
- Arazi edinimi ve YYP, Projenin bir parçası olarak tasarlanacak ve yürütülecektir ve tazminatın tüm maliyetleri, Proje maliyetlerine ve faydalarına dahil edilecektir.
- Taslak arazi edinimi ve yeniden yerleşim planları, etkilenen kişiler ve diğer paydaşlara danışılacak ve bu kişilerin girdileri, taslak nihai hale getirilirken dikkate alınacaktır.
- Kanuni mülkiyetin olmaması tazminat ve/veya rehabilitasyona engel olmayacaktır.
- Borçlanıcı, DB standartları ve yönergelerine uygun olarak şikâyetlerin giderilmesi ve izlenmesi için planlar sağlayacak ve hazırlayacaktır.
- Gönülsüz yeniden yerleşim ve arazi ediniminin kaçınılmaz olduğu durumlarda, yeniden yerleşim ve tazminat faaliyetleri, bazı Proje faaliyetlerini içeren sürdürülebilir kalkınma programları olarak tasarlanacak ve uygulanacaktır.
- YYP(ler), olumsuz etkileri en aza indirecek şekilde tasarlanacaktır.

PKB, alt projelerin taramasını yaparak arazi istimlakı ihtiyacı ve YYP gerekliliği olup olmadığını ortaya koyar. PUB'lar, PKB'lerin denetiminde ÇSYÇ'de sağlanan sosyal tarama kontrol listesini doldurur. Tarama, gelecekteki arazi alımı gerekliliklerinin yanı sıra geçmişten kalan sorunları olabilecek yakın zamanda tamamlanan arazi istimlaklarını içerecektir. Aşağıdaki adımlar, tarama sürecini açıklamaktadır:

1. PUB tarafından alt proje finansmanı başvurusunun sunulması,
2. Proje Koordinasyon Birimi (PKB) alt proje finansmanı için sunulan belgeleri inceler.
3. Tarama Listesi'nin tamamlanması.
4. Gerek olması halinde PKB ve PUB saha ziyareti yapar.
5. PKB, YYP/Nihai Sosyal Denetim ihtiyacına göre DB'ye raporlama yapar.

Tarama süreci, arazi edinimi faaliyetlerinin son 5 yıl içinde yapıldığını ortaya koyarsa, alt projelerden geçmiş olası arazi istimlak sorunları ile ilgili Nihai Sosyal Denetim yapmaları istenir. Uygulayıcı Kuruluşlar, Nihai Sosyal Denetimleri kendi kapasiteleri ile yapmayı veya görev için üçüncü bir tarafla sözleşmeyi yapmayı tercih edebilirler. İkinci durumda, bu denetimlerin teknik şartnameleri Dünya Bankası'nın onayı için önceden sunulur. Denetim, ilgili belgelerin incelenmesini, saha ziyaretlerini ve etkilenen kişiler ve diğer temel paydaşlarla görüşmeleri içerebilir.

Taramadan sonra alt projelerin arazi istimlakı ihtiyacının ortaya çıkması durumunda, PKB, PUB'un ÇSS5'e uygun bir Yeniden Yerleşim Planı (YYP) hazırladığını sağlamakla sorumlu olur. PKB, YYP'lerin hazırlanmasında PUB'a kılavuzluk sağlayacak ve destekleyecektir. PKB, YYP'leri inceler ve onay için Dünya Bankası'na sunar. Onaylanan taslak YYP daha sonra yerel ölçekte duyurulur ve arazi sahipleri ve diğer ilgili paydaşlar da dahil olmak üzere proje tarafından etkilenecek kişilerle görüşülür. Alınan geri bildirimlere göre, YYP revize edilir ve nihai hale getirilir. Nihai YYP'ler Dünya Bankası tarafından onaylandığında, Uygulayıcı Kuruluşlar, YYP'leri yeniden duyurur ve uygular. Herhangi bir alt projenin doğası gereği, Uygulayıcı Kuruluşlar, inşaat işlerinin gecikme olmadan başlaması için YYP'leri bölüm bölüm uygulama yaklaşımını uygulamaya karar verebilirler. Ancak, hazırlanan her YYP, projenin hangi evresini kapsadığını ve YYP uygulaması için alt projenin kaç tane evresi olacağını belirtmek durumundadır. Alt projelerinin her evresi için yeni bilgiye ulaşıldıkça, YYP'lerin gözden geçirilerek güncellenmesi gerekebilir. YYP'lere yapılan her düzeltme veya güncelleme Banka'nın onayına tabiidir ve belgenin yeniden duyurulmasını gerektirir. YYP'nin herhangi bir evresi tamamlanmadan, onaylanmadan, duyurulmadan, görüşülmeden, yeniden duyurulmadan ve uygulanmadan hiçbir inşaat işi başlayamaz. Araziye erişim, ancak hak sahibi tazmin edildiğinde veya hak sahibinin saptanamaması/ulaşılamaması durumunda güvenli hesaba aktarıldıktan sonra verilir. Alt projelerin evrelerinin, YYP uygulaması yoluyla tamamlanmasını takiben inşaat faaliyetleri başlar.

TULIP kapsamında fonlanacak her alt proje için PUB'lar, arazi istimlak gereksinimleri, yakın zamanda tamamlanan arazi istimlakları ve mevcut durum ile ilgili belgeler sağlamak durumundadır. Tarama, proje uygulamasının en başında yapılır. Proje Koordinasyon Birimi (PKB) belgeleri inceler ve ÇSS5 ile uygunluğu riske atacak herhangi bir koşul var ise müdahaleleri belirler. Böyle bir durumun söz konusu olması halinde, PKB, PUB'dan ilave bilgi talep eder ve uygun eylem için Banka'nın incelemesini talep eder. Son olarak PKB tüm tarama formlarını Dünya Bankası'na sunar.

PKB, arazi istimlakının gerekçelendirmesinin yanı sıra arazi mülkiyetlerini içeren Kamu Yararı kararını ve arazi istimlakı için öngörülen maliyetlerin belgelerini sunar. Standart belgelere ek olarak, PKB ilgili Uygulayıcı Kuruluştan YYP hazırlanmasını talep eder.

YYP aşağıdaki konuları kapsamalıdır:

- Arazi ediniminin/kamulaştırmanın geçici ve kalıcı etkisinin ve etkilenen kişi/hane kategorilerinin değerlendirilmesi - etkilenen arazi/arsa sayısı; herhangi bir arazi mülkiyetinde etkilenen arazi/arsa yüzdesi, arazi edinimi öncesi ve sonrası arazi kullanımı, önceki arazi kullanımı ve arazi sahiplerinin sayısı.
- Arazinin ne kadar etkilendiği, ana geçim kaynaklarının neler olduğu, etkilenen arazinin geçim kaynaklarının önemli bir kaynağı olup olmadığı gibi, etkilenen hanehalklarının sosyo-ekonomik durumlarının belgelenmesi. Bu belgelemenin amacı, yerinden edilmiş kişilerin geçim kaynakları üzerindeki olumsuz etkileri bulmak ve gelir kayıplarını telafi etmek için yeniden yapılandırılmasına dair önlemleri sağlamaktır.

- Geçici ve kalıcı arazi kaybı, mahsul kaybı, verimli ağaçların kaybı, konut ve iş yeri kaybı, ortak araziler (belirlenen tüm haklar için belgeleyen tam ikame maliyetinin eşdeğerini) tazminat önlemleri.
- Hassas durumdaki gruplar için belge ve bilgi sağlanması.
- Projenin ŞM'si ile etkileşim halinde olan ve arazi hususlarıyla ilgili bilgi sağlayan işlevsel bir şikâyet giderme ve izleme sisteminin sağlanması.

Yeniden yerleşim / arazi istimlak faaliyetlerinden önce, Bölgesel Uygulama Birimleri (BUB'lar), Bölgesel Teknik Destek Birimlerinin (BTDB'ler) de desteğiyle ÇSS5 gereklilikleri uyarınca sosyal değerlendirme için aşağıdaki yaklaşımları ve yöntemleri kullanacaklardır:

- Yeniden yerleşimin ve özel arazi ediniminin en aza indirilmesi,
- Yeniden yerleşimin/arazi ediniminin etkilenen kişiler (veya geçim kaynakları) üzerindeki potansiyel ekonomik ve sosyal etkilerinin değerlendirilmesi,
- Etkilenen grupların ve bunların ilgili hak sahipliklerinin belirlenmesi - Projeden etkilenen kişilerin, arazi ediniminin (ve varsa yeniden yerleşimin) hazırlık ve planlama çalışmalarına katılım/istişare sürecinin teşvik edilmesi, projeden etkilenen kişiler arasında bilgilendirme yapılması. Gerekğinde çevresel ve sosyal toplantılar da birlikte yapılabilir.
- Kaybedilen varlıkların tam ikame maliyeti üzerinden tazmin edilmesi,
- Gayriresmi / yasal olmayan tüm arazi kullanıcılarını, kaybettikleri varlıklar için tazmin etme (hibe programları veya ayni katkı yoluyla) ve gerekirse yeniden yerleşmelerine yardım sağlama;
- İnşaat çalışmalarına başlamadan önce, kamulaştırılan arazi için tazminatın ödenmesi ve araziye yasal erişim hakkının elde edilmesi,
- Herhangi bir taşınmazı bulunmayan kişiler de dahil olmak üzere hassas durumdaki gruplara yönelik bilgilendirme yapılması ve özel yardım programlarının hazırlanması,
- DB politikasının rehber ilkeleri doğrultusunda şikâyetlerin çözülmesine ve izlenmesine yönelik planların sunulması ve hazırlanması.

Arazi alımı gerektiren tüm alt projeler, tasarım yoluyla azaltım yapamazlarsa arazi istimlakından kaçınmak için çaba göstereceklerdir. Arazi istimlakının kaçınılmaz olduğu durumlarda, karasal etkiler; alt projeye özgü YYP'lerde ve Paydaş Katılım Planları gibi diğer belgeler ile varsa başka geçim kaynakları restorasyon belgelerinde tanımlandığı şekilde ele alınacaktır. Uygulayıcı Kuruluşlar ulusal mevzuatı takip edecek ve ÇSS5 ile uyumlu olan YYP'lerin uygulanması yoluyla karşılaşılan boşlukları dolduracaklardır. Mümkün olduğu ölçüde Kamulaştırma Kanunu'nun 27. Maddesi'nin uygulanmasından kaçınılır ancak bu Maddenin uygulandığı durumlar olursa, Uygulayıcı Kuruluşlar, acil kamulaştırmadan etkilenecek kişileri bilgilendirmek için onlarla görüşmeler yapar (yasa tarafından zorunlu değil). Uygulayıcı Kuruluşların önceden görüşmelerin yapıldığına dair kanıt bulundurmaları istenir.

Bölgesel PKB (alt projeye özgü YYP'ler dahil) tarafından hazırlanan ve/veya denetlenen bu YYÇ ile tutarlı YYP taslak versiyonu, merkezi PKB tarafından incelenecek, kamuya açıklanmadan önce onay için Dünya Bankası ile paylaşılacak ve daha sonra YYP'nin son versiyonu sunulacaktır. Alt proje uygulaması, Dünya Bankası tarafından onay verildikten sonra başlayacaktır. Yeniden yerleşimin aşağıdakileri içerdiği durumlarda ek planlama gereksinimlerine ihtiyaç vardır:

1. Fiziksel yer değiştirme: Geçiş dönemi yardımı, Saha seçimi, saha hazırlığı ve yer değiştirme, Konut, altyapı ve sosyal hizmetler, Çevrenin korunması ve yönetimi, Yeniden yerleşim düzenlemeleri hakkında danışma, ev sahibi nüfusla entegrasyon.
2. Ekonomik yerinden edinme: Doğrudan arazi değişimi, Araziye veya kaynaklara erişim kaybı, Alternatif geçim kaynakları için destek, Ekonomik kalkınma fırsatlarının değerlendirilmesi, Geçiş desteği.

İlk olarak, YYP'nin taslak bir versiyonu BTDB'lerin teknik desteğiyle BUB tarafından hazırlanacaktır. OGM, YYP'nin kamuya açıklanmasından önce onay için Dünya Bankası ile paylaşacaktır. Halka açık istişarelerden sonra, YYP'nin son versiyonu sunulacaktır. Alt proje uygulaması, Dünya Bankası tarafından onaylandıktan sonra başlayacaktır. "Sakıncasızlık Belgesi"nin edinilmesinden sonra tazminat ve yeniden yerleşim faaliyetleri başlatılacak ve inşaat işleri sözleşmeleri yapılmadan önce tamamlanacaktır.

Uygulayıcı Kurumlar tarafından hazırlanan YYP, yeniden yerleşimin olumsuz etkileri ÇSS5 hedefleri doğrultusunda ele alındığında tamamlanmış sayılacaktır. PKB, önemli ölçüdeki gönülsüz yeniden yerleşim etkileri olan tüm alt projeler için tüm etki azaltma önlemleri büyük ölçüde tamamlandığında, planın harici tamamlama denetimini yaptıracaktır. Rapor "sakıncasızlık belgesi" için Banka'ya sunulacaktır.

POTANSİYEL ETKİLER VE ETKİLENEN KİŞİLER

Projenin öngörülen etkilerinin; (i) tarım amacıyla kullanılan arazi kaybı, (ii) yapıların, diğer varlıkların kaybı ve (iii) mahsul kaybı, (iv) arazi kaynaklı geçim kaynaklarının kaybı ve (v) araziye erişim sınırlandırması veya arazi kısıtlamaları olması beklenmektedir.

Alt projelerin arazi gereksinimleri, söz konusu araziler üzerinde mülkiyet hakkı veya irtifak hakkı tesis edilmesini gerektirebilir. Kalıcı arazi edinimi, mülkiyet haklarının tesis edilmesini gerektirecek, geçici arazi edinimi yapılacak arazilerde ise irtifak hakkı tesis edilmesini gerektirecektir. İrtifak hakkı bulunan arazilerde, arazi herhangi bir yapı inşa etmemek veya derin köklü bitki ve ağaç dikmemek gibi bazı sınırlamalarla, arazinin bir ölçüde kullanılmasına imkân vererek hak sahiplerine geri verilebilir.

Mülkiyete bakılmaksızın tüm ormanlar ve meralar Devlet tarafından kontrol edilir. İki havzada da topluluk/özel mülkiyetli ormanlar ve meralar bulunmamaktadır. Ormanlara ve meralara erişim ulusal mevzuat ile düzenlenmiştir.

Mera rehabilitasyon çalışmaları, toplum üyelerinin erişimini geçici süreyle kısıtlandırabilir.

Yaygın uygulama olmadığından, alt projelerde kullanım için arazi bağışının olması beklenmemektedir.

Değer zinciri projeleri altındaki işletme tesisleri kamu arazilerine yapılacaktır. Toplum üyelerinden herhangi bir bağış beklenmemektedir.

Alt projelerin / faaliyetlerin olası karasal etkileri aşağıdaki gibi yapılandırılabilir:

Tablo 3. Araziye-dayalı Potansiyel Etkiler

Proje Bileşenleri	Etki Alanı	Etkilenen Kişiler / Topluluklar
1.1.A. Membadaki orman peyzajı ve geçim kaynakları		

(v) <i>Membada küçük ölçekli erozyon, heyelan ve sel kontrol çalışmaları</i> - Arazi hazırlıkları (Toprak sürme, teraslama) - Kanallarda rehabilitasyon çalışmaları (tel örgü, alçı panel ve eşikler) - Eğimlerde endüstriyel araçlarla ıslah çalışmaları (tel örgü çitlerle ve çalılı teraslarla) - Köprüleme ile alanın korunması (dikenli tel ile) - Harçlı ve harçsız çapraz yapılar	• Arazi istimlakına ilişkin etki yok	Hiçbiri.
(vi) <i>Orman rehabilitasyonu ve sürdürülebilir yönetim faaliyetleri</i> - Arazi hazırlıkları (Toprak sürme, teraslama) - Fidelerin dikilmesi /tohumların ekilmesi - Köprüleme ile alanın korunması (dikenli tel ile)	Rehabilitasyon alanına yakın orman köyleri.	Orman köylüleri.
(vii) <i>Orman merası rehabilitasyonu ve sürdürülebilir yönetim faaliyetleri</i> - Terasların ve hendeklerin inşası, taş toplama, kanal güçlendirmesi, gübreleme, zararlı ot kontrolü, gölgelik, kaşınma yığınları ve bordürlerin (curbs) inşası. - Köprüleme ile alanın geçici olarak korunması (dikenli tel ile).	Rehabilitate edilmiş meralara yakın orman köyleri.	Hayvan otlatanlar.
(viii) <i>Orman köyleri için gelir üretme ve geçim kaynakları çeşitlendirmesi (aşağıdakiler gibi)</i> - Dinlenme ve piknik alanlarının oluşturulması - Ekoturizm Rotalarının oluşturulması - Bal Ormanlarının geliştirilmesi - Trüf mantarı üretim ekipmanının dağıtılması - Kuşburnu, tıbbi aromatik bitkilerin dağıtılması - Hayvan dağıtımı (küçükbaş ve büyükbaş) - Arı kovanlarının dağıtımı - Sera kurulumları - Köy fırınlarının inşası	• Etki yok.	Hiçbiri.
1.1.B. Sürdürülebilir ve iklimle duyarlı tarımsal değer zincirleri		
(v) <i>Sürdürülebilir ve iklimle duyarlı tarımsal uygulamalar</i> Kümes hayvancılığı, arıcılık ve çilek yetiştirme projeleri	• Etki yok.	Hiçbiri.
(vi) <i>Orman arazileri dışında mera rehabilitasyonu ve sürdürülebilir yönetimi</i> - Kültürel ve teknik tedbirler - Hayvanların yönetimini kolaylaştıran işletmeler - Otlatmanın düzenlenmesi	Rehabilitate edilmiş meralara yakın köyler.	Hayvan otlatanlar.
(vii) <i>Kırsal köyler için tarımsal çeşitlendirme ve sürdürülebilir değer zincirleri</i> - Hayvan dağıtımı (küçükbaş ve büyükbaş) - Süt toplama makina ve ekipmanlarının dağıtımı - Tohum dağıtımı - Hayvan barınaklarının yenilenmesi 15 yalıtımlı çadırın kurulması - Kaz yetiştirme işletmelerinin kurulması. - Arı kovanlarının dağıtımı - Sera kurulumları - Meyve Bahçesi Tesisinin İnşası - Üzüm bağı Tesisinin İnşası	• Etki yok.	Hiçbiri.
(viii) <i>Kırsal alanlar için gelir üretme ve geçim kaynakları çeşitlendirmesi</i> - Katma değerli ürünlerin tanıtımı için erişte üretim tesisinin inşası - Taşınabilir Harman Dövmek Makinası ve Fındık Kurutma İstasyonlarının kurulması	• Etki yok.	Hiçbiri.

1.2.A. Su güvenliği için dayanıklı altyapı		
(iv) <i>Barajlar ve küçük ölçekli çok amaçlı rezervuarlar</i> ▪ Ağmusa Rezervuarı'nın inşası (Rezervuar gövdesi inşa edilecektir. Talvegden yüksekliği 27,55 m olacak ve killi kaya dolgusu yapılacaktır). ▪ Yukarıhacılı Rezervuarı'nın inşası (Rezervuar gövdesi inşa edilecektir. Talvegden yüksekliği 37,00 m olacak ve ön yüzeyi jeomembranlı killi kaya dolgusu yapılacaktır).	• Rezervuarların iz düşümü ve çevresi.	• Çiftçiler, köylüler.
▪ Çatalpınar 2 Rezervuarının inşası, ▪ Aybastı Baydarlı Su Rezervuarının inşası	• Rezervuarların iz düşümü ve çevresi. • DSİ tarafından içme suyu koruma alanlarının seçilmesi (büyük olasılıkla arazinin tarım, otlatma ve dinlenme için kullanımını kısıtlayacaktır) • Korunan alanların sorumluluğu OSKİ'de olacaktır.	• Çiftçiler, köylüler.
(v) <i>Küçük sulama göletleri ve sulama sistemleri de dahil olmak üzere sulama çalışmaları</i> ▪ Artova, Ağmusa, Yukarı Karahacılı, Büyükmahal, İbrahimköy, Sayitnizam, Kızılhamza sulama rezervuarları için sulama iletim hatlarının inşası	• Kanallar ve kanalların hemen yanı • Kanalların iz düşümü	• Çiftçiler, köylüler.
(vi) <i>Mansapta sel ve sedimentasyon kontrol yapıları</i> ▪ Sivas'ta Karalar için sel ve sedimentasyon kontrol yapılarının inşası ▪ Tokat'taki Özderesi-Çime, Yeniköy-Kurt Deresi ve Kunduz-Karasu Deresi için sel ve sedimentasyon kontrol yapılarının inşası ▪ Yozgat'ta Külekçi-Sarsak ve Deve Dereleri, Arpaç-Kavaklı ve HocanınPınar Dereleri, Çandır-Kabak ve Seynikkızıyunak Dereleri, Çamsaray-Kuru Deresi ve Yelten-Seyhan Deresi için sel ve sedimentasyon kontrol yapılarının inşası ▪ Bolaman Nehri sel kontrol 1'in, Bolaman Nehri Seti 1'in, Şahsene Dere Sel Kontrol 2'nin inşası ▪ Fatsa Endüstriyel Tesisi Sel ve Sedimentasyonu Kontrolü 1'in, Fatsa-Karadere Sel Kontrolü 3'ün, Çatalpınar-Elmaköy Mahallesi-Şifalısu Mevkii Sel Kontrolü 2'nin, Gölköy-Karahasan Mahallesi – Karaağaç Deresi Sel ve Sedimentasyon Kontrolü 3'ün, Korgan-Tepealan Mahallesi Güllü Deresi Sel ve Sedimentasyon Kontrolü 3'ün, Ordu-Çatalpınar İlçesi Keş Deresi Sel ve Sedimentasyon Kontrolü 1'in inşası	• Sel kontrol yapılarının iz düşümü	• Çiftçiler, köylüler.
1.2.B. Dayanıklı hareketlilik		
(ii) <i>Dayanıklı kırsal yol rehabilitasyonu</i> ▪ Kabataş-Aybastı Yolu ▪ Aybastı-Gölköy Yolu	• Yol projelerinin yalnızca rehabilitasyonu içermesinden ötürü sınırlı arazi istimlakı gerçekleştirilebilir. • Acil arazi istimlakı yapılmayacaktır.	• YYP'nin hazırlanması (arazi istimlakı gerekiyorsa) • Olası eski sorunlar için Nihai Sosyal Denetim.

Projenin arazi alımı gereksinimlerinden etkilenen kişileri belirlemek için, BUB'lar her bir yatırım için projenin başlangıcından itibaren paydaş katılım toplantıları ve görüşmeleri gerçekleştirmek durumundadırlar. BTDB'ler, yalnızca proje tarafından etkilenmiş kişileri değil aynı zamanda diğer paydaşları da belirlemek ve ihtiyaçlarını ele almak için BUB'lara destek olurlar. BUB'lar her yatırımda özellikle kadınların katılımını sağlamak için ilave çaba gösterecek ve gerekirse onlarla ayrı görüşmeler yapacaktır. Doğrudan etkilenen tüm kişiler, proje planlaması, inşaat zaman çizelgesi ve işletme ile ilgili düzenli olarak bilgilendirileceklerdir. Tüm Uygulayıcı Kuruluşlar, projeden etkilenen kişilerin proje temelli Şikayet Giderme Mekanizmasından haberdar olduklarını sağlayacaklardır.

Ayrıca Uygulayıcı Kuruluşlar, arazi sahipleri ile beraber arazide çalışan insanları belirleyecek ve arazi sahiplerinin arazide çalışan kişileri istihdam fırsatlarının olmayacağı zamanlarda gerekli düzenlemeleri yapmaları için inşaat zaman çizelgesi hakkında önceden bilgi vereceklerdir.

Projeden Etkilenen Kişiler/Gruplar

Projeden Etkilenen Kişiler (PEK'ler), barınma yerinin değiştirilmesi veya kaybedilmesi, varlıkların kaybı veya varlıklara erişimin kaybı, gelir kaynaklarının veya geçim kaynaklarının kaybı, başka bir yere taşınma veya gönülsüz olarak ortak kaynaklara erişimin kaybının neden olduğu, projelerden sosyal ve ekonomik olarak doğrudan etkilenen kişileri ifade eder.

Etkilenen kişiler, aşağıdakiler olarak sınıflandırılabilir:

- a) **Arazi veya varlıklar üzerinde resmi olarak yasal haklara sahip olanlar:** Haklarını kanıtlamak için ulusal kanunlar kapsamında resmi belgelere sahip olanlar veya ulusal kanunda özellikle belgelemenin gerekli olmadığı kabul edilen kişilerdir. En basit durumda, bir arazi bireyler veya topluluklar adına kaydedilir. Diğer durumlarda, kişiler arazi üzerinde kira sözleşmesi yapmış olabilir ve bu nedenle yasal haklara sahip olabilir.
- b) **Arazi veya varlıklar üzerinde resmi yasal hakları olmayan ancak ulusal hukuk kapsamında arazi veya varlıklar üzerinde tanınmış veya tanınabilir hak talebi bulunan kişiler.** Ancak bu kişiler ulusal kanuna göre tanınmış veya tanınabilir durumdaki hak talebi sahipleridir, bu kişiler birkaç gruba ayrılabilir. Toprağı, toplum tarafından kabul edilen ve ulusal hukuk tarafından tanınan geleneksel kullanım hakkı düzenlemeleri kapsamında resmî belgeler olmadan nesiller boyunca kullanıyor olabilirler. Diğer durumlarda, resmi arazi sahibi işgale karşı koymadan, ulusal kanunda belirtildiği şekilde belirli bir süre boyunca bir araziyi işgal etmişlerse, fiili işgal hak talebine sahip olabilirler. Bu tür durumlarda, ulusal yasaların genellikle bu tür iddiaların tanınmasını sağlayan yasal prosedürleri vardır.
- c) **İşgal ettikleri veya kullandıkları arazi veya varlıklar üzerinde tanınabilir bir yasal hakkı veya hak talebinde bulunmayanlar:** ÇSS5 kapsamında yardım alma hakkına sahiptirler. Bunlar, çobanlar, balıkçılar veya avcılar gibi mevsimsel kaynak kullanıcıları olabilir (ancak bu tür kullanıcıların hakları ulusal yasalar tarafından tanınırsa, A veya B Kategorisine girebilirler). Ayrıca geçerli yasaları ihlal ederek araziyi işgal eden kişiler de olabilirler. Bu gruplardaki etkilenen kişiler arazi için tazminat alma hakkına sahip değildir ancak tanınan haklar veya geçerli talepleri olması durumunda yeniden yerleşim ve geçim yardımı ve varlıkları için tazminat alma hakkına sahiptir.

Bu politika, aşağıdakilerden bağımsız olarak tüm etkilenen kişiler için geçerlidir:

- Toplam etkilenen kişi sayısı,
- Etkilenmenin şiddeti ve
- Arazi üzerinde kanuni mülkiyetlerinin olup olmadığı.

Tanımlanan PEK'ler, farklı özelliklere sahip proje bileşenlerinden etkilenebilecek gruplardır:

- Tarımla uğraşan çiftçiler (özellikle Bolaman Havzası'nda fındık yetiştiricileri, Çekerek Havzası'nda sulama ile tarım yapan çiftçiler)
- Hayvancılıkla uğraşan çiftçiler
- Arı yetiştiricileri
- Orman köyü toplulukları
- Afet olması muhtemel bölgelerde yaşayan insanlar
- Hassas durumdaki kişiler

Hassas Gruplar

Uygulayıcı Kurumlar (DSİ ve KGM), arazi edinimi faaliyetleri boyunca yürütülen istişareler ve saha ziyaretleri aracılığıyla her yatırımda var olabilecek hassas durumdaki grupları belirleyecektir. Bu tür bir tanımlama sosyal değerlendirme (nüfus sayımı uygulaması) sırasında yapılacaktır. Kadın çiftçiler, mevsimlik işçiler (mülteciler dahil), topraksız çiftçiler ve kamu arazilerinin kullanıcıları belirlenecek ve proje hakkında ve projeden etkilenmeleri halinde sahip olacakları haklar konusunda bilgilendirileceklerdir. Uygulayıcı Kurumlar (DSİ ve KGM), hak sahipliği matrisinin uygulanması yoluyla, hassas durumdaki grupların projeye ilgili kayıplarını gidermek için belirli önlemlerin alınmasını sağlayacaktır.

SÇSD çalışmalarında tespit edilen hassas durumdaki gruplar şunlardır:

- Kadınlar ve kız çocukları
- Kadınların geçimini sağladığı haneler
- Tedarik zincirinin sonundaki (Tail-end) çiftçiler
- Göçmenler dahil mevsimlik tarım işçileri
- Çocuk işçiler
- Etnik azınlıklar
- Engelli kişiler
- Kronik hastalık veya yaşlılık nedeniyle eve bağlı kişiler
- Topraksız (mülksüz) köylüler
- Kendisine ait sürüsü olmayan çobanlar
- Sosyal yardımlara muhtaç durumdaki yoksul köylüler

YASAL ÇERÇEVE

Yeniden Yerleşim için Ulusal Yasal Çerçeve

İskân faaliyetleri 5543 sayılı İskân Kanunu ile düzenlenmiştir. Bu kanun, proje bölgesindeki ilgili devlet kurumlarına başvuran ve devlet eliyle iskân talep eden aileleri ilgilendirmektedir. Devlet tarafından iskân yardımı hak sahibi ailelere sağlanırken kamulaştırma tazminatı ödemeleri tüm bireylere ödenir.

Proje alanında taşınmaz mal sahibi olmak. Kanunun 3. maddesine göre, etkilenen ailelerin tercihleri ve taleplerine göre üç tür iskân uygulanabilir. Kanunun 3. maddesi bu hususu şu şekilde düzenlemektedir:

- a. **Tarımsal iskân:** Tarımsal iskân, bir aileye aşağıdakiler sağlanarak uygulanmaktadır: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (ÇŞB) tarafından hazırlanan özel iskân projesinde öngörülen miktarda tarım arazisi, ev, yönetim binası, hayvan, tarımsal araç ve gereçler, tezgâh ve kredilerden bir veya birkaçı.

Tarım dışı iskân: Bu tür iskân bir aileye aşağıdakileri sağlayarak uygulanır: özel iskân projesinde öngörülen miktarda arsa, konut, araç, gereç, tezgâh ve kredilerden bir veya birkaçı

- b. **Fiziksel yerleşim:** Bir aileye, yerleşim yerinin elverişsizliği nedeniyle köylerin nakledilmesi veya dağınık yerleşim birimleri ve afet sonucu parçalanmış köylerin toplulaştırılması amacıyla veya köy gelişme alanından ihtiyaçlılara yapılacak arsa satışından sonra Bakanlıkça (ÇŞB) belirlenecek kredi miktarı üzerinden verilecek kredi desteğiyle yapılan iskândır.

Kanunun 12. Maddesi, taşınmaz malları kamulaştırılan kişilerin iskânına atıfta bulunmakta ve devlet eliyle iskân için uygunluk kriterlerini aşağıdaki şekilde belirtmektedir:

1. Kamu kurum ve kuruluşlarınca yapılacak baraj, baraj mücavir alanı, koruma alanı, havaalanı, karayolu, demiryolu, fabrika, ekonomi ve savunma ile ilgili diğer tesislerin inşası, tarih ve tabiat kıymetlerinin korunması gibi amaçlar için veya özel kanunların uygulanması sebebiyle;
 - a) Taşınmaz mallarının kısmen veya tamamen kamulaştırılması sonucu yerlerini terk etmek zorunda kalan aileler,
 - b) Yapılan iskân planlama etütlerinin başladığı takvim yılı başlangıcından en az üç yıl önce kamulaştırma sahasında yerleşmiş olup da taşınmaz malı olmayan aileler, talep ettikleri takdirde Bakanlıkça gösterilecek yerlerde bu Kanun hükümlerine göre iskân edilirler.
2. Ancak, iskân planlama etütlerinin başladığı tarihten önce yerini terk etmiş olup kamulaştırılacak taşınmaz malı bulunan aileler iskân edilmezler. Bu tarihten geriye doğru üç yıl içerisinde, taşınmaz mallarını zorunlu hal olmadan ellerinden çıkaran ve yerine eşdeğerde veya daha fazla değerde taşınmaz mal almayan aileler yerlerini terk etmemiş olsalar dahi iskân edilmezler. Zorunlu haller yönetmelikle belirlenir.
3. Kamu kurum ve kuruluşlarınca kamulaştırılan alanlarda yerleşik olan ve kamulaştırmadan etkilenen ailelerden Devlet eliyle başka yerde iskânını istemeyenler, yazılı başvuruları üzerine, ilgili valiliğin teklifi ve İçişleri Bakanlığının olumlu görüşü alınmak şartıyla Bakanlıkça kendi köy hudutları içinde gösterilecek bir yerde iskân edilebilirler.
4. Bu madde kapsamına giren ve Devlet eliyle iskânlarını isteyen ailelerden; iskân duyurusu tarihinin bitiminden sonra doksan gün içinde müracaat etmeyenler ile aldıkları veya alacakları kamulaştırma bedelinin, Bakanlıkça belirlenen miktarını; kamulaştırma bedelinin Bakanlıkça belirlenen miktardan az olması halinde ise kamulaştırma ve tezyidi bedellerinin tamamını, Bakanlık Merkez Muhasebe Birimi Hesabına yatırmayı taahhüt etmeyenler iskân edilmezler.

Bu madde, devlet eliyle iskân talebinde bulunan etkilenen ailenin (kamulaştırma tazminatına hak sahibi) bu tazminatın belirli bir miktarını Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na yatırmayı taahhüt etmesi gerektiğini belirtmektedir. İskân Kanununun uygulanmasına ilişkin Yönetmelik / Talimatlar bu miktarı, 16 yaşından büyük herhangi bir işçinin aylık brüt (30 gün) asgari ücretinin 120 katı olarak tanımlamaktadır. Devlet eliyle iskân talebinde bulunan etkilenen hanehalkı kamulaştırma tazminatına hak sahibi değilse, Bakanlığa peşinat (depozito olarak) ödemek zorunda değildir. İskân için inşaat sürecinin tamamlanmasıyla birlikte, iskân bedeli hanehalkı tarafından 5 yıllık ödemesiz süreden sonra 15 yıl içinde ve faizsiz olarak Bakanlığa ödenecektir. Elbette ki peşinat tutarı dikkate alınacaktır (düşülecektir). Peşinat tutarı ilgili mahsup tarihi itibarıyla güncellenir. Ayrıca, Kanunun hükümlerine göre, ailede

herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşundan emekli maaşı olan işçi veya kişiler varsa, bunların toplam yıllık maaş miktarı, aylık brüt asgari ücretin 18 katından az olması gerekmektedir.

İskân Yardımı: İskân Kanunun 9. maddesi iskân yardımını şu şekilde açıklamaktadır:

- a) Öncelikle konut ve arsası,
- b) Esnaf, sanatkâr ve tüccarlara, geçimlerini sağlayacak işyeri ve arsası ile işletme kredisi,
- c) Çiftçilere tarımsal projesinde öngörülen arazi, gerekli tarımsal girdiler, tarımsal yapılar veya arsası ile aynı ve nakdî işletme ve donatım kredileri,
- d) Hak sahiplerinin talepleri halinde, konut, işyeri ve tarım arazisi kendileri tarafından bulunarak teklif edilmesi ve Bakanlıkça uygun görülmesi halinde toplu veya münferit olarak ailelere iskân kredileri verilebilir

Diğer yardımlar şu şekilde özetlenebilir;

“Bakanlık tarafından (özel olarak) hazırlanacak olan “Ulaşım (Taşınma) Projesi” ne göre “hak sahibi ailelerin iskân alanlarına (bölgeler) taşınması (nakliyesi) devlet tarafından ücretsiz sağlanacaktır”.

Özetle, topraksız aileler, ev ve / veya işyeri kiracıları, arazi kiracıları, hazine veya orman alanlarının yasal / yasadışı kullanıcıları ve taşınmaz mülkü olmayan seyyar satıcılar da dahil olmak üzere zanaatkarlar, devlet eliyle yeniden yerleşim hakkına sahip olabilirler ve bunun için gerekli şartları taşıyor olabilirler.

Fiziksel Yerleşim (Madde 3.1.c)

İskân Kanununa göre, yeni bir ev inşası için arsa ve kredi sağlanması suretiyle ailelerin aynı köy sınırları içinde iskânı mümkündür. Bu genellikle küçük ölçekli su depolama yapıları gibi geliştirme projeleri ile parçalanmış köylerde uygulanmaktadır. Dolayısıyla köyün yerleşim alanı kısmen etkilenmektedir. Bu seçenek için uygunluk kriterleri, yukarıda bahsedilen "tarımsal" ve "tarım dışı" tam iskân seçeneklerinden farklıdır (Kanunun 3.1.a ve 3.1.b Maddelerinde belirtilmiştir). Ailenin en az bir yıldır orada yaşaması gerekmektedir. Bu faaliyet gelir restorasyonunu kapsamaz. Bu nedenle, gelir restorasyonuna ihtiyaç duyulması halinde ilgili valilik, hükümet - destek programlarının iskân bölgesine yönlendirilmesine öncelik verilmesi için il düzeyindeki diğer kurumlarından destek talep etmektedir.

Yargıtay 5. Hukuk Dairesi'nin 2008 tarihli kararına (No: E 2008/1494, K 2008/3602) göre Kamulaştırma Kanunun 27. maddesine göre belirlenen tazminat miktarı nihai tazminat miktarı değildir. Bir arazi sahibi, tazminat tutarı konusunda arazi ediniminden sorumlu kuruluşla aynı fikirde değilse arazisini elden çıkarmayı reddedebilir. Bu durumda sorumlu kuruluş, Kamulaştırma Kanunu'nun 10. maddesine göre konuyu mahkemeye götürmek zorundadır. Bu koşullar altında sorumlu kuruluş, kamulaştırma sürecini sonuçlandırmak için ilk tazminat miktarı konusunda mutabık olup olmadıklarına bakılmaksızın tüm malikleri davet etmelidir.

5.2 Türkiye’de Kamulaştırma Süreci

Türkiye’deki hukuki çerçeve kapsamında arazi edinimi/kamulaştırma 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu’na (2001 yılında 4650 sayılı Kanun ile değiştirilmiştir) dayanmaktadır. Ayrıca, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 46. Maddesi kamu yararı durumlarında özel mülkiyetteki taşınmaz malların, bu taşınmaz malların gerçek değerinin peşin ve nakit olarak ödenmesi koşuluyla, tamamen veya kısmen kamulaştırılabileceğini ve bu taşınmazlar üzerinde kamulaştırma kanununun belirlediği usul ve esaslara uygun olarak irtifak hakkı tesis edilebileceğini belirtmektedir. Başka bir deyişle Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, kamulaştırma bedeli maliklerine peşin ve nakit olarak ödenmedikçe herhangi bir taşınmaza el konulamayacağını belirtmektedir.

2942 Sayılı Kamulaştırma Kanunun 8. maddesine göre taşınmaz mal sahiplerinin tespit edildiği her durumda ilk tercih edilen uygulama araziyi pazarlık yoluyla satın almaktır. Pazarlık yoluyla anlaşmaya varılamayan maliklere veya adresleri belirlenemeyen maliklere, mevcut olmayan maliklere veya mülkiyet anlaşmazlığı olan taşınmaz mallara ilişkin olarak Kamulaştırma Kanunu'nun 10. maddesi uyarınca ilgili ilk derece mahkemesinde kıymet takdiri ve tescil için dava açılır ve dava sonucunda mahkemece belirlenen kamulaştırma bedeli kamulaştırılan mülkün sahibine ödenmek üzere banka hesabına yatırılır. Sahibinin kimliği belirlenemeyen taşınmazlar için kamulaştırma bedeli 3 ay vadeli bir vadesiz hesaba yatırılır (Kamulaştırma Kanunun 10ç maddesine başvurulmadan önce ihbar ve müzakereler için en az iki ay gereklidir. Fiili süre, malik ve arsa parsellerinin sayısı ile orantılı olarak artar).

Kamulaştırma bedelleri, Kamulaştırma Kanunu'nun 11. Maddesinde belirtilen kriterlere göre belirlenir. Türk mevzuatı, herhangi bir iyileştirme (bina ve / veya ağaç) yapmayan kiracılara, ortakçılara ve mülklerin yasadışı kullanıcılarına tazminat ödenmesini gerektirmez. Bununla birlikte, başka kişilerin arazileri üzerinde para harcayan ve bina veya başka yapılar inşa eden / diken kişiler, ağaçların gelir getirici değeri ve binalar için malzeme teminat maliyetleri üzerinden tazmin edilirler.

Mal sahibi, ihbar tarihinden itibaren 30 gün içinde kamulaştırmanın iptali için idare mahkemesine veya maddi hataların giderilmesi için adli yargıya başvurabilir (Kamulaştırma Kanunu, Madde 14).

Öte yandan, mal sahibi mahkeme tarafından kanunun 10. maddesine göre belirlenen kamulaştırma tazminatı miktarından yeterli bulmazsa Bölge Adliye Mahkemelerine ve Temyiz Mahkemesine itiraz edebilir.

Kamulaştırma Kanunu dışında, güzergahta veya güzergâh yolunda (arazi edinimi alanı dışında) meydana gelen zararlar, gerekli durum tespiti sonrasında yasal sorumlu kurum tarafından etkilenen kişilere ödenecektir. Bu tazminatlar, arazi sahibi ile Kiracı arasındaki arazinin kullanımı veya irtifak için yapılan sözleşmeye göre mülkün iadesini de kapsayabilir.

Devlet, kamulaştırılacak taşınmaz mal sahiplerine, söz konusu arsayı pazarlık yoluyla satın almak istediğini ve arsa bedelinin veya irtifak hakkının nakit olarak ödeneceğini resmi taahhütlü bir mektupla bildirir. Üzerinde mülkiyet anlaşmazlığı olan taşınmaz mallar ve malikinin kimliği belirlenemeyen mülkler için ilgili mahkeme kamulaştırma belgelerinin özetini yerel ve ulusal bir gazetede en az bir kez yayınlar.

Uzlaşma komisyonu, mal sahipleriyle pazarlık etmek için kamulaştırmadan sorumlu kurum bünyesinde kurulur. Her müzakere komisyonu en az üç kişiden oluşur. Söz konusu kurum müzakere aşamasından önce kıymet takdir komisyonu tarafından önceden takdir edilen kıymetin tahmini değeri hakkında bilgi vermeden mal sahibine resmi bir davet mektubu gönderir. Ardından belirlenen tarihte uzlaşma oturumu başlar (Kamulaştırma Kanunun 8. Maddesi).

Kamulaştırma bedeli üzerinde anlaşmaya varılırsa, önce her iki tarafça yazılı bir anlaşma (mutabakat zaptı) imzalanır ve ardından 45 gün içinde mülkiyetin devri (devir) ve kamulaştırma tazminatının ödenmesi işlemleri tamamlanır. Mülk sahibi, bu pazarlık ve uzlaşma sürecinden sonra itiraz hakkına sahip olmayacaktır

Uzlaşma müzakereleri sırasında bir anlaşmaya varılamaması halinde, iki taraf arasında anlaşmaya varılamadığına dair bir tutanak imzalanır ve kamulaştırmadan sorumlu kurum/sponsor gerekli belgeler ile birlikte asliye hukuk mahkemesine başvurur. Mahkeme, idarenin başvuru tarihinden itibaren en geç

otuz gün sonrası için bir duruşma günü belirler ve tarafları (kurum ve taşınmaz maliki) duruşma günü bir bedel üzerinde uzlaşmak üzere duruşmaya katılmaya çağırır. Mahkemece yapılan ilk duruşmada tarafların bedelde anlaşamamaları halinde hâkim, en geç on gün içinde bağımsız bilirkişilerce yapılacak keşif ve otuz gün sonrası için de duruşma günü tayin eder. Taşınmaz için bu bilirkişi heyeti tarafından ilgili tüm tarafların ve köy muhtarının katılımı ile keşif yapılır. Yerinde yapılacak keşif sonrasında, bilirkişi heyeti 15 gün içerisinde raporunu mahkemeye sunar. Raporda taşınmaz için belirlenen değer açık bir şekilde belirtilir. Daha sonra, mahkeme bu raporu her iki tarafa gönderir. Tarafların duruşmada bu bedel üzerinde de yine anlaşmaya varamaması halinde, hâkim 15 gün içerisinde aynı prosedürü tamamlamak üzere yeni bir bilirkişi heyeti tayin edebilir ve kamulaştırma bedelini bir sonraki duruşma gününde belirler. Mahkeme söz konusu taşınmazın kamulaştırma bedeli ve taşınmazın devlete devri / tescili ile ilgili nihai kararını verir. Daha sonra, her iki taraf kıymet takdiri ile ilgili olarak bölge adliye mahkemesine ve üst mahkemeye temyiz başvurusunda bulunma hakkına sahiptir. Son olarak, mahkeme kararına uygun olarak 15 gün içerisinde taşınmazın mülkiyet devri ve kamulaştırma bedeli ödeme işlemleri tamamlanır.

Kamulaştırma Kanunu uyarınca, mahkeme sürecine ilişkin masrafların kamulaştırmadan sorumlu kurumca karşılandığını belirtmek gerekir. Özellikle, mahkeme sürecinin 4 ay içerisinde tamamlanamaması halinde, bu sürenin sonundan itibaren belirlenen kamulaştırma bedeline yasal faiz oranı uygulanır. Vefat eden maliklerin, tespit edilemeyen maliklerin ve örfi hak iddiasında bulunan kişilerin kamulaştırma dosyaları kamulaştırmadan sorumlu kurum tarafından doğrudan asliye hukuk mahkemesine teslim edilmektedir.

Kamulaştırma Kanunu'nun 10. Maddesi uyarınca, asliye hukuk mahkemesi duruşma gününü, dava dilekçesi ve sorumlu idare tarafından verilen belgelerin birer örneği de eklenerek taşınmaz malın malikine meşruhatlı davetiye ile veya sorumlu idarece yapılan araştırmalar sonucunda adresleri bulunamayanlara Tebligat Kanunu gereğince ilan yoluyla tebligat suretiyle (gazete ilanı) bildirerek duruşmaya katılmaya çağırır. Yani, tespit edilemeyen malikler birkaç yolla bilgilendirilmektedir.

Kanunun 10. Maddesi uyarınca, hak sahibinin tespit edilemediği durumlarda mahkemece, kamulaştırma bedelinin üçer aylık vadeli hesaba dönüştürülerek nemalandırılması amacıyla gerekli tedbirler alınmaktadır. Ayrıca, bir kısmı kamulaştırılan taşınmaz maldan artan kısmı yararlanmaya elverişli bir durumda değil ise, mal sahibinin en geç kamulaştırma kararının tebliğinden itibaren otuz gün içinde yazılı başvurusu üzerine, bu kısmın da kamulaştırılması zorunludur (Kamulaştırma Kanunu, Madde 12).

Kamulaştırma Kanunu'nun 27. Maddesi, kamulaştırmadan sorumlu idareye proje için gerekli olan taşınmazları normal kamulaştırma prosedüründe gerekli süreden daha kısa bir sürede kamulaştırma yetkisi vermektedir. Bu işlem maliklerin tespit edilen kamulaştırma bedeline itiraz etmelerini engellemektedir.

Esas olarak, Kanunun 27. Maddesi, 3634 sayılı Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanununun uygulanmasında yurt savunması ihtiyacına veya aciliyetine Bakanlar Kurulunca karar alınacak hallerde veya özel kanunlarla öngörülen olağanüstü durumlarda gerekli olan taşınmaz malların kamulaştırılmasında bu usulün kullanılabileceğini belirtmektedir. Bu durumda, kıymet takdiri dışındaki işlemler sonradan tamamlanmaktadır. İlgili idarenin istemi ile mahkemece yedi gün içinde o taşınmaz malın değeri 10 uncu madde esasları dairesinde ve 15 inci madde uyarınca seçilecek bilirkişilerce tespit edilmektedir. Sorumlu idare tarafından mal sahibi adına 10 uncu maddeye göre yapılacak davetiye ve ilanda belirtilen bankaya belirlenen kamulaştırma bedeli yatırılarak o taşınmaz mala el konulabilmektedir

5.3 Yeniden Yerleşime ilişkin DB Standardı (ÇSS5)

Dünya Bankası tarafından finanse edilen tüm projeler Dünya Bankası Çevresel ve Sosyal Çerçevesi (ESF) ile uyumlu olmalıdır. Dünya Bankası tarafından finanse edilen projeler sırasıyla Dünya Bankası'nın çevresel ve sosyal çerçevesi ve yönergelerine uyulmasını gerektirmektedir. Dünya Bankası'nın Çevresel ve Sosyal Standardı 5 (Arazi Edinimi, Arazi Kullanımına İlişkin Kısıtlamalar ve Gönülsüz Yeniden Yerleşim), proje uygulaması sırasında arazi edinimi ve bununla ilgili yeniden yerleşim / tazminat konularını yönlendiren en önemli belgelerden birisidir.

Özellikle, Yeniden Yerleşim Politika Çerçevesi (YYÇ) ve Yeniden Yerleşim Eylem Planı (YYEP) gibi uygun planlama / yönetim araçları proje değerlendirmesinden önce gerektiği şekilde geliştirilmelidir. YYÇ, projenin uygulanması sırasında gerekli olabilecek herhangi bir yeniden yerleşim operasyonu için yeniden yerleşim hedeflerini ve ilkelerini, organizasyonel düzenlemeleri ve finansman mekanizmalarını belirler. Çerçeve ayrıca yeniden yerleşim operasyonlarını tasarlama, uygulama ve denetleme kurumsal kapasitesini de değerlendirmektedir. Yeniden yerleşim çerçevesinin amacı, yeniden yerleşim ilkelerini, organizasyonel düzenlemeleri ve proje uygulaması sırasında hazırlanacak proje bileşenlerinin alt projelerine uygulanacak tasarım kriterlerini açıklığa kavuşturmadır.

Mali araçların veya birden çok alt projenin olduğu projelerde olduğu üzere projenin birden çok bileşenin olması nedeniyle yeniden yerleşimin ölçeği ve konumu değer takdiri aşamasında bilinmiyorsa bir Yeniden Yerleşim Çerçevesi (RF) hazırlanmalıdır. Alt proje veya münferit proje bileşenleri tanımlandıktan ve gerekli bilgiler elde edildikten sonra bu çerçeve potansiyel riskler ve etkilere göre belirli bir plana dönüştürülecektir. Fiziksel ve / veya ekonomik yerinden edilmeye neden olacak proje faaliyetleri bu tür özel planlar kesinleşip Banka tarafından onaylanana kadar başlamayacaktır.

Çevresel ve Sosyal Standart 5'te tanımlandığı üzere Arazi İstimlakı, Arazi Kullanımına İlişkin Kısıtlamalar ve Gönülsüz Yeniden Yerleşime ilişkin Dünya Bankası Standardı şu amaçlara yöneliktir:

- Gönülsüz yeniden yerleşimden kaçınmak veya kaçınılmaz olduğunda proje tasarım alternatiflerini araştırarak gönülsüz yeniden yerleşimi en aza indirmek.
- Cebri tahliyei önlemek için.
- Arazi edinimi veya arazi kullanımı kısıtlamalardan kaynaklanan kaçınılmaz olumsuz sosyal ve ekonomik etkileri şu yollarla azaltmak: (a) varlıkların kaybı ve ikame maliyetleri için zamanında tazminat ödeyerek ve (b) yerlerinden edilmiş kişilere geçim kaynakları ve yaşam standartlarını yerinden edilme öncesi düzeyler veya proje uygulamasının başlangıcından önceki düzeylerden hangisi daha yüksekse o düzeylere ulaşacak şekilde iyileştirme veya en azından eski haline getirme çabalarında gerçek anlamda yardım etmek
- Yeterli barınma, hizmet ve tesislere erişim ve teminatlar yoluyla fiziksel olarak yerinden edilmiş yoksul veya kırılgan kişilerin yaşam koşullarını iyileştirmek
- Yeniden yerleşim faaliyetlerini sürdürülebilir kalkınma programları olarak tasarlamak ve uygulamak ve projenin mahiyeti imkân verdiği ölçüde yerinden edilmiş kişilerin doğrudan projeden yararlanmasını sağlamak için yeterli yatırım kaynakları sağlamak.
- Yeniden yerleşim faaliyetlerinin uygun bilgilendirme, anlamlı istişare ve etkilenenlerin bilgilendirilmiş katılımıyla planlanmasını ve uygulanmasını sağlamak.

Yasal olarak belirlenmiş parklarda ve korunan alanlarda doğal kaynaklara erişimi kısıtlayabilecek alt proje yoktur. Proje, korunan alanlar dışındaki doğal kaynaklara erişimi kısıtlayamaz.

Boşluk Analizi

Arazi istimlakına ilişkin ulusal mevzuat ve usullerin Türkiye’de uzun bir geçmişi vardır. Karşılaşılan sorunları çözmek için mevcut süreçlerin iyileştirilmesi ve uluslararası en iyi örneklerden bazı gereklilikleri içermek için uygulandığı yıllar içinde güncellenmiştir. Ancak, hala Türk mevzuatı ve Dünya Bankası ÇSSÇSS 5 arasında boşluklar oluşturan hususlar vardır. Bu bakımdan, temel boşluklar aşağıdaki hususlar olarak özetlenebilir:

- Mülk sahibi olmayan kiracılara ve arazinin diğer gayriresmi kullanıcılarına tazminat/yardım: Bankanın ÇSSÇSS’ine göre arazinin resmi kullanıcılarının yanı sıra arazinin gayriresmi kullanıcıları da projeden etkilenen kişiler olarak sayılmaktadır. Türk mevzuatı, arazilerin/mülklerin kiracılarına ve gayriresmi kullanıcılarına tazminat ödenmesini gerektirmemektedir. Ancak Banka’nın usullerine göre başkalarının arazilerine para harcayan ve bina veya diğer yapılar inşa eden kişilere yeniden yerleşmenin tam maliyeti ödenir. Ayrıca gayriresmi olarak kullandıkları arazilerdeki tüm mahsuller ve diktikleri tüm ağaçlar için de tazminat ödenir ve gerekmesi halinde söz konusu araziden edilmesi durumunda kaybettiği geliri/geçim kaynağını korumak için de yardım sağlanır.

Tazminat, araziye kullanan kiracıların ve gayriresmi kullanıcıların geçim kaynaklarının etkilenmemesini sağlar. Resmi arazi sahipleri için ödenen yasal tazminat miktarının yanı sıra yasal hakları olmayanlara da Belediyelerin ve/veya valiliklerin sosyal yardım fonlarından maliyetleri ödenir.

- İkame Maliyeti: Bankanın politikalarına göre, arazi veya sabit varlıklar gibi taşınmazların kaybı, inşaat başlamadan önce tam ikame maliyetiyle tazmin edilir. Tazminat yöntemi olarak, ikame maliyetinin nakdi eş değeri kullanılır ve yasal arazi sahipleri kaybettikleri arazi için tazmin edilir, kiracılar, kamu arazisi kullanıcıları ve gecekonducular ise araziye yaptıkları yatırım kadar ikame maliyeti ile tazmin edilir. Türk mevzuatına göre yalnızca yasal mal sahipleri nakdi tazminat alabilir ve kanunda, binalar için değerlendirme sürecinde yıpranma payının düşüleceği ile ilgili bir madde vardır (kamulaştırma için). Bu da kamulaştırma değerinin ÇSS5’te tanımlanan tam ikame maliyetinden daha düşük olmasına sebep olabilir (ÇSS5 yıpranma payı uygulanmasına izin vermez). Gelir kaybı, ortak mallara erişim kaybı veya diğer sosyal kayıplar (fırsat maliyetleri gibi) için tazminat, Türk mevzuatında açıkça belirtilmemiştir.

İkame maliyeti ve ödenecek tazminat arasındaki fark Belediyelerin ve/veya valiliklerin sosyal yardım fonlarından ödenir.

- Kısmi kamulaştırmadan ötürü kullanılamayan arazinin kamulaştırma talebi: Kanun uyarınca, kısmi kamulaştırmaya tabii olan arazi sahiplerinin 30 gün içinde kalan arazinin de kamulaştırılması talebinde bulunma hakkı vardır. ÇSS5 bu gibi talepler için süre sınırı koymaz. Kalan arazi için kısmi kamulaştırma talebi varsa, alt borçlu 30 gün içinde bu talebin alınmasını sağlar.
- Proje tarafından etkilenen kişilerin kapsamı: Türk mevzuatına göre, yalnızca yasal olarak sahibi olduğu araziye kaybedenler proje tarafından etkilenen kişiler olarak tanınır. Bu bakımdan, tapusu olmayanların, kamu arazisi kullananların, ev sahibi toplulukların, göçebe/göçmen şeklinde yaşayanların (proje alanını kullanan) veya ekonomik olarak yerinden olmuş kişilerin olası kayıpları tanınmaz ve projenin bu insanlar üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak için herhangi bir hüküm bulunmaz. Türk mevzuatında bu grupların çoğu, proje tarafından etkilenen kişiler olarak tanınmaz.

Etkilenen ve ÇSS5 tanımı altına giren bu insanlar için, mesleki eğitim veya bazı iş fırsatları vb. azaltım tedbirleri sağlanır.

- Yeniden Yerleşim Eylem Planlaması: Yerinden olmuş tüm kişileri ve ev sahibi aileleri kapsayan bir Yeniden Yerleşim Eylem Planı'nın hazırlanması için kanun hükmünde bir düzenleme yoktur. Bu bakımdan alt borçlular tarafından YYP'lerin hazırlanması gerekmektedir. Arazi, alt-kredi sözleşmesi imzalanmadan önce alınırsa, Nihai Sosyal Denetim (geriye dönük) raporlama süreçlerinin yürütülmesi gerekir. Ayrıca gelecekte ilave arazi istimlakı gerektiren projelerde, alt borçlular tarafından proaktif çalışma ve raporlama yapılır.
- Kamusal Bilgi Duyurusu, Görüşme ve Katılım: Türk mevzuatında arazi istimlakına ilişkin kamuyla bilgi paylaşımı, görüşme ve katılıma istinaden hükümler bulunmamaktadır. Normal bir kamulaştırma süreci kapsamında, mülk sahiplerine bir davet mektubu gönderilir ve yasal sahipleri 15 gün içinde bilgilendirmek ve müzakere yapmak için davet yapılır. Böylece yasal sahipler kamulaştırmadan haberdar olur ve yasal sahiplerin müzakere yapmak ve/veya önerilen tazminat miktarını pazarlık etmek için fırsat doğmuş olur.

ÇSS5, YYÇ ve YYP'nin tam kamusal duyurusunun yapılmasını gerektirir.

- Şikayet Mekanizması (ŞM): Türkiye'de farklı kanunlar altında şikayette bulunmak için kanallar (2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu, 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun ve 4982 Bilgi Edinme Hakkı Kanunu) mevcuttur ancak bunlar daha resmi ve yasal mekanizmalardır.

Tablo 4 ÇSS5 ve ilgili ulusal mevzuat arasındaki boşluklarla ilgili daha detaylı bilgi sunmaktadır.

Tablo 4. Yasal Çerçeve ile ilgili Boşluk Analizi

Boşluk	Türk Yasal Çerçevesi	Dünya Bankası ESF Gerekliklikleri	Boşlukları Gidermek için Tedbirler
Arazi için ikame maliyeti	Tarım arazilerinin değerlemesi, piyasa fiyatları dikkate alınarak hesaplanan yıllık net gelirin sermayeleştirilmesine bağlıdır.	Tam ikame bedeli ödenecektir	Bu süreçte değerlendirme sırasında eşit üretim potansiyelinin değeri (örneğin; yerleşim merkezlerine ve erişim yollarına uzaklık, sulama durumu ve sulama kolaylığı, sağlık koşulları, arazinin şekli ve boyutu, arazinin parça bileşimi, kadastro, konum gibi) dikkate alındığından ve arsa üzerindeki tamamlayıcı kısımlar ayrı ayrı değerlendirilip arsa değerine eklendiğinden bu noktada boşluk yoktur. Ancak yeni arsa ile ilgili tescil ve devir vergilerinin tutarı DB gerekliklikleri doğrultusunda tam tazminata eklenecektir.
Binalar / yapılar için ikame maliyeti	İnşaat maliyeti yaklaşımı kullanılır ve binanın / yapının aşınma payı (aşınma ve yıpranma için) düşülür. Değerleme metodolojisi hem kırsal hem de kentsel alanda aynıdır.	Tam ikame maliyeti. ÇSS5 Ek A. Gönülsüz Yeniden Yerleşim Kaynak Kitabı. (Tazminat net olarak hesaplanır ve etkilenen kişinin eşdeğerde ikame varlıklar edinmesine olanak vermelidir. İşleyen ikincil piyasaların bulunduğu bölgelerde, bu yeni yapıların maliyeti üzerinden tazminat anlamına gelmez. Eksik tazminatla sonuçlanacaksa amortisman uygulanmaz. Bu durumlarda, ikame değerine ulaşmak için bazı ek araç kombinasyonları kullanılabilir. Enkazdan kurtarılan malzeme sahibine bırakılmalıdır.	Yıpranma payı düşülmeyecektir. Kamulaştırma Kanunu yıpranma payının düşülmesini içerdiğinden, DB gerekliklikleri uyarınca eş değerdeki ikame varlıklarının güvence altına alınması için ikame değerinde tazminat ödenecektir.

Kamulaştırma tazminatına hak sahipliği	Ev ve/veya iş yeri kiracıları, arazinin kiracı kullanıcıları, hazine ya da orman arazisini resmi/gayriresmi olarak kullananlar ve taşınmaz malı olmayan esnaflar kamulaştırma tazminatına hak sahibi değildir.	Bu kişiler taşınmaz varlıkları için tazmin edilmeli, ayrıca geçim kaynaklarını eski haline getirme (mümkünse iyileştirme) çabalarına da yardımcı olunmalıdır. Bu bağlamda, ÇSS5 tam yasal mülkiyet eksikliğinin yardımın önünde bir engel olmaması gerektiğini belirtmektedir.	Bu kişilere Yeniden Yerleşim Planı yardımı sağlanacaktır. Olumsuz bir şekilde etkilenen tüm kişilerin belirlenmesi ve yeniden yerleşim planlarının tazminat ve uygunsa geçim kaynaklarının yeniden yapılandırılması önlemleriyle ilgili konuların bağlama özgü bir tanımını sunması önemlidir. Bu tür yardımlar için, projeye özel mekanizmalar örn. alternatif yardım türleri de sağlanacaktır.
Kamulaştırma tazminatına hak sahipliği	Sahipsiz veya başkalarının adına tapulu ve / veya mutat sahibi tarafından iktisap edilmemiş araziye yapı inşa eden veya ağaç diken kişiler, ağaçların asgari maddi değeri ve takdir edilmiş değeri üzerinden kamulaştırma tazminatı alma hakkına sahiptir.	Tam ikame bedeli	DB gereklilikleri uyarınca hak sahibi kişilere tam ikame maliyetini kapsayacak şekilde tazminat ödenecektir.
Mera tazminatı	Kamu taşınmazlarından yararlanan yerinden edilmiş kişilere tazminat idare (veya Borçlanıcı) tarafından ödendiği için tazminat ödenmemektedir.	Bu kişilere YYP içeriği dahilinde yardım sağlanmalıdır.	Alt projelerin basitleştirilmiş yeniden yerleşim planları, Projenin Hibe Programı altındaki kişilere hayvan yemi desteği ve alternatif gelir üretme araçları gibi projeye özgü mekanizmalar sunacaktır.

Yeniden Yerleşim planlaması	Yerinden edilmiş tüm kişileri ve ev sahibi aileleri kapsayan bir YYP'nin hazırlanmasına yönelik yasal bir düzenleme yoktur.	Dünya Bankası politikası YYP'nin hazırlanmasını gerektirir.	Sorumlu idare/veya Borçlanıcı tarafından YYP'nin hazırlanması. Etkilenen kişi sayısına ve fiziksel yer değiştirmeyi içerip içermediğine bağlı olarak tam veya kısaltılmış bir YYP olacaktır. Arazi mali yardım talep edilmeden önce arazi edinimi yapılmışsa, sonradan (geçmişe dönük) raporlama prosedürleri uygulanacaktır. Ayrıca ek kamulaştırma veya ileride kamulaştırma gerektiren projeler için proaktif çalışma ve raporlama yapılacaktır.
Kurumsal durum, kapasite ve koordinasyon eğitimi	Bir dizi çeşitli özel ve devlet kurumları, arazi edinimi ve gönülsüz yeniden yerleşim sürecinin bir bölümü ile yasal olarak ilgilenmektedirler (örneğin kadastro / tapu sicili, sondajlar, operasyonlar, elektrik üretimi, arazi edinimi ve yeniden yerleşim; çeşitli bakanlıkların, yerel yönetimlerin ve özel kuruluşların faaliyetleri) ve ilgili tüm kurumlar arasında koordinasyon eksikliği bulunmaktadır.	Dünya Bankası Politikası, ilgili tüm kurumlar arasında yeniden yerleşim uygulaması için koordineli bir örgütsel çerçeve talep etmektedir.	Sorumlu kuruluşlar ve Borçlanıcılar, bu koordinasyonu Proje Uygulama Birimi Teknik yardımı altında sağlayacak olup eğitim ve iş başında destek şeklinde sağlanacaktır.

Kamuoyunu bilgilendirme, istişare ve katılım	Kamulaştırma sürecinde kamuoyunun bilgilendirilmesi, istişare ve katılımına ilişkin hükümler yetersiz olmakla birlikte Yeniden yerleşim süreci kamuoyunun bilgilendirilmesi, istişare ve katılımına ilişkin daha fazla faaliyet içermektedir	Potansiyel Etkilenen Kişilere, onların toplulukları ve ev sahibi topluluklara zamanında ve ilgili bilgiler sağlanmalı, yeniden yerleşim seçenekleri konusunda istişare edilmeli ve yeniden yerleşimin planlanması, uygulanması ve izlenmesine katılma fırsatları sunulmalıdır.	Bunlar sorumlu kuruluş / Borçlanıcı tarafından alt projeye özgü Paydaş Katılım Planlarının uygulanması yoluyla yapılacaktır.
İzleme	Türk mevzuatında arazi edinimi faaliyetlerinin izlenmesine ilişkin hüküm bulunmamaktadır.	YYP'lerin izlenmesine, uygulanmasına ve etkilerinin değerlendirilmesine yönelik düzenlemeler DB politika gerekliliklerine uygun olarak geliştirilmelidir.	Projeye özel izleme ve değerlendirme programı oluşturulacak ve YYP'ye dahil edilecektir. Ayrıca, izleme ve şikâyet giderme mekanizması, şikâyetlerin nasıl ele alındığına ilişkin bilgiler içerecektir.
Şikâyet Giderme Mekanizması	Mevcut sistem DB gereklilikleriyle uyumlu değildir	Uygun ve erişilebilir şikâyet mekanizmaları kurulmalıdır.	Bu mekanizma sorumlu kuruluş / Borçlanıcı tarafından oluşturulacaktır. Ayrıca YYP ayrıntılı bir ŞGM içerecektir.

UYGUNLUK VE HAKLAR

Uygunluk

Daha önceden sahip oldukları yaşam standartlarını, gelir kazanma kapasitelerini ve üretkenliklerini iyileştirmeleri ya da bu unsurları en azından proje öncesi düzeye getirebilmeleri için PEK'lere yardım edilmelidir. Bu sayede, tapularının bulunmaması, bireylerin tazminat ve/veya rehabilitasyon yardımı almalarına engel olmaz. Etkilenen kişiler şu şekilde sınıflandırılabilir:

- Arazi ve varlıklar üzerinde resmî yasal hakkı olan kişiler,
- Arazi ve varlıklar üzerinde resmî yasal hakkı olmamakla birlikte, bunlarla ilgili talepleri ulusal yasalar kapsamında kabul edilen veya edilebilecek olan kişiler.
- İşgal ettikleri ya da kullandıkları arazi ve varlıklar üzerinde kabul edilen herhangi bir yasal hakkı ya da hak talebi olmayan kişiler.

Genel olarak, yalnızca projeden etkilenen kişiler ve varlıkların sayımı / envanterinin çıkarılması sırasında listelenen varlıklar tazminat veya ek destek hakkından yararlanabilecektir. Mevcut yapılara hakların düşme tarihinden sonra eklenen yeni yapılar ve ilaveler kapsam dahilinde kabul edilmez ve bunların sahipleri ya da kullanıcılarının tazminat ve ek yardım alma hakkı olmaz (bunların, varlıkların sayımı / envanterinin çıkarılması sırasında etkilenen varlıklar kapsamında olduklarının tespit edilemediğinin kanıtlandığı durumlar hariç).

Hak Sahipliği

Bu YYÇ'de ele alınan arsa kamulaştırma ve yeniden yerleşim işlemleriyle ilgili uygulanacak tazminat tedbirleri aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 5. Hak Sahipliği Matrisi

Etki Türü	Mülkiyet	Hak	Tazminat	İlkeler
Boş / meskun olmayan arazi	Özel	Arazi ve iktisadi varlık sahipleri	Arazi ve iktisadi varlıklar (ağaçlar vs. dahil) tam ikame maliyeti üzerinden, kaybedilen mahsulün piyasa değeri, iktisadi ağaçlar vs. için ıskontolu net gelir	Geçim kaynaklarının korunması ile ilgili projeden etkilenmiş kişilere (reisi kadın olan haneler, engelli üyeleri bulunan haneler, sosyal yardım alan yoksulluk sınırının altında yaşayan haneler gibi hassas kişiler öncelikli olmak üzere) yardım sağlanması. 6 aylık asgari maaşa eşdeğer geçim kaynakları iyileştirme paketi veya duruma göre bir iş fırsatı, Projenin hibe mekanizması kapsamında öncelik hakkı veya Uygulayıcı Kuruluşların ulusal ödenekleri; belediye ve/veya diğer kurumlar tarafından verilen ulusal veya diğer sosyal destek mekanizmaları.
		Arazinin hem resmî hem gayriresmi kullanıcıları	Resmî ve gayriresmi kullanıcılar mevcut mahsuller için piyasa değeri üzerinden, iktisadi ağaçlar içinse ıskontolu net gelir üzerinden tazmin edilir.	
	Kamu	Devletin ilgili yetkili mercii	Devlet yetkili mercinin kabul ettiği değer, ya da izin.	Geçim kaynaklarının korunması ile ilgili projeden etkilenmiş kişilere (reisi kadın olan haneler, engelli üyeleri bulunan haneler, sosyal yardım alan yoksulluk sınırının altında yaşayan haneler gibi hassas kişiler öncelikli olmak üzere) yardım sağlanması. 6 aylık asgari maaşa eşdeğer geçim kaynakları iyileştirme paketi veya duruma göre bir iş fırsatı, Projenin hibe mekanizması kapsamında öncelik hakkı veya Uygulayıcı Kuruluşların ulusal ödenekleri; belediye ve/veya diğer kurumlar tarafından verilen ulusal veya diğer sosyal destek mekanizmaları.
		Arazinin hem resmî hem gayriresmi kullanıcıları	Resmî ve gayri resmî kullanıcılar mevcut mahsuller için piyasa değeri üzerinden, iktisadi ağaçlar içinse ıskontolu net gelir üzerinden tazmin edilir.	
Üzerinde ev (ve başka taşınmazlar) bulunan arazi	Özel	Arazinin ve diğer taşınmaz varlıkların sahipleri	Arazi ve üzerindeki tüm varlıklar için tam ikame maliyeti, taşınma ödeneği veya yardımı, kaybedilen mahsuller için mahsullerin piyasa değeri, iktisadi ağaçlar vs. için bunların ıskontolu net geliri.	Müzakere yoluyla arazi istimlakı. Müzakere edilen ödeme, tam ikame maliyetinden daha az olamaz. Müzakerelerin başarısız olması halinde ÇSS5'in uygulanması yoluyla (gereklilikler arasında boşluk olması durumunda) ulusal mevzuat kapsamında arazi istimlakı.
		Taşınmazların hem resmî hem gayriresmi kullanıcıları	Resmî ve gayriresmi kullanıcılar, sadece yapılar için ikame maliyeti üzerinden, mevcut mahsuller için piyasa değeri üzerinden, iktisadi ağaçlar içinse ıskontolu net gelir üzerinden tazmin edilir. Kullanıcılara ayrıca taşınma ödeneği veya yardımı sağlanır. Resmi/gayriresmi kullanıcılarla, etkilenen yapıdan başka yere yerleştirilmeleri için görüşülecektir ve etkilenen yapılar için kullandıkları malzemeleri toplama hakları olmalıdır.	Projeden etkilenen kişilere başka yere yerleşmeleri için yardım yapılacaktır ve ilgili maliyetlerin kapsanmasının yanı sıra gerekmesi halinde gelir iyileştirme yardımı yapılacaktır. Talepler ve hakların mevzuata uygun olması halinde yeniden yerleşim desteği sağlanacaktır. Elektrik, doğal gaz, içme suyu, kanalizasyon, telefon, atık yönetimi, ibadet yeri, ulaşım gibi temel kamu hizmetleri de yeniden yerleşilen yerde sağlanacaktır.

				Geçim kaynaklarının korunması ile ilgili projeden etkilenmiş kişilere (reisi kadın olan haneler, engelli üyeleri bulunan haneler, sosyal yardım alan yoksulluk sınırının altında yaşayan haneler gibi hassas kişiler öncelikli olmak üzere) yardım sağlanması. 6 aylık asgari maaşa eşdeğer geçim kaynakları iyileştirme paketi veya duruma göre bir iş fırsatı, Projenin hibe mekanizması kapsamında öncelik hakkı veya Uygulayıcı Kuruluşların ulusal ödenekleri; belediye ve/veya diğer kurumlar tarafından verilen ulusal veya diğer sosyal destek mekanizmaları.
	Kamu	Arazinin hem resmi hem de gayriresmi kullanıcıları	Resmî ve gayriresmi kullanıcılar, sadece yapılar için ikame maliyeti üzerinden, mevcut mahsuller için piyasa değeri üzerinden, iktisadi ağaçlar içinse ıskontolu net gelir üzerinden tazmin edilir. Kullanıcılara ayrıca taşınma ödeneği veya yardımı sağlanır. Resmi/gayriresmi kullanıcılarla, etkilenen yapıdan başka yere yerleştirilmeleri için görüşülecektir ve etkilenen yapılar için kullandıkları malzemeleri toplama hakları olmalıdır.	İlgili kamu merci arazinin kullanımı için izin sağlayacak veya merciine tam tazminat verilecektir. Projeden etkilenen kişilere başka yere yerleşmeleri için yardım yapılacaktır ve ilgili maliyetlerin kapsanmasının yanı sıra gerekmesi halinde gelir iyileştirme yardımı yapılacaktır. Yeniden yerleşen projeden etkilenmiş kişilere ve/veya topluluklara elektrik, doğal gaz, içme suyu, kanalizasyon, telefon, atık yönetimi, ibadet yeri, ulaşım gibi temel kamu hizmetlere erişim sağlanacaktır. Geçim kaynaklarının korunması ile ilgili projeden etkilenmiş kişilere (reisi kadın olan haneler, engelli üyeleri bulunan haneler, sosyal yardım alan yoksulluk sınırının altında yaşayan haneler gibi hassas kişiler öncelikli olmak üzere) yardım sağlanması. 6 aylık asgari maaşa eşdeğer geçim kaynakları iyileştirme paketi veya duruma göre bir iş fırsatı, Projenin hibe mekanizması kapsamında öncelik hakkı veya Uygulayıcı Kuruluşların ulusal ödenekleri; belediye ve/veya diğer kurumlar tarafından verilen ulusal veya diğer sosyal destek mekanizmaları.
Üzerinde işletme bulunan araziler	Özel	Arazi üzerindeki işletmenin sahipleri	Arazi, işletme ve tüm yerüstü varlıklar için tam ikame maliyeti, geçici gelir kaybı, taşınma ödeneği veya yardımı	Uzlaşma yoluyla arazi edinimi. Uzlaşma sağlanan ücret, tam ikame maliyetinin altında olamaz. Uzlaşma sağlanamaması halinde, (şartlar arasında farklar olması halinde) ÇSS5 uygulanarak ulusal mevzuata göre iktisap gerçekleştirilir. İşletme sahiplerinin geçici gelir kaybı tazmin edilir. Ayrıca işletmeleri için taşınma yardımı sağlanır ve ilgili masraflar karşılanır.
Kamuya açık alanlar	Özel	Köy tüzel kişisi	Arazi ve iktisadi varlıklar (ağaçlar vs. dahil) tam ikame maliyeti üzerinden	Müzakere yoluyla arazi istimalı. Uzlaşma sağlanamaması halinde, (şartlar arasında farklar olması halinde) ÇSS5 uygulanarak ulusal mevzuata göre iktisap gerçekleştirilir.

	Kamu	Arazinin hem resmî hem gayriresmî kullanıcıları	İktisadi varlıklar tam ikame maliyeti üzerinden	Gerekmesi halinde projeden etkilenmiş kişilere gelir iyileştirme yardımı yapılacaktır. Etkilenmiş topluluğun arazisinin mera ve/veya orman olması halinde yem desteği gibi gelir iyileştirme yardımı veya alternatif gelir kaynakları sağlanacaktır. Geçim kaynaklarının korunması ile ilgili projeden etkilenmiş kişilere (reisi kadın olan haneler, engelli üyeleri bulunan haneler, sosyal yardım alan yoksulluk sınırının altında yaşayan haneler gibi hassas kişiler öncelikli olmak üzere) yardım sağlanması. 6 aylık asgari maaşa eşdeğer geçim kaynakları iyileştirme paketi veya duruma göre bir iş fırsatı, Projenin hibe mekanizması kapsamında öncelik hakkı veya Uygulayıcı Kuruluşların ulusal ödenekleri; belediye ve/veya diğer kurumlar tarafından verilen ulusal veya diğer sosyal destek mekanizmaları. Proje Hibe Programı temelde etkilenmiş kişilerin tazmini için tasarlanmıştır. Büyükbaş desteği, yem desteği, çatı kaplama ve yalıtım malzemeleri, güneş enerjili ısıtma, trüf mantarı ve dut gibi alternatif yüksek değerli ürünlerin yetiştirilmesi, orman köylerinde kadınlar tarafından işletilen işletmeler vb. alt proje faaliyetleri, Hibe Programı kapsamında öncelikli olarak hak sahibi olan etkilenmiş kişilerin geçim kaynaklarını tazmin etme / iyileştirme amacını taşır. OGM ve TRGM'nin etkilenen orman köylülerinin ve orman köylüsü olmayan kişilerin geçim kaynaklarını iyileştirmek için farklı alt projeleri vardır.
Arazinin irtifak hakkı yoluyla sınırlı kullanımı	Özel	Arazi ve iktisadi varlıkların sahipleri	Arazi ve iktisadi varlıklar tam ikame maliyeti üzerinden, kaybedilen mahsuller için bunların piyasa değeri, iktisadi ağaçlar vs. için bunların ıskontolu net geliri	Uzlaşma yoluyla arazi edinimi. Uzlaşma sağlanan ücret, tam ikame maliyetinin altında olamaz. Burada, mevcut yapılar gibi daimî olarak kaybedilen varlıklar için tam tazminat ödenir. Mülk sahibine iade edilecek arazi içinse hakkaniyetli bir tazminat tutarı belirlenir. Uzlaşma sağlanamaması halinde, (şartlar arasında farklar olması halinde) ÇSS5 uygulanarak ulusal mevzuata göre iktisap gerçekleştirilir. Gerekirse PEK'lere gelir restorasyon yardımı sağlanır.
		Arazinin hem resmî hem gayriresmî kullanıcıları	Resmî ve gayriresmî kullanıcılar mevcut mahsuller için piyasa değeri üzerinden, iktisadi ağaçlar içinse ıskontolu net gelir üzerinden tazmin edilir. Söz konusu arazi kullanım sonrasında iade edilir.	Görüşülerek ve duyurularak arazinin sahibine belli kısıtlamalarla geri verilmesi. Erişime geçici kısıtlama tarafından etkilenen kişiler aynı zamanda Hibe Programı'nın faydalanıcıları olmak için uygun olacaklardır.

				Ayrıca bu kişiler, Proje kapsamında üretilebilecek herhangi istihdam fırsatları için de öncelikli olacaklardır. Geçim kaynaklarının korunması ile ilgili projeden etkilenmiş kişilere (reisi kadın olan haneler, engelli üyeleri bulunan haneler, sosyal yardım alan yoksulluk sınırının altında yaşayan haneler gibi hassas kişiler öncelikli olmak üzere) yardım sağlanması. 6 aylık asgari maaşa eşdeğer geçim kaynakları iyileştirme paketi veya duruma göre bir iş fırsatı, Projenin hibe mekanizması kapsamında öncelik hakkı veya Uygulayıcı Kuruluşların ulusal ödenekleri; belediye ve/veya diğer kurumlar tarafından verilen ulusal veya diğer sosyal destek mekanizmaları.
Geçici arazi kaybı (örn. geçici gelir kaybı için kira sözleşmesi)	Özel	Arazi sahipleri	Belirlenen süre için nakdi tazminat ve söz konusu arazinin kullanım sonrasında iadesi.	Arazinin kullanılacağı süre için gerekli kira tutarını belirlemek üzere müzakereler yapılır. Arazi eski durumuna geri döndürüldükten sonra mülk sahibine iade edilir.

ETKİLENEN VARLIKLARIN DEĞERLENDİRME YÖNTEMLERİ

Türk mevzuatına göre, kamulaştırılacak taşınmaz mülkün tahmini değeri, arazi ediniminden sorumlu kuruluşun dahili olarak tayin ettiği, en az üç kişiden oluşan bir değerlendirme komitesi tarafından belirlenir. Bu değerlemede, Kamulaştırma Kanunu Madde 8 uyarınca uzman kişi, kurum ve yetkililer ile yerel emlak komisyoncularından elde edilen bilgi ve belgeler göz önünde bulundurulur. Komisyon sayısı birden fazla olabilir.

Değerleme komisyonu, kamulaştırma alanında bulunan taşınmaz mülklerin tahminî tavan değerlerini belirler. Taşınmaz varlık ve kaynakları değerlendirme işlemi sırasında değerlendirme komisyonu (ve mahkeme tarafından tayin edilen uzman komisyonu) Kamulaştırma Kanunu Madde 11’de bahsi geçen, aşağıdaki değerlendirme kriterlerini dikkate alır:

- Taşınmaz mülk veya kaynağın niteliği,
- Taşınmaz mülk veya kaynağın büyüklüğü,
- Taşınmaz mülk veya kaynağın değerini etkileyebilecek tüm özellik ve unsurlar (her bir unsurun münferit değeri dahil),
- Varsa gelir beyannamesi,
- Kamulaştırma tarihinde mülkün resmî kuruluşlarca belirlenen geçmiş değerleri,
- Araziler için, taşınmaz mülk ya da kaynaktan elde edilen net gelir (hiçbir değişiklik yapılmaksızın, taşınmaz mülkün veya kaynağın kamulaştırma tarihinde aynı şartlar altında kullanımıyla),
- Ev parselleri için, arazi edinimi tarihinden önce özel bir amaç için olmaksızın satılan mukabil (benzer) ev parsellerinin tutarı,
- Yapılar için, kamulaştırma tarihindeki resmî birim fiyatları (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yıllık olarak açıklanır), bina maliyet hesaplamaları ve yıpranma amortismanı,
- Mülkün ya da kaynağın değerini etkileyebilecek tüm diğer nesnel kriterler.
- Ağaçlar için ölçüt, meyve bahçesi olup olmadığıdır. Araziideki ağaçlar, meyve bahçesi olma ölçütünü karşılıyorsa, o arazinin değerlendirme yöntemi, arazinin meyve bahçesi olarak değerlendirilmesidir. Her bir ağacın değeri, arazinin değerine eklenir.

İrtifak hakkının tesisi için gerekli tazminat değeri, varlığın ya da kaynağın kamulaştırma işleminden kaynaklanan değer kaybına tekabül eder. Gelir kayıpları da arazinin irtifak değerine (tazminat) dahildir. Söz konusu tazminat tutarı, sorumlu kuruluşun kamulaştırma uzmanları tarafından belirlenir.

BUB’lar, varlık değerlemesinin ÇSS5’e uygun olarak yapılmasını sağlamak için, yukarıda belirtilen Türk mevzuatı şartlarına ek olarak, projeden etkilenen kişilerin maruz kalabileceği tüm zarar tipleriyle ilgili hakların detaylıca verildiği Hak Sahipliği Matrisi’ne göre hareket eder.

Proje nedeniyle arazi, varlık, işletme ve ticaretiyle ilgili zarar veya kayıp yaşayan ya da üretim kaynaklarına erişim sağlayamayan tüm kişiler tazminat ve/veya yeniden yerleşim yardımı alma hakkına sahip olur.

Tazminat ve/veya yeniden yerleşim yardımına hak kazanmak için hakların düşme tarihi, varlık sayımı / envanter çıkarma işleminin tamamlandığı son gündür. Sorumlu kuruluşlar, toplumun yaşlıları ve ileri gelenleri aracılığıyla hakların düşme tarihi hakkında kamuda gerekli farkındalığın oluşması sağlanır.

Türkiye’de arazi ediniminin bir yıldan uzun sürdüğü büyük ölçekli projeler için muhtarlıkta 15 gün boyunca “kamu yararı kararı” duyurusu yapılır. Bu duyuru tarihinin bitiminde, söz konusu tarihten sonra inşa edilen yapıların ve dikilen ağaçların maliyeti dikkate alınmaz. Ayrıca, Türkiye’nin yeniden yerleşim mevzuatında, ilgili haklara başvurulması ve hakların kazanılması için belirli son tespit tarihleri de mevcuttur.

TAHMİNİ BÜTÇE

Bu belgenin temel amaçlarından biri Borçlunun ve Uygulayıcı Kuruluşların, Projenin yeniden yerleşim içereceğini bilmeleri ve gereken yeniden yerleşim planlarını uygulamak için uygun bütçe taahhütlerini güvence altına almak için gerekli adımları attıklarını sağlamaktır. Aşağıdaki tablolar, yeniden yerleşimin yaklaşık maliyetlerini belirlemekte ve tahmini bir bütçe sağlamaktadır. Alt projeler hala tasarım aşamasında olduğundan, beklenen yeniden yerleşim faaliyetleri için maliyet tahminleri bağlayıcı değildir. Ancak aşağıdaki tablolar, kapsamı ve boyutu hakkında belirli bir bilgi olmamasından ötürü ekonomik olarak yerinden olmanın maliyetlerini içermemektedir.

Uygulayıcı Kuruluş: DSI

Proje Alanı: BNH		Kamulaştırma için Tahmini Bütçe (tek seferde)		
Temel İş Kalemi	İl	Kamulaştırma Alanı (m ²)	Geçici Kamulaştırma (m ²)	Toplam Miktar (TL)
Rezervuarların inşası	Ordu	133,827.00		6,691,350.00
Sel ve sedimentasyon kontrol yapıları	Ordu	229,300.00		18,156,350.00
Bolaman Nehir Havzası için Toplam Miktar		363,127.00		24,847,700.00
Proje Alanı: ÇNH		Kamulaştırma için Tahmini Bütçe (tek seferde)		
Temel İş Kalemi	İl	Kamulaştırma Alanı (m ²)	Geçici Kamulaştırma (m ²)	Toplam Miktar (TL)
Sulama göletlerinin inşası	Tokat-Yozgat	187,000.00		3,720,000.00
Sulama Çalışmaları	Tokat, Yozgat, Çorum	1,225,224.00	261,435.00	37,275,963.00
Sel ve sedimentasyon kontrol yapıları	Tokat, Yozgat, Sivas	204,705.30		44,884,646.00
Çekerek Havzası için Toplam Miktar		1,616,929.00	261,435.00	85,880,609.00
GENEL TOPLAM		1,980,056.00	261,435.00	110,728,309.00

Uygulayıcı Kuruluş: KGM

Proje Alanı: Bolaman Nehir Havzası		Kamulaştırma için Tahmini Bütçe		
Temel İş Kalemi	İl	Kamulaştırma Alanı (m ²)	Geçici Kamulaştırma (m ²)	Toplam Miktar (TL)
Aybastı-Gölköy Yolu Rehabilitasyonu	Ordu	452,000.00	-	45,200,000.00
Kabataş-Aybastı Yolu Rehabilitasyonu	Ordu	129,000.00	-	19,350,000.00
Bolaman Nehir Havzası için Toplam Miktar		581,000.00		64,550,000.00

Uygulayıcı Kuruluşlar, projeye özgü YYP’lerin uygulanmasında eylemlerin zamanında alınması için olası maliyetlerin, proje tasarım aşamasının erken safhalarında öngörüldüğünü ve proje tasarımına dahil

edildiğini sağlarlar. Yeniden yerleşim bütçeleri, belirsizlikler olabileceği için beklenmedik maliyetleri göz önünde bulundurur. Enflasyon, nüfus artışı ve diğer beklenmedik durumlar da dahil olmak üzere tüm yeniden yerleşim faaliyetleri için maliyet tahminleri, harcamalar için zaman çizelgeleri, fon kaynakları, fonların zamanında akışı için düzenlemeler ve varsa uygulayıcı kuruluşların yetki alanı dışındaki yeniden yerleşim için fonlar, önerilen bütçelere dahil edilir. Uygulayıcı Kuruluşlar, YYP'lerin ve bütçelerinin kamuya duyurulması ve görüşmeleri sırasında alınan geribildirimlerin, etkin ve kapsayıcı planlama için proje tasarımına dahil edilmelerini sağlar. Ayrıca, Projenin Hibe Programı, proje bütçesi tarafından sağlanacak ve YYÇ'sine ve OGM'nin takip ettiği ulusal usullere uygun olarak uygulanır. YYÇ için diğer fonlar, ilgili uygulayıcı kuruluşların bütçelerinden sağlanır.

KURUMSAL DÜZENLEMELER

Proje Uygulama Yapısı

Borçlanıcı. Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD) Kredisi'ni borçlanıcı taraf Türkiye Cumhuriyeti'ni temsilen Hazine ve Maliye Bakanlığı'dır.

Uygulayıcı Kuruluşlar (UK'ler). Proje faaliyetlerinin, ormancılık, tarım, su ve ulaşım sektörlerini kapsayan ve proje tarafından teşvik edilen entegre peyzaj yaklaşımını yansıtacak şekilde çapraz sektörlü olduğundan OGM, TRGM, DSİ ve KGM olmak üzere dört Uygulayıcı Kuruluşu olacaktır. Orman Kanunu uyarınca entegre havza projeleri uygulama yetkisinden ötürü Lider Uygulayıcı Kuruluş olarak, OGM genel proje yönetimi ve koordinasyondan sorumlu olacaktır. OGM, Merkez Bankası'ndaki Proje Hesabını yönetecek ve Dünya Bankası'na projenin genel raporlamasının yapılmasından sorumlu olacaktır. Proje Bileşenleri, PİK'deki uygulama hükümleri kullanılarak doğrudan Uygulayıcı Kuruluşların PUB'ları tarafından uygulanacaktır.

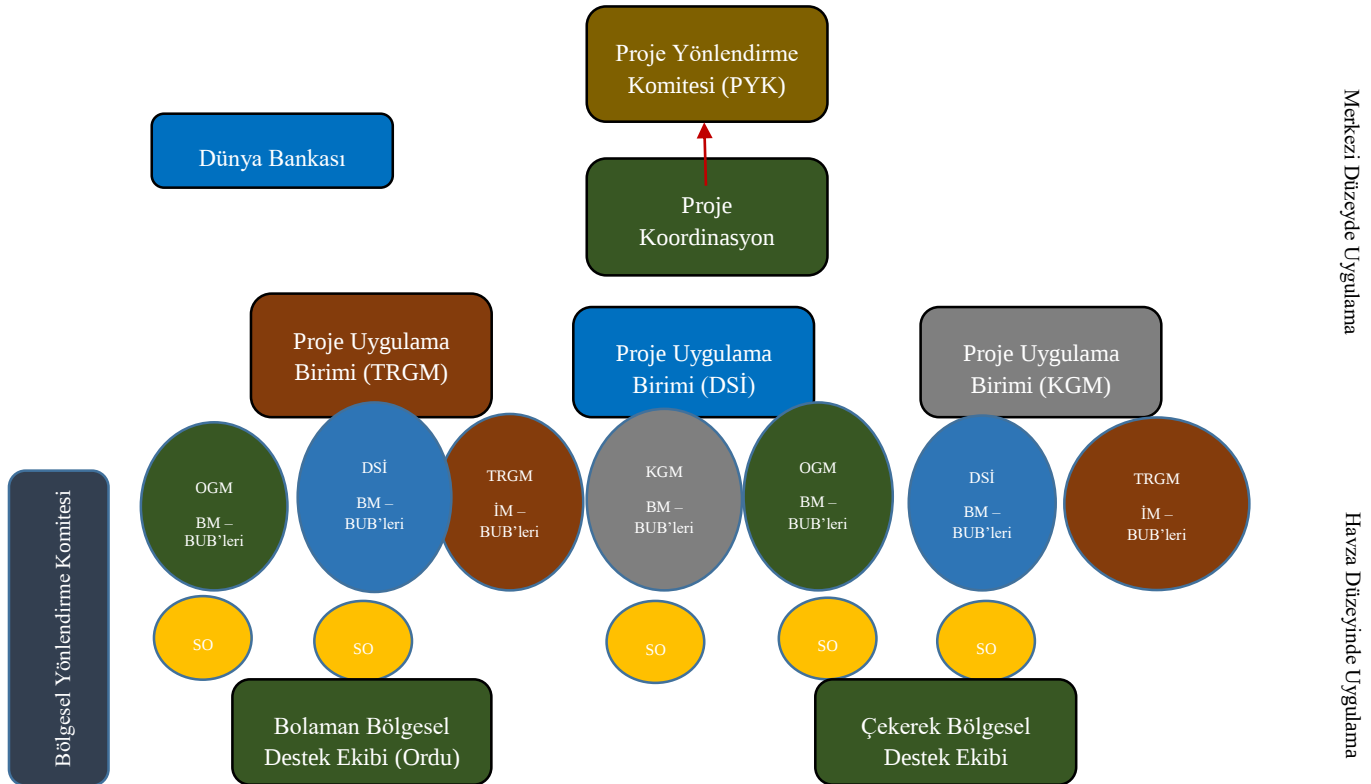
Proje Yönlendirme Komitesi (PYK). Uygulayıcı Kuruluşlar arasında etkin eşgüdümün sağlanması amacıyla bir PYK oluşturulacaktır. PYK, Uygulayıcı Kuruluşların kıdemli üyeleri, diğer ilgili Genel Müdürlükler (örn. Su Yönetimi GM, Çölleşme ve Erozyonla Mücadele GM) ve SBB ve Hazine ve Maliye Bakanlığı temsilcilerinden oluşacaktır. PYK'ye Tarım ve Orman Bakanlığı Bakan Yardımcısı başkanlık edecek, OGM'nin Genel Müdür Yardımcısı ise sekretaryasını yürütecektir. PYK'nın temel görevleri, yıllık iş planları ve bütçeleri gözden geçirmek, uygulama ilerleyişini izlemek, etkin kurumsal eşgüdümü sağlamak ve proje sonuçlarına ulaşılması için proje çıktılarının sağlanması için gerektiği hallerde rehberlik sağlamaktır. PYK'nın oluşumu ve teknik şartnamesi PİK'de detaylandırılacaktır.

Merkezi düzeyde uygulama düzenlemeleri. Merkezi düzeyde OGM bünyesinde bir Proje Koordinasyon Birimi (PKB) oluşturulacak ve PKB, PKB Başkanı olarak görev yapacak olan Genel Müdür Yardımcısı'na raporlama yapacaktır. OGM, projenin yürütülmesi için proje ile ilgili günlük faaliyetlerden ve diğer Uygulayıcı Kuruluşlarla eşgüdümünden sorumlu bir Proje Koordinatörü atayacaktır. PKB, diğer Uygulayıcı Kuruluşlarla projeye ilgili yıllık iş planı ve bütçelerin geliştirilmesinin koordinasyonu, proje denetimi, İ&D ve Dünya Bankası'na mutemet (fiduciary), Ç&S unsurlar ve genel proje uygulamalarının ilerleyişi ile ilgili iletişim ve raporlama da dahil olmak üzere genel proje koordinasyonu ve yönetiminden sorumlu olacaktır. PKB ayrıca, merkezi düzeyde OGM tarafından yürütülecek faaliyetler için OGM'nin PUB'u olarak görev üstlenecektir. PKB, OGM personelinin yanı sıra mutemet, Ç&S ve teknik unsurlar üzerine uzman danışmanlardan oluşacaktır. PKB'nin oluşumu ve teknik şartnamesi, PİK'de detaylandırılacaktır.

Diğer Uygulayıcı Kuruluşların her birinde (TRGM, DSİ, KGM) ayrıca **Merkezi düzeyde PUB'lar** oluşturulacaktır ve bunlar, Uygulayıcı Kuruluşa özgü yıllık iş planı ve bütçenin hazırlanması ve ilgili Bölge ve/veya İl Müdürlükleri ile eşgüdüm de dahil olmak üzere Ankara'daki proje faaliyetlerinden sorumlu olacaklardır. Her bir merkezi PUB, kendi ilgili alt bileşenleri altındaki proje faaliyetlerinin uygulamasından ve Merkez Bankası'ndaki kendi ilgili proje alt hesaplarını işletmekten sorumlu olacaklardır. Ayrıca, gerekmesi halinde satın alma işlemleri de dahil olmak üzere havza düzeyindeki proje faaliyetlerinin uygulanması için Bölge/il Müdürlükleri ile eşgüdüm sağlayacaklardır. Merkezi düzeydeki PUB'ları ilgili proje hedeflerinin gerçekleştirilmesi ve çıktılara ulaşılması ile ilgili olarak PKM'ye düzenli raporlama yapacaktır. Her bir Uygulayıcı Kuruluş, PUB'un başkanlığını yapmak üzere bir Odak Noktası görevlendirecek ve gerekmesi halinde mutemet, Ç&S unsurlar, İ&D konuları ve diğer teknik unsurlar için personel atayacaktır. PUB'ların oluşumu ve teknik şartnamesi, PİK'de detaylandırılacaktır.

Havza düzeyinde uygulama düzenlemeleri. Havza düzeyindeki faaliyetler, her Uygulayıcı Kuruluşun Bölge/İl Müdürlükleri ve onların ilgili Saha Ofisleri (SO) tarafından uygulanacaktır. Proje 5 il sınırını (Ordu, Tokat, Yozgat, Sivas ve Çorum) kapsayan iki alt havzada uygulanacaktır. Bu bakımdan proje; OGM'nin üç bölge müdürlüğünde (Giresun, Amasya, Kayseri), DSİ'nin dört bölge müdürlüğünde (Samsun, Kayseri, Sivas, Ankara), KGM'nin bir bölge müdürlüğünde (Samsun) ve TRGM'nin beş il müdürlüğünde (Ordu, Tokat, Yozgat, Sivas ve Çorum) yürütülecektir. Her bir bölge/il müdürlüğünde, Uygulayıcı Kuruluş tarafından atanmış ve proje uygulamasını Bölgesel Uygulama Birimi (BUB) yoluyla destekleyecek personel olacaktır. Sahadaki uygulama kapasitesini daha da arttırmak ve bölge/il müdürlükleri arasında etkin eşgüdümü sağlamak amacıyla OGM altında her havzada Bölgesel Destek Ekibi (BDE) oluşturulacaktır. Bolaman BDE'sinin fiziksel konumu Ordu'da, Çekerek BDE'sinin fiziksel konumu ise Yozgat ilinde olacaktır. BDE'ler, Uygulayıcı Kuruluşların havza düzeyindeki teknik ve idari kapasitesini güçlendirmek için hem personel hem de uzmanlaşmış danışmanları içerecektir. BUB'ların ve BDE'lerin oluşumu ve işlevleri, uygulama sırasında proje ihtiyaçlarına uyum sağlayacak esnek bir yapı gözetilerek PİK'de detaylandırılacaktır.

Bolaman Havzası'nda valiler, belediye idareleri ve hizmetleri ile Çekerek Havzası'nda Özel İl İdareleri, üretici kuruluşlar, sivil toplum örgütleri ve diğer paydaşlar da dahil olmak üzere yerel idarelerle etkin eşgüdümü sağlamak amacıyla havza düzeyinde **Bölgesel Yönlendirme Komiteleri (BYK'ler)** oluşturulacaktır. BYK'nin oluşumu ve işlevleri, PİK'de detaylandırılacaktır.

BM: Bölge Müdürlüğü (OGM, DSİ, KGM); İM: İl Müdürlüğü (TRGM); BUB: Bölgesel Uygulama Birimi; SO: Saha Ofisi

Şekil 0-1 Projenin Merkezi Düzeyde Uygulanma Yapısı

Uygulayıcı Kurumların İlgili Departmanları. Her UK'dan Departmanlar, proje faaliyetlerinin tasarımı ve uygulamasında yer alacaktır. Her UK, ana Departmandan genel proje yönetimi, raporlama ve proje faaliyetlerini UK'daki ilgili diğer bölümlerle koordine etmekten sorumlu PUB olarak görev yapacak bir odak noktası görevlendirecektir. Yukarıdaki Tablo, Uygulayıcı Kuruluşların projeye dahil olan farklı dairelerini ve işlevlerini ve teknik kapasite düzeyinde dahil olması beklenen diğer ilgili GM'leri göstermektedir.

ÇSS5'e Özgü Sorumluluklar

Arazi istimlak faaliyetlerini yürütmekle sorumlu temel organlar BUB'lardır. YYP'lerin tasarlanması ve hazırlanması ve görüşme süreçlerini yürütmek ile sorumludurlar. BUB'lar ilgili PUB'larına raporlama yapacak ve PUB'lar ise PKB'ye raporlama yapacaktır.

Nihai proje tasarım ayak izleri belirlenip proje denetiminde destekleyici belge olarak kullanılır kullanılmaz PKB ve Uygulayıcı Kuruluşlar tarafından hazırlanacak olan Tarama Formu Dünya Bankası'nın incelemesine sunulacaktır.

Arazi kamulaştırma işlemlerini telafi etmek için yeterli tazminatın söz konusu işlemlerden etkilenen kişilere ödemesinin tamamlanması üzerine, PKB denetim döngüsü kapsamında bir arazi kamulaştırma izleme raporu hazırlar. Bu raporda etkilenen taraflar, alınan araziler, sürecin geçim kaynakları üzerindeki etkisi, tazminat tutarları ve tarihleri ile arazi kamulaştırma işleminin tamamlanma tarihi bilgileri yer alır. Çözümeyen tazminat meseleleri ve mahkemeye taşınan kamulaştırma davaları da bu rapora kaydedilir ve rapor, inşaat işleri başlamadan önce Dünya Bankası'na sunulur.

Arazi kamulaştırma işleminin tamamlanmış olduğu alt projelerle (geçmişte kamulaştırılan araziler) ilgili olarak, Dünya Bankası'nın ÇSS5'i ile tam uygunluk sağlanması için Geçmişe Dönük Sosyal Denetim yapılması gerekir. Her bir alt projenin Sosyal Tarama formları doldurulduktan sonra, Geçmişe Dönük Sosyal Denetim yapılması gerekip gerekmediği tespit edilir.

Arazi kamulaştırma işleminin gelir akışı üzerinde ciddi olumsuz etkilere yol açtığı hallerde, projeden etkilenen kişilerin fiziksel olarak yeniden yerleştirilmesi gerekliliği bulunduğu söz konusu etkiler ilgili alt projeye özel YYP'ler kullanılarak hafifletilir. Bu YYP'ler projenin YYÇ'sinde ve Dünya Bankası dokümanlarında yer alan rehber ve kriterlere uygun olarak hazırlanır.

PKB, ÇSS5 gerektiren alt projelerle ilgili tüm destekleyici belgelerle birlikte YYP'yi de önceden incelemeleri ve herhangi bir itiraz olmaması için uygun formatta Dünya Banka'sına iletacaktır. PKB, yeni ve devam eden yatırımlarla ilgili arazi kamulaştırma durumlarını altı ayda bir olmak üzere Banka'ya rapor edecektir. Arazi kamulaştırma işleminin PKB'nin bilgisi olmadan hâlihazırda başlatılmış ya da bir süre önce tamamlanmış olduğu alt projelerle ilgili olarak, PKB geçmiş kamulaştırma işlemlerinin ve bunların toplumsal etkisinin değerlendirildiği Geçmişe Dönük Sosyal Denetim belgelerini Dünya Bankası'nın onayına sunacaktır. Bu denetimler için görev tanımları hazırlanacak ve onay için DB'ye sunulacaktır. Geçmişe Dönük Sosyal Denetimlerde herhangi bir uygunsuzluk / aykırılık bulunması halinde hafifletici tedbirler uygulanacaktır.

Nihai değerlendirme, BTDB'nin sosyal uzmanlarının desteği ile BUB'ları tarafından yürütülecektir. İlgili UK tarafından yürütülen alt projeler için arazi istimlak konularının ele alınması beklenmektedir.

ÇSS5'i tetikleyen tüm alt projelerin sosyal belgeleri önceden incelemeleri ve itiraz yokları için Banka'ya sunulacaktır.

UYGULAMA PROGRAMININ GENEL UNSURLARI

Proje kapsamındaki yeniden yerleşim faaliyetleri Türk Kamulaştırma Kanunu ve Dünya Bankası'nın ÇSS5 belgesine uygun olarak gerçekleştirilir. Proje kapsamındaki yeniden yerleşim faaliyetlerinde ulusal kanunlar ile uluslararası koruma politikalarının rehberliğine başvurulur.

YYÇ faaliyetlerinin hazırlığında, uygulanmasında ve izlenmesinde yer alacak birçok taraf olacaktır. BUB'ları, alt projelerin tüm arazi istimlakı ve yeniden yerleşim faaliyetlerinden sorumlu olacaktır.

Uygulayıcı Kuruluşların PUB'larında yer alan sosyal uzmanlar, BUB'larla yakından çalışacak ve arazi istimlak faaliyetlerinin tüm ilgili ulusal mevzuat ve ÇSS5 ile uyumlu olduklarını sağlamak için arazi istimlak faaliyetlerini izleyeceklerdir. Sosyal uzmanların diğer sorumlulukları, YYÇ'nin uygulanması için gerekli azaltım tedbirlerinin/eylemlerinin alındığını sağlamak, YYÇ ve diğer proje gerekliliklerine uygun olarak saha faaliyetleri gerçekleştirmek için uygun yaklaşım ve araçların kullanıldığını sağlamak, Proje Paydaş Katılımı Planı'nda belirtildiği şekilde paydaş katılım faaliyetlerini koordine etmek, YYP'nin uygulanması ile ilgili olarak ara yüzü koordine etmek ve Dünya Bankası'na ve Dünya Bankası'ndan raporlamaları koordine etmek, ilgili proje planları, usulleri ve gereklilikleri uyarınca Projenin YYP performansını ölçmek ve raporlamak ve gerekli olması halinde YYP'ye ilişkin programların koordinasyonu için destek sağlamaktır.

Herhangi bir alt proje faaliyeti uygulanmadan ve inşaat işleri başlamadan önce, projeden etkilenen kişiler ÇSS5'e uygun olarak tazmin edilecektir. Arazi istimlakı, ilgili proje faaliyetlerinin başlangıcında, hazırlık safhasında tamamlanacaktır. DB'nin ÇSSÇSS konusu üzerine uzman sosyal uzmanlar, Proje Koordinasyon Birimi'nin (PKB) ŞM Uzmanı ve Bölgesel Teknik Destek Birimlerinde (BTDB'ler) çalışacak ÇSÇ uzmanlarının Yüklenicilerin sosyal ekipleriyle yapacakları işbirliği, tüm arazi istimlakı / yeniden yerleşim faaliyetlerinin tamamlanmasını sağlayacaktır. Program, projeden etkilenen kişilerin, fiziksel veya ekonomik olarak yerlerinden edilmeden önce aşağıdakileri sağlayacaktır:

- tüm PEK'lerle proje, projenin etkileri ve tazminat hakları konusunda gerekli istişarenin yapılmış,
- PEK'lere tazminat haklarının zamanında teslim edilmiş,
- PEK'lere geçim kaynakları için gerekli araçların sağlanmış olması beklenmektedir.

Alt bileşen 1.3 ve 1.4 altında Uygulayıcı Kuruluşların gerçekleştireceği yeniden yerleşim faaliyetleri ve araçları aşağıda Tablo 6'da verilmiştir. Tablodan görüleceği üzere, yeniden yerleşim süreçlerinin uygulanması sorumluluğu yerel düzeyde, ilgili Uygulayıcı Kuruluşun BUB'ndadır. BTDB'lerinin arazi istimlakı ve yeniden yerleşim süreçleri boyunca teknik destek sağlamaları beklenmektedir.

Tablo 6. Yeniden Yerleşim Süreci ve Sorumlu Taraflar

Faaliyet	Sorumlu Taraf
Hazırlık	
Her yatırımın ve saha seçiminin nihai tasarımı	Her havza için PUB'ları
Arazi istimlakı konuları üzerine Daire / Yetkili / Uzman ataması	Her havza için BUB'lar
Sayım ve sosyal mevcut durum çalışması	Her havza için BUB'lar
Arazi istimlakına konu varlıkların değerlendirmesi	Her havza için BUB'lar
Taslak YYP'nin hazırlanması ve incelemesi için PKB ve DB'ye sunulması	Her havzada ilgili BUB'lar
Taslak YYP'nin duyurulması	Her havzada ilgili BUB'lar

Nihai YYP'nin hazırlanması	Her havzada ilgili BUB'lar
Her iki havzada ŞTM'nin işletilmesi	Her havza için BUB'lar
Uygulama	
Projenin arazi ihtiyaçları ile ilgili projeden etkilenen kişiler ve diğer paydaşlarla görüşmeler	Her havzada ilgili BUB'lar
Tazminat mekanizmalarının belirlenmesi için müzakereler (örn. hibeler için önceliklendirme)	Her havzada ilgili BUB'lar
Tazminat mekanizmalarının uygulanması	Her havzada ilgili BUB'lar
YYP'nin uygulanması	Her havzada ilgili BUB'lar
YYP uygulamasının izlenmesi ve raporlanması	Her havzada ilgili BUB'lar
Kapanış	
Taslak YYP Tamamlanma Raporu'nun hazırlanması	Her havzada ilgili BUB'lar
Taslak YYP Tamamlanma Raporu'nun PUB'a, PKB'ye ve DB'ye sunulması	Her havzada ilgili BUB'lar
YYP Tamamlanma Raporu'nun nihai hale getirilmesi	Her havzada ilgili BUB'lar ve PUB'lar
YYP Tamamlanma Raporu'nun duyurulması	İlgili PUB'lar

Yeniden yerleşim faaliyetleri için detaylı faaliyet programı, YYP'nin hazırlık aşamasında, başlama ve bitiş tarihleri belli olduğu zaman nihai hale getirilecektir.

ŞİKAYET MEKANİZMASI

Türk Kanunu uyarınca, arazi sahibi idari yargıya iptal davası açabilir ve kamulaştırma niyetinin resmi olarak duyurulmasını takiben otuz (30) gün içinde yargıdaki yanlış gerçekler için tashi (düzeltme) davası açabilir. Müzakerelerin başarısız olması veya reddedilmesi halinde ve çözüm duruşmasının bitiminde, arazi sahibi kararda verilen tazminat miktarını temyiz etmek için Temyiz Mahkemesi'ne başvurabilir. ÇSS5'in Şikayet Mekanizması (ŞM) bu gibi davaları azaltmayı amaçlamaktadır.

Proje için hazırlanan Paydaş Katılımı Çerçevesi (PKÇ) projenin paydaşlarını belirler ve bu paydaşlarla yapılacak görüşmelerin yöntemlerini ve zamanlarını düzenler. PKÇ, proje amaçlarına ulaşılmasının sağlanması için bir iletişim ve görüşme yol haritası sunar ve projenin şeffaf, kapsayıcı, duyarlı ve işbirlikçi bir şekilde yürütülmesini sağlar. PKÇ aynı zamanda paydaşlar için bir şikayet mekanizması oluşturur.

Arazi istimalı, arazi kullanımı kısıtlamaları ve istem dışı yeniden yerleşim hususları konusunda, proje tarafından etkilenen kişilerin tazminat ve yeniden yerleşime ilişkin şikayet ve endişelerini zamanında almak ve bunları ilgili mercilere iletmek için şikayet mekanizması oluşturulacaktır. Mekanizmaya, anlaşmazlıkları tarafsız bir şekilde çözmek için tasarlanmış bir başvuru organı da dahildir. Bu mekanizma, yeniden yerleşim planlaması ve uygulama süreci boyunca çalışmaya devam edecektir.

Proje için hazırlanan Paydaş Katılım Planı (PKP) uyarınca, projeye dayalı ŞM, projeden etkilenen kişiler de dahil olmak üzere paydaşların endişe ve şikayetlerini almayı, çözmeyi ve takibini yapmayı amaçlamaktadır.

ŞM'nin en önemli özelliklerinden biri tüm şikayetlerin sahada bulunan halkla ilişkiler birimi tarafından etkin bir şekilde alınmasını, kaydedilmesini ve önceden belirlenmiş zaman içinde ve içeriğine bağlı olarak, yanıt verilmesini ve her iki taraf için de kabul edilebilir düzeltici/düzenleyici eylemin yapılmasını sağlamasıdır. Şikayetlere yapılacak bu müdahaleler/yanıtlar her iki taraf için de kabul edilebilir olacak, faaliyetler takip edilecek ve şikayette bulunan kişiye düzeltici eylemin sonuçları ile ilgili bilgi verilecektir.

Şikayet mekanizmanın en önemli özelliklerinden biri de TRGM, DSİ ve KGM tarafından alınan şikayetleri, merkezi ŞM'ye entegre etmesidir. Şikayet almak için kanallar (telefon, e-posta, yüz yüze, yazılı vb.) şunlardır:

- OGM, TRGM, DSİ, KGM
- Yerel Toplum İrtibat Yetkilileri (TİY)
- Alt yükleniciler
- Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER)³

Projeden etkilenen kişiler ayrıca geribildirimlerini / şikayetlerini ilgili devlet kuruluşlarının Bölge ve İl Müdürlüklerine, Kaymakamlıklara ve Belediyelere iletebilirler. Bu kurum ve kuruluşlar ŞM hakkında bilgilendirilecekler ve halkı geribildirimlerini / şikayetlerini doğru kanallar aracılığıyla iletmek konusunda yönlendireceklerdir. Bu bakımdan, PKB yerel kurumlarla paylaşılmak üzere çeşitli iletişim

³ Cumhurbaşkanlığı'nın İletişim Başkanlığı altında bulunan CİMER, halk tarafından talepte bulunma, şikayette bulunma, bilgi alma başvurusunda bulunma için kullanılan resmi devlet aracıdır. Vatandaşlar Cumhurbaşkanlığı'na önerilerini, taleplerini ve şikayetlerini çevrimiçi CİMER sistemi (www.cimer.gov.tr) veya ALO 150 çağrı merkezi aracılığıyla bildirebilirler.

araçları (poster, broşürler vb.) hazırlayarak, bu kuruluşların halkı şikayet mekanizmasına yönlendirmelerini sağlayacak ve bu iletişim araçları kamusal alanlara asılacaktır.

PKB merkezinde tüm şikayetlerin aynı sistematik süreçte tabii olacağı tek ve merkezi bir GM oluşturulacaktır. Tüm şikayetler aynı çevrimiçi sisteme kaydedilecektir. Şikayet kayıt sistemi bunlarla sınırlı olmamakla birlikte aşağıdakileri içerecektir:

- Geri bildirimlerin alınma/çözülme tarihi,
- Şikayette bulunan kişinin adı ve irtibat bilgisi,
- Şikayetin doğası (bireysel, projeden etkilenen kişiler, STK, kurum, çalışan vb.),
- Şikayet için ilgili sorumlu birim/kurum ve sevk tarihi,
- İlgili proje faaliyeti,
- Konu,
- Geribildirim / şikayetin detaylı açıklaması,
- Çözüm için yapılan eylemlerin detayları,
- Şikayette bulunan kişiye yapılan geribildirim detayları.

ŞM ayrıca geribildirimlerin isimsiz olarak gönderilmesine de olanak verecek ancak isim-soy isim / irtibat bilgilerinin verilmemesinin, projenin değerlendirilmesi ve çözümünde gecikmelere veya sorunlara yol açabileceği açıkça belirtilecektir. Şikayette bulunan kişiye, kişisel bilgilerinin (isim-soy isim, irtibat bilgileri) üçüncü taraflarla paylaşılmayacağı veya duyurulmayacağı da bildirilecektir. Şikayette bulunan kişiden alınacak bilgi yalnızca geribildirim / şikayetin değerlendirilmesi ve çözümü için kullanılacaktır.

Bazı gruplar (yaşlılar, engelli bireyler, kadınlar, okuryazar olmayan kişiler vb.) ŞM'ye erişimde zorluk çekebilir veya erişemeyebilir. Bu bakımdan, aşağıdaki tedbirler alınacaktır:

- İsimsiz şikayette bulunma olanağı açık tutulmalıdır,
- Yerleşim yerlerinin kamusal alanlarına ŞM'yi duyuran bilgilendirmeler asılmalıdır,
- ŞM ve ŞM'yi duyurmak için kullanılacak iletişim araçları gerekmesi halinde birçok dilde olmalıdır. Diğer bir deyişle mülteci mevsimlik tarım işçileri için Arapça ifadelere yer vermelidir,
- ŞM ayrıca yerel radyo ve televizyon kanallarında duyurulmalıdır (okuryazar olmayan kişileri bilgilendirmek amacıyla).

Sistemli ve bütünleşmiş bir ŞM belli başlı insan kaynağına ihtiyaç duyar. Bu bakımdan;

- Şikayet mekanizmasını sürekli olarak yönetmek için sorumlu bir kişi atanacaktır (bu kişi PKB'deki sosyal uzman olabilir),
- Atanan kişiye, görevinin öncesinde ve sırasında ŞM'nin gerekçesi, uygulanması ve izlemesi ile ilgili olarak eğitim verilecektir,
- Paydaş katılımı ve ŞM ile ilgili bir video semineri hazırlanacak ve OGM, TRGM, DSİ, KGM merkez ve taşra teşkilatı personeline gönderilecektir,

- Diğer paydaş kurum ve kuruluşlara da resmi bir mektup yoluyla mekanizma hakkında bilgi verilecektir.

Projeye Dayalı Şikayet Mekanizması

Yeniden yerleştirilmeden etkilenecek yerinden olan hane halklarının ve toplulukların endişe ve şikayetlerini almak, çözmek ve takip etmek için PKB tarafından bir şikayet mekanizması oluşturulacaktır.

Şikayet mekanizması ücretsiz ve kolay erişilebilir olacak ve dezavantajlı ve hassas bireyler veya grupların erişimine özel önem verilecektir.

Yerel toplumlara şikayet mekanizması hakkında bilgi verilecek ve süreç, YYP'lerin nihai hale getirilmesi esnasında açıklanacaktır. Şikayetler, uygunluk ölçütleri, yeniden yerleşim planı tedbirleri ve tazminatlarla ilgili memnun olmayan toplum üyelerinden kaynaklanabilir.

Yeniden yerleşim sürecinde ortaya çıkabilecek şikayetleri ele almak için, bu YYÇ'nin her ilgili BUB'da bir toplum irtibat yetkilisi (TİY) görevlendirmeyi içeren tümleşik bir şikayet usulü vardır.

TİY'ler etkilenen kişiler ve toplumlarla yakın irtibat kurmayı amaçlayacaktır. TİY'lerin irtibat bilgileri YYP'lerinde yer alacak ve etkilenen kişilerin erişimine her daim açık olacaktır. TİY'ler, YYÇ'inin uygulanması sırasında, etkilenen kişilere uygun olan yer ve zamanda toplantılar düzenleyecek ve duruma göre onlarla önceden iletişim halinde olacaktır. Her iki durumda da TİY bir şikayet kayıt defteri tutarak ve aldığı tüm şikayetleri, bu şikayetlere nasıl yanıt verildiği ve nasıl çözüldüğünü ve bu eylemler için geçen süreyi kaydedecektir. Kayıt defteri tutmanın yanı sıra, şikayet mekanizması için iki ayrı form kullanılacaktır. Bu formların ilki "Şikayet Başvuru Formu (bakınız Ek 7); diğeri ise düzeltici eylemin alınması ve şikayetin giderilmesini takiben TİY tarafından doldurulacak olan "tamamlanma formu"dur.

TİY mekanizması yasal bir mekanizma değildir ve yalnızca tazminat miktarı, haklar, arazi istimlakı süreçlerinde ortaya çıkabilecek hususlar ve benzeri gibi sorunları ele alabilir.

TİY, etkilenen kişilerle beraber çalışarak kendisinin dikkatine getirilen sorunları müzakere yoluyla çözmeye ve mümkün olduğunca mahkemeler gibi resmi kanalların dahiliyetinden kaçınarak veya resmi kanalların dahiliyetini azaltarak, etkilenen taraflarla anlaşmaya varmaya çalışacaktır. TİY'in irtibat bilgileri YYP'de yer alacaktır.

Dünya Bankası Şikayet Giderme Sistemi

Ayrı bir ŞM olarak, Dünya Bankası tarafından desteklenen bir proje tarafından olumsuz etkilendiklerini düşünen topluluklar ve bireyler mevcut projeye-dayalı şikayet giderme mekanizmalarına veya DB'nin Şikayet Giderme Hizmetine (ŞGH) şikayette bulunabilirler. ŞGH, proje ilişkin endişelerin ele alındığını sağlamak için alınan şikayetlerin hızlıca incelenmesini sağlar. Projeden etkilenen toplumlar ve bireyler şikayetlerini DB'nin bağımsız Denetim Paneline iletebilirler. Bu Panel DB'nin politika ve usullere uymamasının bir sonucu olarak oluşabilecek veya oluşan zararı tespit eder. Şikayetler, endişeler Dünya Bankası'nın dikkatine sunulduktan ve Banka Yönetimine yanıt vermek için fırsat tanındıktan hemen sonra yapılabilir. Şikayetlerin, Dünya Bankası'nın kurumsal Şikayet Giderme Hizmetine nasıl yapılacağı ile ilgili bilgi için <http://www.worldbank.org/en/projects-operations/products-and-services/grievance-redress-service> adresini ziyaret ediniz. Dünya Bankası'nın Denetim Paneline nasıl şikayet yapılacağı ile ilgili bilgi için www.inspectionpanel.org adresini ziyaret ediniz.

GÖRÜŞME USULLERİ VE YÖNTEMLERİ

ÇSS5, Banka tarafından fonlanan projelerde, Uygulayıcı Kuruluşların projeden etkilenen kişilerle önceden görüşme yapmalarını gerektirir. Bu bakımdan, Uygulayıcı Kuruluşlar toplumla görüşmeler yapacak ve bu görüşmeleri belgelendireceklerdir.

Paydaş istişareleri, kalkınma projelerinden etkilenebilecek ya da projeler neticesinde birtakım çıkarlar elde edebilecek kişilerin görüşlerini almak ve söz konusu kişileri bilgilendirmek için uygulanması zaruri adımlardan biridir. Bu istişareler, paydaşların proje tasarım ve uygulama sürecine katılmasını teşvik etmek için başvurulacak birincil araçlardır. Ayrıca bilgilerin ilanı da, istişarelerin etkinliğinin sağlanması açısından temel niteliktedir.

TULIP'in programlama aşamasında, kapsamlı ve kapsayıcı bir paydaş katılım yaklaşımı benimsenmiş ve YYÇ de dahil olmak üzere ÇSÇ araçlarının geliştirilmesinde kullanılmıştır. Buna paralel olarak Uygulayıcı Kuruluşlar da yeniden yerleşim ve kamulaştırmayı içerebilecek alt proje faaliyetlerini belirlemiş ve bunları yeniden yerleşim yapmaktan kaçınmak veya azaltım tedbirleri geliştirme bakış açısıyla incelemişlerdir. Bu bakımdan, Covid-19 pandemi durumuna ilişkin kısıtlamalara rağmen etkin bir görüşme süreci gerçekleştirilmiştir.

ÇSÇ geliştirilirken, video konferans toplantıları, WhatsApp grupları, elektronik anketler, projeye özgü web siteleri gibi bir dizi paydaş katılım yöntemleri kullanılmıştır. Katılım düzeyini arttırmak için, saha ziyaretleri, fiziksel toplantılar, yüz yüze görüşmeler, yüz yüze anketler vb. gibi geleneksel paydaş katılımı yöntemleri de kullanılmıştır.

Ayrı fakat tamamlayıcı bir araç olarak Paydaş Katılım Çerçevesi (PKÇ) de YYÇ konuları dahil olmak üzere görüşme ve katılım stratejisini daha detaylı bir şekilde açıklar. PKÇ iç/dış doğrudan ve dolaylı paydaş listeleriyle beraber görüşme kayıtları sağlar.

18.12.2020 tarihinde Yeniden Yerleşim Çerçevesinin taslak sürümü için Türkçe Yönetici Özeti projeye özgü web sayfalarında paylaşılmıştır (<https://bolaman.ogm.gov.tr/>; <https://cekerek.ogm.gov.tr/>; <https://tulip.ogm.gov.tr/>). Web sayfaları ilk 90 gün içinde toplamda 240 ziyaretçi, 2026 sayfa izlemesi ve 263 indirme almıştır. YYÇ'nin gözden geçirilmiş hali Mayıs 2021'de yayınlanmıştır. Bilgilendirici posterlerin (TULIP PKÇ ekindedir) havza mahallelerindeki muhtarlıklarda asılmasının yanı sıra ilgili belediyeler, valilikler ve Uygulayıcı Kuruluşlar da dahil olmak üzere tüm resmi paydaşların web sayfalarından duyurular yapılmıştır. Proje alanında yaşayan tüm muhtarlar da dahil olmak üzere tüm muhtarlara iki WhatsApp grubu aracılığıyla bilgilendirici duyurular yapılmıştır. Ayrıca, web sayfalarının etkileşimli kullanımı yoluyla vatandaş katılımını tetiklemek için Uygulayıcı Kuruluşların temsilcilerine de duyurular gönderilmiştir. Vatandaş ve paydaş katılımı için verilen çabaların ve zamanların anlaşılması için web sayfalarından duyurusu yapılan belgelere ve duyurulara erişilebilir. Genel anlamda, kanalların hiçbirinden toplum düzeyinde herhangi bir geribildirim veya yorum alınmamıştır. Toplumlar daha ziyade planlanan alt projelerin türlerini, yerlerini ve uygulama zamanlarını öğrenmeye ilgi göstermişlerdir.

YYÇ'nin taslak sürümü de Uygulayıcı Kuruluşlar ve diğer birincil paydaş kurumlar da dahil olmak üzere Devlet Kuruluşları ile görüşülmüştür. Genelde resmi irtibat yoluyla yapılan bu görüşme sürecinin özeti aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 7. Yeniden Yerleşim Hususlarında Resmi İrtibat

Gözden Geçirenin İsmi (Kurum/Birim)	Geribildirim Tarihi	TULIP ÇSYÇ	TULIP YYÇ	TULIP PKÇ
Karayolları Genel Müdürlüğü (KGM)	15.01.2021	X		X
Orman Genel Müdürlüğü	15.01.2021	X	X	X
Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü	15.01.2021	X		
Çorum İl Tarım ve Orman Müdürlüğü	26.01.2021	X		
Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü	27.01.2021	X		
Tarım Reformu Genel Müdürlüğü	01.02.2021	X	X	X
Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ)	08.02.2021	X	X	X

Kurumlardan alınan yorumlar / düzeltmeler sonucunda aşağıdaki düzeltmeler yapılmıştır:

- OGM Toprak Muhafaza ve Havza Islahı Dairesi'nin talebi üzerine Bölüm 7 – Etkilenen Varlıkların Değerlendirme Yöntemleri düzeltmesi, Bölüm 9 – Uygulama Programının Genel Unsurları düzeltmesi ve Tablo 5: Beklenen faaliyetler ve sorumlu taraflar düzeltmesi
- DSİ'den alınan düzeltmeler (Bakınız Ek 8)

Ayrıca Uygulayıcı Kuruluşlar, YYÇ de dahil olmak üzere ÇSÇ belgelerinin uygulanmasına ilişkin teknik kapasitelerini ve ihtiyaçlarını anlamaları amacıyla iki dizi çevrimiçi göreve katılmışlardır.

TULIP'in uygulanması sırasında bunun yanı sıra, etkin bir şekilde oluşturulacak YYP'lerde, ister doğrudan ister dolaylı yollardan olsun, projeyle ilgisi/projeden çıkarı olan insan ve gruplar dahil olmak üzere tüm proje paydaşlarının doğru tespit edilmesi sağlanacaktır. Paydaşların listesi ve istişare yöntemlerinin genel çerçevesi PKÇ'de belirtilmiştir. Proje süresince dahil olan yeni paydaşlar da kayıt altına alınacaktır.

Paydaş Katılım Faaliyetleri

Kamuoyu Görüşü Alma Toplantıları

Belgelerin ilanı, bilgi paylaşımı ve bilgilerin doğrulanması amacıyla toplantılar düzenlenecektir. Bu toplantılar, Covid-19 salgınından doğan risklere yönelik tedbirler uygulanarak düzenlenir.

Covid-19 Koşullarına uygun olarak Uzaktan Görüşmeler

COVID-19 salgını nedeniyle Kamuoyu ile İstişare Toplantıları gerçekleştirilemediği için PKB, Çevresel ve Sosyal Güvence belgelerinin istişare edilip açıklandığı ve onaylandığı sırada ek önlemler olacaktır. Ülke çapında sokağa çıkma sınırlaması getirilmesi durumunda belgelerin elektronik nüshaları, OGM'nin

resmi internet sayfasından paylaşılacaktır. Diğer kamu kurumları gibi paydaşlarla resmi yazışmalar ve elektronik bilgi paylaşımları normal şekilde devam edecektir.

Geribildirim ve duyuru evrelerinin nasıl çalışacağı PKÇ’de detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

Şikâyet Mekanizması (ŞM)

Dünya Bankası'nın ÇSS10 gerekliliğine uygun olarak, proje için özel bir şikâyet mekanizması oluşturulacaktır. Paydaş Katılım Çerçevesinde (PKÇ) ŞM usullerine yer verilir. Bu usuller ile Bölüm 6.5 kapsamında projeye ilgili her türlü çevresel, sosyal sorun ile iskân sorunu ele alınır. PKÇ iletişim stratejisinde, paydaşların endişelerini ifade edebilecekleri ve şikâyetlerini iletebilecekleri mekanizmalar tanımlanır, bu tür endişelerin ve şikâyetlerin zamanında ve yeterli bir şekilde nasıl yanıtlanacağı ve çözümleneceği belirlenir.

Belge Paylaşımı

PKB, hem Türkçe hem de İngilizce Ç & S belgeleri de dahil olmak üzere proje belgelerini mevcut internet sitesinde paylaşmalıdır. Bu belgeler kamuoyundan alınan geribildirimlere göre güncellenecektir. Ç &S için tüm taslak raporlar kamuoyunun erişimine açılmalı ve duyurulmalıdır. İstisnâlerden en az 15 gün önce paylaşılacak taslak raporlar, kamuoyundan alınan geribildirimler doğrultusunda güncellenecek ve raporlara son şekli verilecektir.

Anketler, görüşmeler ve odak grup görüşmeleri

ÇSYÇ ve YYÇ doğrultusunda güncellemeler proje bazlı planlama yapılırken katılımcı bir yaklaşım benimsenecektir. Sosyal ve çevresel etkilerin belirlenmesi için benimsenecek katılımcı yaklaşım kapsamında iskân planlaması, hanehalkı özellikleri, gelir kaynakları, arazi mülkiyeti ve kullanım biçimleri ve PEİ'lerin hassasiyetleri çeşitli saha çalışmaları ile belirlenecektir. Bu aşamalarda anketler, mülakatlar ve odak grup görüşmeleri (OGG'ler) kullanılır.

Bilgi ve İletişim

Bolaman Projesi internet sitesinin tanıtımı kapsamında hazırlandığı şekilde (Bkz. PKÇ Ek 6), proje hazırlık ve uygulama aşamalarında bilgi paylaşımı ve istişare faaliyetlerine görsel materyaller eklenebilir. Bu materyaller, verilecek bilgilerin basit bir dille anlatıldığı broşürler, posterler, haritalar şeklinde olabilir. Materyaller paydaş kurumlarla, kuruluşlarla ve muhtarlarla paylaşılacaktır. Bununla birlikte, en kapsamlı ve zamanında bilgi paylaşımı, hem Bolaman hem de Çekerek projelerinin ve TULIP internet siteleri vasıtasıyla gerçekleştirilecektir. Bu nedenle bu sitelerin yaygınlaştırılmasına büyük önem verilmektedir.

TULIP: <https://tulip.ogm.gov.tr>

Bolaman: <https://bolaman.ogm.gov.tr>

Çekerek: <https://cekerek.ogm.gov.tr>

Buna ek olarak, proje internet sitesinde iletişim bölümünde verilen e-posta ve telefon numarası aracılığıyla bilgi alışverişi proje boyunca devam edecektir. Şikâyet mekanizmasında da kullanılacak olan bu iletişim bilgileri, CİMER ve uygulayıcı kurumların iletişim bilgilerine de eklenecektir.

Yerel Topluluklarla Koordinasyon

Yerel paydaşlarla iletişimde başvurulacak başlıca iletişim kanalları muhtarlardır. Bu nedenle, muhtarların her aşamada projeye dahil edilmesi, onlarla hem proje faydalanıcısı hem de projenin elçileri olarak işbirliği yapılması hedeflenmektedir. Bu nedenle, etkilenen yerleşim yerlerinin muhtarlarıyla

yazılı ve sözlü olarak iletişim kurulacak ve WhatsApp üzerinden iletişim kanalı oluşturulacaktır (Bolaman ve Çekerek projelerinden etkilenen yerleşim yerlerinin listesi için Ek 7 ve Ek 8'e bakınız). Toplantılara muhtarlar veya ilçe temsilcileri davet edilecek ve muhtarların projedeki gelişmeleri öncelikli olarak takip etmeleri sağlanacaktır.

Alt projeler / faaliyetler vasıtasıyla yaşam koşulları ve sosyo-ekonomik durumları etkilenmesi muhtemel olan kadınlar da havzalardaki paydaşlarla iletişimin odak noktalarından biri olmalıdır. Bu bağlamda, her köyden bir kadının, o köyde yaşayan kadınların temsilcisi olarak belirlenip toplantılara davet edilmesi önerilmektedir. Her köyden temsilci olarak belirlenen kadınlar tüm yazılı ve sözlü iletişim araçlarına erişebilmelidir. Örneğin kadın WhatsApp grubu veya benzeri bir uygulama aracılığıyla sürekli ve etkili bir iletişim sağlanabilir. Böylece kadın temsilcilere projeler hakkında doğrudan bilgi verilebilir ve bir müdahale olmadan kadınların görüşleri ilgili taraflara iletilebilir.

İZLEME DÜZENLEMELERİ

Yeniden yerleşim ve tazminat planı kapsamında belirlenen hedeflere ulaşıp ulaşılmadığının belirlenmesi amacıyla bir izleme planı hazırlanmalıdır. Bu YYP İzleme Planı'nda tüm proje bileşenlerine ait YYP uygulama süreçleri yer alacak, izlenecek parametreler belirtilecek, önemli izleme tarihleri belirlenecek ve izleme faaliyetlerinin yürütülmesinden sorumlu kişi ve kurumlar gibi kaynaklar belirtilecektir. Söz konusu plan, arazi kamulaştırma çalışmaları başlamadan önce, proje başlangıcında ilgili BTDB'nin sosyal uzmanları ve ilgili OSKİ departmanı tarafından hazırlanır.

İzleme süreci, BTDB'lerin sosyal uzmanları ve OSKİ'nin ilgili departmanı tarafından sürekli yönetime tabi olacak ve DB'nin öngördüğü üzere altı aylık aralıklarla rapor edilecektir. Yeniden yerleşim sürecindeki gelişmeler ve yeniden yerleşim süreciyle ilgili olarak süreçten etkilenen insanlardan gelen şikâyetlerin (PEK'lere tüm ödemelerin yapıp yapılmadığı, PEK'lerin eskiye kıyasla yaşam standartlarının aynı ya da daha yüksek olup olmadığı vs. konularında) düzenli aralıklarla değerlendirilerek rapor edilmesi sosyal ekibin sorumluluğundadır. Sosyal ekip ayrıca, inşaat işleri başlamadan önce ilgili kısımlardaki tüm yeniden yerleşim faaliyetlerinin tamamlanmasını sağlayacaktır.

İzleme bilgileri şunları kapsar:

- Bilgilendirme kampanyası ve PEK'lerle istişare,
- Arazi ediniminin ve tazminat ödemelerinin durumu,
- Etkilenen yapılar ve diğer varlıklar için ödenecek tazminat,
- PEK'lerin taşınması,
- Gelir kaybı ödemeleri,
- Yeniden yerleşim alanlarının seçimi ve dağıtımı,
- Gelir restorasyon faaliyetleri,
- Şikâyetler ve şikâyetlerin çözümü.

İzleme faaliyetlerinde kullanılacak veri toplama araçları aşağıdaki gibidir:

- Tüm PEK'lerin nüfus sayım bilgilerinin incelenmesi,
- PEK'lerle istişare ve gayriresmi görüşmeler,
- Kapsamlı vaka çalışmaları,
- PEK örneklem anketleri,
- Önemli bilgi kaynakları ve
- Halk toplantıları.

Sosyal ekibin sorumlulukları arasında ayrıca, geçim kaynağı restorasyon tedbirlerinin uygulandığının doğrulanması, bunların etkisinin değerlendirilmesi ve YYP uygulamasını iyileştirmeye yönelik düzeltici eylem ve tedbirler hakkında tavsiye verilmesi de yer almaktadır.

Verimlilik kazancı, geçim kaynaklarının restorasyonu ve referans hattına kıyasla kalkınma etkisi gibi çıktıların ölçülerek bir değerlendirme yapılması amacıyla, YYP uygulama süreci sonunda BTDB'lerin sosyal uzmanları tarafından bir YYP tamamlanma raporu hazırlanacaktır. YYP tamamlanma raporunda aşağıdaki konular (başka konuların yanı sıra) ele alınacaktır:

- Projenin uygulanması sonrasında PEK'lerin sosyoekonomik durumu,
- PEP'lerin hak sahipliği, tazminat, seçenekler, alternatif gelişmeler ve taşınma tarihleri vs. gibi konularda ilettiği geribildirimler ve tepkileri,
- Gayriesmi arazi sahiplerinin sosyoekonomik durumu,
- Rehabilitasyon amaçlı mülk değerlendirme sürecinin etkinliği,

- Şikâyet prosedürlerinin etkinliği,
- Yeniden yerleşim sürecinde PEK'lerin memnuniyet düzeyi,
- Gelir restorasyon tedbirlerinin uygulanmasından sonra PEK'lerin gelir düzeyi.

İç izlemeye ilişkin göstergeler, süreç, ilk çıktılar ve sonuçlarla ilgili olanlar olacaktır. Bu bilgi, doğrudan sahadan toplanacak ve YYP'nin uygulanmasındaki ilerleyişi ve sonuçları değerlendirmek ve gerekmesi halinde iş olanını uyarlamak için PKB'ye aylık olarak raporlanacaktır. Aylık raporlar her çeyrekte standart proje ilerleme raporları olarak birleştirilecek ve Dünya Bankası'na sunulacaktır. İzleme için özel mihenk taşları şunlar olacaktır:

- Bilgi duyurusu ve projeden etkilenen kişilerle görüşmeler;
- Arazi istimlakının durumu ve arazi tazminatı için ödemeler;
- Etkilenen yapılar ve diğer varlıklar için tazminat;
- Gelir kayıpları için ödemeler.

Gerekli görülmesi halinde, kadınlar tarafından idame edilen hane halkları, engelliler / yaşlılar ve yoksul aileler gibi projeden etkilenen hassas grupların durumlarının değerlendirilmesi yoluyla YYP'nin dış izlemesi için danışmanlardan faydalanılabilir. YYP'lerin izleme ve değerlendirmesi için geliştirilecek göstergelerin dayanağı için aşağıdakiler göz önünde bulundurulacaktır:

- Projeden etkilenen kişilerin yeniden yerleşim süreci sonrası sosyo-ekonomik koşulları;
- Haklar ve tazminatlarla ilgili olarak projeden etkilenen kişilerle iletişim ve tepkileri;
- Haklar;
- Tazminatların dağıtımı;
- Alınan şikayetler.

EK 1: TARAMA FORMU

Projenin Adı

Kısaca Proje Detayları:

Proje Yeri/(leri):

Bu Tarama Formu önerilen her alt proje için doldurulmalı ve aşağıdaki eklerle beraber PK'deki Sosyal Uzman, Merkezi Proje Uygulama Birimi'ne ve Bölgesel Teknik Destek Birimi'ne iletilmelidir.

(Ekler: Proje yerleri için arazi detayları, yer, keşif sayısı, erişilebilir ve gereken kapsam, arazi kullanımı sınıflandırması, alanın mevcut kullanımı, arazi mülkiyeti, nakil/istimlak durumu, gerekmesi halinde proje kapsamında borçlanıcı tarafından sunulması gereken arazi elverişliliği sertifikası).

Olası Sosyal Etkiler	Evet	Hayır	Cevabınızı gerekçelendirmek için detay verin
1. Müdahale kapsamında yeni inşaat işleri yapılacak mı?			
2. Müdahale kapsamında mevcut tesislerin iyileştirilmesi veya yenilenmesi söz konusu mu?			
3. Müdahale sonucunda konutlara, diğer varlık ve kaynaklara kalıcı hasarların verilebileceği öngörülüyor mu?			
4. Bu çalışma için seçilen saha, yüklerden engellerden arındırılmış mı ve kamu/hükümet/toplum arazisi kapsamında mı?			
5. Bu alt proje müdahalesi özel arazilerin edinimi gerektiriyor mu?			
6. Alt proje için gerekli arazi hâlihazırda edinilmiş durumda mı?			
7. Edinilen araziler usulüne uygun olarak devredildi ve herhangi bir dava/miras sorunu yoktu			
8. Edinilen arazilerle ilgili herhangi bir şikâyet veya çözülmemiş vaka var mı?			
9. Herhangi bir arsa parselinin satın alınması gerekiyorsa, ilgili arsanın gerçek büyüklüğü ve mülkiyet durumu biliniyor mu?			
10. Arsa alımı gerekiyorsa ve istenen arsa özel mülkiyet ise, satın alma işlemi İstekli Alıcı–İstekli Satıcı Sözleşmesi ile satın alınabilir mi?			
11. Alt proje, taşıtlara/yayalara/işletmelere ve esnaflara erişim konusunda sorun yaşıyor mu?			
12. Mevcut arsa/yol hakkı içinde araçların hareketi veya inşaat malzemelerinin taşınması için bir			

alan/koridor var mı?			
13. Yapı çalışmaları için önerilen sahalarda veya proje konumlarında yaşayan/iş yapan, izinsiz kişiler var mı?			
14. Herhangi bir geçici etki olasılığı var mı?			
15. İnşaat çalışmaları sırasında bölgedeki bireylerin iş/ticaret/geçim faaliyetlerinin taşınması veya kapanması gibi bir etki olasılığı var mı?			
16. Proje kapsamındaki çalışmalar nedeniyle, proje süresince kişilerin geçici veya kalıcı olarak yer değiştirmesi gerekti mi?			
17. Bu proje herhangi bir kişinin yeniden yerleştirilmesini (fiziksel yer değiştirmeyi) içeriyor mu? İçeriyorsa ayrıntılarını belirtiniz.			
18. Çevredeki haneler için geçim kaynağı olan ağaçlara, meyve bitkilerine veya ekinlere zarar verme olasılığı var mı?			
19. Proje kapsamındaki müdahale nedeniyle herhangi bir bireyin gelir ve geçim kaynağı kaybına uğrama olasılığı var mı?			
20. İnsanlar kalıcı veya geçici olarak çevredeki tesislere, hizmetlere veya doğal kaynaklara erişimde sorun yaşayacaklar mı?			
21. Proje istihdam/iş kaybına neden olacak mı?			
22. Proje, yeni inşaatların bir sonucu olarak aşırı işgücü akımı yaratacak mı?			
23. İnşaat faaliyetleri, yörenin dışından ek/ vasıflı işgücü gerektiriyor mu?			
24. Alt proje/inşaat faaliyetleri, ev sahibi topluluk için yıkıma veya rahatsızlığa neden olacak mı?			
25. Bu müdahale, kurumun mevcut işgücünde küçülmeye (personel azaltımına) yol açacak mı?			
26. Proje çalışmaları, bitişik binalarda kaza/hasar gibi istenmeyen sonuçlara neden olabilir mi?			
27. Proje kapsamındaki müdahaleden olumsuz yönde etkilenebilecek savunmasız gruplar var mı?			

EK 2 YENİDEN YERLEŞTİRME PLANI'NIN ASGARİ UNSURLARI

1. Proje açıklaması. Genel proje açıklaması ve proje alanının belirlenmesi
2. Potansiyel etkiler. Belirlenecek hususlar;
 - Proje bileşenleri veya yer değiştirmeye yol açan faaliyetler, seçilen arazinin neden proje süresi içinde kullanılmak üzere satın alınması gerektiğine ilişkin açıklamalar;
 - İlgili bileşenlerin veya faaliyetlerin etki alanı;
 - Arazi edinimi kapsamı ve ölçeği ve yapılar ve diğer sabit varlıklar üzerindeki etkileri;
 - Projenin yol açacağı arazi veya doğal kaynakların kullanımı veya erişimi ile ilgili kısıtlamalar;
 - Yer değiştirmeyi önlemek veya en aza indirmek için değerlendirilen alternatifler ve bu alternatiflerin neden reddedildiği; ve
 - Projenin uygulanması sırasında yer değiştirmeyi mümkün olduğunca en aza indirmek için oluşturulan mekanizmalar.
3. Hedefler. Yeniden yerleşim programının ana hedefleri.
4. Nüfus sayımı anketi ve temel sosyoekonomik çalışmalar. Etkilenen kişileri tanımlayan ve listeleyen, hane düzeyindeki nüfus sayımının sonuçları ve etkilenen kişilerin katılımıyla, projeden etkilenecek arazi, yapı ve diğer sabit varlıkların araştırılması. Nüfus sayımı anketi diğer bazı önemli hususlarda da katkı sağlamaktadır:
 - Yerinden edilen hanelerin özellikleri, üretim, iş ve hane idaresi ile ilgili açıklamalar; geçim kaynaklarıyla (mümkünse üretim düzeyleri ve resmi ve kayıtsız ekonomik faaliyetlerden elde edilen gelirler) ve yerlerinden edilen nüfusun (sağlık durumu dâhil olmak üzere) yaşam standartlarıyla ilgili temel bilgiler;
 - Korunmaları için özel düzenlemelerin gerektiği savunmasız gruplar veya kişilerle ilgili bilgiler;
 - Etkilenebilecek kamusal veya topluluğa ait altyapı, mülk veya hizmetlerin belirlenmesi;
 - Yeniden yerleşim programının tasarımı ve bütçelenmesi için bir temel sağlamak;
 - Uygun olmayan kişileri tazminat ve yeniden yerleşim yardımı dışında tutmak amacıyla bir ilişik kesme tarihinin belirlenmesi; ve
 - İzleme ve değerlendirme çalışmaları için temel koşulların oluşturulması.
 - Bankanın uygun göreceği şekilde, nüfus sayımı anketini tamamlamak veya bilgilendirmek için aşağıdaki konularda ek çalışmalar gerekebilir.
 - Arazi kiralama ve devir sistemleri, insanların geçimlerini sağladıkları ortak kullanıma açık doğal kaynakları içeren bir envanter, yerel olarak kabul gören arazi tahsisi mekanizmalarında belirlenen tapusuz kullanım hakkı (balıkçılık, otlatma ve ormanlık alanların kullanımı gibi faaliyetler dâhil), ve proje bölgesindeki diğer kullanım sistemlerinden doğabilecek sorunlar;
 - Sosyal ağlar ve sosyal destek sistemleri de dâhil olmak üzere etkilenen topluluklardaki sosyal etkileşim kalıpları ve projeden nasıl etkilenecekleri; ve
 - Danışmanlık stratejisi ve yeniden yerleşim faaliyetlerinin tasarımı ve uygulanması ile ilgili olabilecek resmi ve gayriresmî kurumların (örneğin topluluk örgütleri, ritüel gruplar, sivil toplum kuruluşları (STK'lar)) tanımlarıyla birlikte, yerlerinden edilen toplulukların sosyal ve kültürel özellikleri.
5. Yasal çerçeve. Yasal çerçeve analizi bulguları aşağıdakileri hususları kapsamaktadır:

- a. İstimlak ve arazi kullanımında kısıtlayıcı yaptırım yetkilerinin kapsamı ve söz konusu işlemlerle ilgili, ödeme yönteminin ve vadesinin belirlenmesi açısından, tazminat şartları;
 - b. Adli süreçte yerlerinden edilen kişilere sunulan çözümlerin açıklamasıyla birlikte, ilgili yasal ve idari prosedürler, bu prosedürlere yönelik olağan zaman çerçeveleri, projeye ilgili olabilecek, mevcut şikâyet giderme mekanizmaları;
 - c. Yeniden yerleşim faaliyetlerinin uygulanmasından sorumlu kurumlarla ilgili yasa ve yönetmelikler; ve
 - d. Varsa, arazi edinimi yetkisi, arazi kullanım kısıtlamalarının uygulanması, yeniden yerleşim önlemlerinin alınması ve ÇSS5 arasındaki mevcut boşluklar ve bu boşlukları kapatmaya yönelik mekanizmalar.
6. Kurumsal çerçeve. Kurumsal çerçeve analizi bulguları aşağıdakileri hususları kapsamaktadır:
- a. Yerinden edilmiş kişilere sağlanacak destek dâhil olmak üzere, yeniden yerleşim faaliyetlerinden sorumlu kurumların ve projenin uygulanmasında rol oynayabilecek STK'ların belirlenmesi;
 - b. Söz konusu kurumların ve STK'ların kurumsal kapasitesinin değerlendirilmesi; ve
 - c. Yeniden yerleşimin uygulanmasından sorumlu kurumların ve STK'ların kurumsal kapasitesini artırmak için önerilen herhangi adımlar.
7. Uygunluk. Yerinden edilmiş kişilerin tanımı ve ilişik kesme tarihleri de dâhil olmak üzere tazminat ve diğer yeniden yerleşim yardımlarına uygunluğun belirlenmesi için gerekli kriterler.
8. Kayıpların değerlemesi ve tazminatı. Yeniden yerleşim maliyetlerini belirlemek için kayıpların değerlendirilmesinde kullanılacak metodoloji; ve yerel yasalar uyarınca arazi, doğal kaynaklar ve diğer varlıklar için önerilen tazminat türlerinin ve seviyelerinin bir açıklaması ve ilgili yeniden yerleşim maliyetinin karşılanması için gerekli ek tedbirler.
9. Yerlerinden edilen kişilerin topluma katılımı (gerektiğinde ev sahibi toplulukların da dâhil edilmesi):
- a. Yerinden edilmiş kişilerin yeniden yerleşim faaliyetlerinin tasarımı ve uygulanmasında yürütülecek istişare ve katılım stratejisinin açıklaması;
 - b. İfade edilen görüşlerin ve bu görüşlerin yeniden yerleşim planının hazırlanmasında nasıl dikkate alındığının bir özeti;
 - c. Sunulan yeniden yerleşim alternatiflerinin gözden geçirilmesi ve yerlerinden edilen bireyler tarafından, kendilerine sunulan seçeneklerle ilgili olarak yapılan seçimler; ve
 - d. Yerinden edilmiş kişilerin endişelerini planlama ve uygulama süreci boyunca proje yetkililerine iletebilecekleri kurumsallaştırılmış düzenlemeler ve yerli halk, etnik azınlıklar, topraksızlar ve kadınlar gibi savunmasız grupların yeterince temsil edilmesini sağlamak için önlemler.
10. Uygulama takvimi. Yer değiştirme için öngörülen tarihleri ve tüm yeniden yerleşim planı faaliyetleri için tahmini başlangıç ve bitiş tarihlerini içeren bir uygulama takvimi. Takvimde, yeniden yerleşim faaliyetlerinin genel projenin uygulanmasıyla nasıl bağlantılı olduğu belirtilmelidir.

11. Maliyetler ve bütçe. Enflasyon, nüfus artışı ve diğer riskler için ödenek fonlar dâhil olmak üzere tüm yeniden yerleşim faaliyetlerine yönelik sınıflandırılmış maliyet tahminlerini gösteren tablolar; harcama zaman çizelgeleri; fonların zamanında akışına yönelik düzenlemeler ve varsa uygulayıcı kuruluşların yetki alanı dışındaki yeniden yerleşim faaliyetlerine yönelik fonları gösteren tablolar.
12. Şikâyet mekanizması. Plan, yer değiştirme veya yeniden yerleşim sürecinde doğacak anlaşmazlıkların üçüncü taraflarca çözülmesi için uygun fiyatlı ve erişilebilir prosedürler sunmaktadır. Söz konusu şikâyet mekanizmaları, adli makamları ve topluluğa ait ve geleneksel ihtilaf çözüm mekanizmalarının bulunurluğunu dikkate almalıdır.
13. İzleme ve değerlendirme. Uygulayıcı kuruluş tarafından yürütülecek yer değiştirme ve yeniden yerleşim faaliyetlerinin izlenmesine yönelik düzenlemeler, buna ek olarak Banka tarafından uygun görülecek ve gerekli bilgilerin tam ve objektif olmasını sağlayacak olan üçüncü taraf izleyiciler; yeniden yerleşim faaliyetlerine kapsamındaki girdi, çıktı ve sonuçları ölçecek performans izleme göstergeleri; yerinden edilen kişilerin izleme sürecine katılımı; tüm yeniden yerleşim faaliyetleri tamamlandıktan sonra makul bir süre boyunca gerçekleştirilecek olan sonuç değerlendirmeleri; yeniden yerleşimin izlenmesine ilişkin faaliyet sonuçlarının bir sonraki uygulamada rehber olarak kullanılması.
14. Adaptif yönetime ilişkin düzenlemeler. Plan, proje koşullarındaki beklenmedik değişikliklere veya tatmin edici yeniden yerleşim sonuçlarının elde edilmesine engel olacak, öngörülemeyen sorunlara karşı yeniden yerleşim uygulamasının uyarlanmasına ilişkin hükümler içermelidir.

EK 3:YENİDEN YERLEŞTİRME PLANI'NIN ANA HATLARI

1. Projenin ve Potansiyel Etkilerinin Açıklanması
2. YYP'nin Hazırlanmasına Yönelik Hedef ve Gerekçe
3. Yasal Çerçeve
4. Etkilenen Kişilere ve Varlıklara Yönelik Anketler (temel nüfus sayımı, varlık envanteri ve sosyoekonomik anketler)
5. Değerleme, Tazminat (özel tazminat oranları ve standartları)
6. Nüfus sayımı veya anket yoluyla tespit edilen ek etkilerle ilgili hak sahipliği politikası, Hak Sahipliği Matrisi
7. Yeniden Yerleşim Alanlarının ve Geçim Kaynaklarını ve Yaşam Standartlarını İyileştirmeye Yönelik Programın Açıklaması (Yeniden Yerleşim Uygulama Planı -YYUP- ve Gelir Restorasyonu Planı -GRP-) - yeniden yerleşim alanları fiziksel yer değiştirme söz konusu olduğunda açıklanmalı, aksi takdirde belgede ekonomik yerinden edinme ile ilgili olan geçim kaynağı restorasyonu stratejisi tartışılmalıdır
8. Yeniden Yerleşim Faaliyetleri için Uygulama Takvimi
9. YYP Kapsamında Kamuoyu Görüşünün Alınması ve Bilgilerin Açıklanması
10. Uygulamanın Kurumsal Sorumluluğu
11. Şikâyet Giderme Prosedürleri
12. İzleme ve Uygulama
13. Ayrıntılı Maliyet Tahminli Harcama Zaman Çizelgesi ve Bütçe

EK 4: YENİDEN YERLEŞTİRME PLANI İLERLEME RAPORU (ŞABLON)

Raporun kapağında hazırlık tarihi ve raporlama dönemi (ay) - (ay) 20XX şeklinde belirtilmelidir.

1- Alt Proje Açıklaması

Alt projeye ilişkin kısa açıklama/genel bakış ile birlikte: diğer kaynaklar tarafından finanse edilen yapılar dâhil olmak üzere, işlevselliği ve başarısı için gerekli tüm ilişkili veya bağlantılı tesisler; önemli bileşenler; tasarımda yapılacak ve arazi erişimi gereksinimlerini etkileyebilecek tüm değişikliklerin raporlarla ifade edilmesi. *(Tasarımda değişiklik olmadığı sürece bu bölüm raporlarda nispeten değişmeden kalacaktır)*

2 – Uygulama Özeti

Arazi edinimi ve/veya yeniden yerleşim konusunda bugüne kadar üstlenilen tüm görev ve faaliyetlerin özeti sunulmalıdır. Arazi müzakereleri, adli davalar, tazminat ödemeleri, topluluk katılımı, yer seçimi, fiziksel yer değiştirme, geçim kaynağı restorasyonu ve şikâyetler gibi konulardaki ilerleme durumu açıklanmalıdır.

3 - Ortaya Çıkan Sorunlar ve Öneriler

Bu bölümde önemli sorunlar açıklanmalı, çözüm durumları raporlanmalıdır.

4- Daha Önce Yapılan Önerilerin Takibi

Bu bölüm, önceki bir dönemden herhangi bir takip gereksinimi olmadığından, ilk raporda yer almayacaktır. İkinci rapordan itibaren bu bölüm, önceki raporda ortaya konan önemli sorunlar ve bu sorunları hafifletmek için alınan önlemler hakkında bilgi sağlayacaktır. Çözülmemiş her bir sorun bu bölümde bir kez daha ifade edilecektir.

5 – Sonuç

YYP uygulama sürecinin genel ilerleme durumu değerlendirilecek ve bu bölümde öneriler doğrultusunda gelecekte atılacak adımlar tartışılacaktır.

6- YYP Uygulama Sürecine Yönelik Özet Tablolar

YYP'de belirtilen izleme göstergelerine uygun olarak, bu bölümde hem döneme özgü hem de YYP uygulaması hakkında toplanan bilgiler için çeşitli tablolar sunulacaktır. Tablolar, bilgilerin içeriğine bağlı olarak ayrı bir Excel çalışma sayfasında veya doğrudan bu bölümün altında sunulabilir. (Birkaç tablo içeren bir Excel sayfası örnek olarak verilmiştir ve her alt projeye gerektiği gibi uyarlanabilir.)

EK 5:YENİDEN YERLEŞTİRME TAMAMLAMA RAPORU’NUN ANA HATLARI

YYP uygulama raporu (bunlarla sınırlı olmamakla birlikte) aşağıdaki bilgileri içermelidir:

- Proje faaliyetlerinin bir açıklaması da dâhil olmak üzere, YYP hazırlığının arka planı.
- Etkilerin kapsamı, etkilenen kişilerin sayısı ve tahmini bütçe. Planın yerinden edilmiş kişilerin gerçek sayılarıyla segmentlere, ödenen tazminata, gündeme getirilen sorunlara/şikâyetlere ve sağlanan çözümlere göre güncellenmesi.
- Şikâyetlerin durumu.
- Yeniden yerleşimin ve tazminatların raporun hazırlandığı süreçte durumdan etkilenen kategoriler üzerindeki etkilerine ilişkin bir erken değerlendirme.
- Toplam harcama tutarı.
- YYP'nin uygulanmasından öğrenilen dersler.

EK 6:NİHAİ SOSYAL DENETİM RAPORU FORMATI

1. Proje Açıklaması

Projeye ilişkin genel açıklama ve proje alanının tanımlanması (en azından aşağıdaki ayrıntıları içermelidir)

- Alt Projenin Adı ve Yeri ve Proje Borçlanıcısı
- Proje maliyeti
- Kurulu üretim kapasitesi
- Proje bileşenleri

2. Projenin Arazi Temelli Etkileri ve Etkilenen Gruplar

Aşağıdaki hususların kısa bir değerlendirmesi:

- Yer değiştirmeye neden olan proje bileşenler veya faaliyetleri, seçilen arazinin neden satın alındığının/kiralandığının açıklanması;

Tablo: Arazi Edinimine Tabi Parsel ve PEK Sayısı

Bileşen	Kalıcı		Geçici				Toplam	
	Satın Alınan		Kullanım Hakkı Alınan		Kiralanan			
	parsel sayısı	PEK sayısı	parsel sayısı	PEK sayısı	parsel sayısı	PEK sayısı	parsel sayısı	PEK sayısı
X Bileşen								
Y Bileşen								
Z Bileşen								
Toplam								

- Projenin arazi alım gerekliliklerinden etkilenen PEK'ler ve toplulukların profili (varsa savunmasız grupların tanımı dâhil)
- Arazi edinimi kapsamı ve ölçeği ve yapılar ve diğer sabit varlıklar üzerindeki etkileri (varsa);
- Projenin yol açacağı arazi veya doğal kaynakların kullanımı veya erişimi ile ilgili kısıtlamalar;
- Yer değiştirmeyi önlemek veya en aza indirmek için değerlendirilen alternatifler ve bu alternatiflerin neden reddedildiği; ve
- Projenin uygulanması sırasında yer değiştirmeyi mümkün olduğunca en aza indirmek için oluşturulan mekanizmalar.
- Önemli uygulama tarihleri (satın alma sürecinin başlangıç ve bitiş tarihleri, müzakerelerin zamanlaması vb.)

3. Uygulamalı Arazi Edinimi Yaklaşımı

Kabul edilen yaklaşım ve arazi elde edimi için sponsor tarafından atılan adımlar. En azından aşağıdaki ayrıntıları içermelidir.

- Arazi edinimi için alınan, kamu yararı kararı ve benzeri kararlar
- Tüm istekli alıcı/istekli satıcı (İA/İS) uygulamaları
- Kamulaştırma ile ilgili ulusal yasanın uygulanması (normal satın alma süreci, acele kamulaştırma)
- Kiralık araziler için yapılan düzenlemeler
- Hak Sahipliği Matrisi

Proje Bileşeni	Proje Etkisi	Etkilenen Kişilerin Kategorisi	Hak Sahipliği	İlave Hükümler

- Tazminatı belirlemek için uygulanan değerlendirme yöntemi (ödemelerin yeniden yerleşim maliyetine uygun olduğuna ilişkin açıklama içerir, mevcut piyasaya fiyatlarını ve ödenen tazminatı karşılaştırmalı tablolarla gösterir)
- Tazminat hazırlıkları ve ödemeleri (ödemelerin nasıl ve ne zaman yapıldığı, sürecin ne zaman tamamlandığı hakkında bilgi)
- Geçim kayıplarının restorasyonu için alınan diğer ek önlemler (sponsorun gerçekleştirdiği herhangi bir KSS faaliyeti dâhil)

4. Yürütülen Kamu Bilinci ve Katılım Faaliyetleri

- Sponsorun paydaş katılım stratejisi (proje kapsamında bir Paydaş Katılım Planı (PKP) uygulanıyor mu?)
- PEK'ler de dâhil olmak üzere paydaşlarla etkileşim kurmak için belirlenmiş herhangi bir personel
- Tarihleri ve amaçlarıyla birlikte bugüne dek gerçekleştirilen istişareler

5. Projenin Şikâyet Giderme Stratejisi

- Sponsorun şikâyet yönetimi (proje kapsamında bir Şikâyet Yönetimi (ŞY) uygulaması var mı?)
- Şikâyetlerin toplanması için sponsor tarafından kullanılan araçlar/yöntemler
- Bugüne dek alınan şikâyetler (konu ve şikâyetlerin sayısı, çözülme durumları, cinsiyete göre ayrılmış veriler)

6. Uyumsuzluk ve Öneriler

- Geçerli ulusal yasalara veya bankanın ÇSS5'ine uygun olmayan hususlar
- Dikkat edilmesi gereken öneriler ve düzeltici eylemler

EK 7: ŞİKÂyet FORMU

Şikâyet Formu		
Referans No		
Ad – Soyadı <i>İsim ve adres vermek zorunlu olmamakla birlikte şikâyetle ilgili geribildirim sürecinde bilgi eksikliğinden kaynaklanan sorunlar yaşanabileceği unutulmamalıdır.</i>		
Sizinle nasıl iletişime geçilmesini istediğinizi işaretleyiniz	Tercih ettiğiniz iletişim için ayrıntı veriniz	
E-posta		
Telefon		
Posta Adresi		
Adres		
İl, İlçe, Yerleşim Yeri:		
Tarih		
Şikâyet Kategorisi		
Şikâyetin Tarifi Ne oldu? Ne zaman oldu? Nerede oldu? Sonuçta ne oldu?		
Sorunu çözmek için ne olmasını istediniz?		

EK 8 GÖRÜŞ- ÖNERİ TABLOSU

Düzeltilme/Öneri Yapan Kurum/Kuruluş: DSİ Genel Müdürlüğü

Düzeltilme/Öneri Yapan Birim/Uzman: DSİ Genel Müdürlüğü
Emlak ve Kamulaştırma Dairesi
Etüt, Planlama ve Tahsisler Dairesi

Düzeltilme/Öneri Tarihi: 22.01.2021

TULIP Taslak Yeniden Yerleşim Çerçeve Dokümanı				
ENG			TR	
			X	
Bölüm/Alt-Bölüm/Sayfa	Paragraf/Alt-Paragraf	Düzeltililecek Metin (harita, tablo için sadece figür/tablo no giriniz)	Düzeltilme / Öneri Metni (Düzeltilme harita ve tabloları ek olarak sununuz)	Doğrulama Referans Kaynağı (Doküman, Rapor, Veri Seti, Harita)
SÖZLÜK	Kamulaştırma:	“Kamulaştırma”, mülkün piyasa değerine göre tazminat ile mülkiyet haklarının kamulaştırılması veya sınırlandırılması anlamına gelir.	“Kamulaştırma”, mülkün piyasa değerinin kamulaştırma kanununa uygun olarak tazmin edilmesi, mülkiyet haklarının kamulaştırılması veya sınırlandırılması anlamına gelir.	2942 S.K.
SÖZLÜK	Ekonomik Yerinden Edinme:	... arazi edinimi veya kaynaklara (arazi, su veya orman)	arazi edinimi veya kaynaklara (arazi, su vb.)	6831 S.K.
SÖZLÜK	Gayriresmi Kullanıcı:	 ancak yapı ve iyileştirme kaybı, mahsul kaybı ve geçiş dönemi geçim desteği için tazminat alma hakları bulunmaktadır.	ancak yapı ve iyileştirme kaybı, mahsul kaybı ve mevzuata uygun olarak desteklenme hakları bulunmaktadır.	2942 S.K.
SÖZLÜK	İkame Maliyeti:	“İkame maliyeti”, varlıkları ikame için yeterli tazminat ve ayrıca varlık ikameyle ilgili gerekli işlem maliyetlerini	“İkame maliyeti”, varlıkları ikame ve varlık ikameyle ilgili gerekli işlem maliyetlerini de	Kamulaştırma Mevzuatı

		sağlayan bir değerlendirme yöntemi olarak tanımlanır.	kapsayan tazminat olarak tanımlanır.	
Yönetici Özeti	Bütçe ve Finansman Düzenlemeleri	Projeyle ilgili tüm arazi edinimi maliyetleri ve ek YYP maliyetleri, Uygulayıcı Kurumların (DSİ ve KGM) ve OSKİ'nin kendi bütçeleri tarafından karşılanacaktır. YYP'lerin maliyetleri ÇSYÇ (Çevresel ve Sosyal Yönetim Çerçevesi) belgesinde bütçelenmiştir.	Strategic Environmental and Social Assessment (SESA) Report dokümanı incelenmiş olup YYP maliyetleri hakkında bilgi bulunamamıştır.	Diğer
2.2. Alt bileşen:	Tablo 1 Başlık	5543 Sayılı Kanun Uyarınca Kamulaştırma	2942 Sayılı Kanun Uyarınca Kamulaştırma	2942 S.K.
2.2. Alt bileşen:	Tablo 1 Başlık	Gereksinim (YYP)	Gereksinim (YYP – AEP) Not: Metindeki tüm ifadeler bu şekilde değiştirilmelidir.	2942 S.K.
2.2. Alt bileşen:	Tablo 1 Açıklama	Uygulayıcı Kurumlar tarafından 5543 sayılı Kanun ve ÇSS5 uyarınca arazi edinimi faaliyetleri	Uygulayıcı Kurumlar tarafından 2942 sayılı Kanun ve ÇSS5 uyarınca arazi edinimi faaliyetleri	2942 S.K.
2.2 Alt bileşen: Proje yönetimi ve sürdürülebilirlik	5. paragraf 1. cümle	Bu YYÇ, beklenen proje etkilerini, kamulaştırmaya ilişkin yasal çerçeveyi, projeden etkilenen kişi türlerini...	Bu YYÇ veya AEPÇ, beklenen proje etkilerini, kamulaştırmaya ilişkin yasal çerçeveyi, projeden etkilenen kişi türlerini... Not: Metindeki tüm ifadeler bu şekilde değiştirilmelidir.	Kamulaştırma mevzuatı
2.2 Alt bileşen: Proje yönetimi ve sürdürülebilirlik	5. paragraf son 2 cümle	Türk Hükümeti politikaları ve prosedürleri ile YYÇ/ÇSS5 hükümleri arasında herhangi bir çelişki olması durumunda, ÇSS5 hükümleri geçerli olacaktır.	Türk hükümeti politikaları ile ÇSS5'in azami derecede uyumu için çalışılacaktır.	İskân ve Kamulaştırma mevzuatı

3. Yeniden Yerleşim Hazırlığı ve Uygulaması	6. paragrafa 1. cümleden sonra ilave cümle.		Tamamlanmış arazi edinimleri proje kapsamı dışındadır.	Bilgi ve verilere ulaşmak zor olabilir.
3. Yeniden Yerleşim Hazırlığı ve Uygulaması	9. paragraf 7. bent	yönelik bilgilendirme yapılması ve özel yardım programlarının hazırlanması,	yönelik bilgilendirme yapılması ve Türk mevzuatına uygun özel yardım programlarının hazırlanması,	İskân ve Kamulaştırma mevzuatı
3. Yeniden Yerleşim Hazırlığı ve Uygulaması	10. paragraf 1. bent	1. Fiziksel yer değiştirme: Geçiş dönemi yardımı, Saha seçimi, saha hazırlığı ve yer değiştirme,	1. Fiziksel yer değiştirme: Türk mevzuatına uygun Geçiş dönemi yardımı, Saha seçimi, saha hazırlığı ve yer değiştirme,	İskân ve Kamulaştırma mevzuatı
3. Yeniden Yerleşim Hazırlığı ve Uygulaması	10. paragraf 2. bent	2. Ekonomik yerinden edinme: Doğrudan arazi değişimi, araziye veya kaynaklara erişim kaybı, alternatif geçim kaynakları için destek, ekonomik kalkınma fırsatlarının değerlendirilmesi, geçiş desteği.	2. Ekonomik yerinden edinme: Türk mevzuatına uygun olarak hazine taşınmazlarının edinimi için teknik destek sağlanması, araziye veya kaynaklara erişim kaybı, mevzuata uygun alternatif geçim kaynakları için destek, ekonomik kalkınma fırsatlarının değerlendirilmesi, T.C. mevzuatına uygun geçiş desteği.	İskân ve Kamulaştırma mevzuatı
4. Potansiyel Etkiler ve Etkilenen Kişiler	Projeden Etkilenen Kişiler/Gruplar (c) bendi son cümle.	Bu gruptaki etkilenen kişiler arazi için tazminat alma hakkına sahip değildir ancak yeniden yerleşim ve geçim yardımı ve varlıkları için tazminat alma hakkına sahiptir.	Bu gruptaki etkilenen kişiler arazi için tazminat alma hakkına sahip değildir ancak yeniden yerleşim ve geçim yardımı için ilgili Kaymakamlıklara müracaat ve varlıkları için	3294 S.K.

			tazminat alma hakkına sahiptir.	
5.3 Yeniden Yerleşime ilişkin DB Standardı (ÇSS5)	1. paragraf	Dünya Bankası'nın Çevresel ve Sosyal Standardı 5 (Arazi Edinimi, Arazi Kullanımına İlişkin Kısıtlamalar ve Gönülsüz Yeniden Yerleşim), proje uygulaması sırasında arazi edinimi ve bununla ilgili yeniden yerleşim / tazminat konularını yönlendiren en önemli belgelerden birisidir.	Dünya Bankası'nın Çevresel ve Sosyal Standardı 5 ve Türkiye Cumhuriyeti kamulaştırma ve iskân mevzuatı (Arazi Edinimi, Arazi Kullanımına İlişkin Kısıtlamalar ve Gönülsüz Yeniden Yerleşim), proje uygulaması sırasında arazi edinimi ve bununla ilgili yeniden yerleşim / tazminat konularını yönlendiren en önemli belgelerden birisidir.	İskân ve Kamulaştırma mevzuatı
5.3 Yeniden Yerleşime ilişkin DB Standardı (ÇSS5)	4. paragraf 3. maddenin (b) bendi	(b) yerlerinden edilmiş kişilere geçim kaynakları ve yaşam standartlarını yerinden edilme öncesi düzeyler veya proje uygulamasının başlangıcından önceki düzeylerden hangisi daha yüksekse o düzeylere ulaşacak şekilde iyileştirme veya en azından eski haline getirme çabalarında gerçek anlamda yardım etmek	(b) Projenin etkilenen kişilerin geçim kaynakları ve yaşama standartlarının 5543 sayılı kanun kapsamında yapılacak iyileştirmelerle önceki düzeyine getirilmesi,	5543 S.K.
5.4 Boşluk Analizi	Tablo 3: Hukuki Çerçeve Konusunda Boşluk Analizi Arazi için ikame maliyeti	Bu süreçte değerlendirme sırasında eşit üretim potansiyelinin değeri (örneğin; yerleşim merkezlerine ve erişim yollarına uzaklık, sulama durumu ve sulama kolaylığı, sağlık koşulları, arazinin şekli ve boyutu, arazinin parça bileşimi, kadaströ, konum gibi) dikkate alındığından ve arsa	Bu süreçte değerlendirme sırasında eşit üretim potansiyelinin değeri (örneğin; yerleşim merkezlerine ve erişim yollarına uzaklık, sulama durumu ve sulama kolaylığı, sağlık	2942 S.K.

		üzerindeki tamamlayıcı kısımlar ayrı ayrı değerlendirilip arsa değerine eklendiğinden bu noktada boşluk yoktur. Ancak yeni arsa ile ilgili tescil ve devir vergilerinin tutarı tam ikame maliyetine eklenecektir.	koşulları, arazinin şekli ve boyutu, arazinin parça bileşimi, kadastro, konum gibi) dikkate alındığından ve arsa üzerindeki tamamlayıcı kısımlar ayrı ayrı değerlendirilip arsa değerine eklendiğinden bu noktada boşluk yoktur. Ancak yürürlükteki mevzuata göre hesaplanan kamulaştırma bedeli yeni arsa ile ilgili tescil ve devir vergilerinin tutarını karşılayacak şekilde tazmin edilecektir. Tam ikame bedeli ödenecektir. Bu bedel, etkilenen araziye komşu ve eşdeğer üretim potansiyeline sahip veya kullanım açısından eşdeğer özellikte bir arazinin projeden veya yerinden edilme durumundan önceki piyasa fiyatına ek olarak söz konusu arazinin koşullarının etkilenen araziyle aynı düzeye getirilmesiyle ilgili maliyetler ve tapu ve devir harç ve vergisi maliyetlerinin toplamını karşılayacak kadar bir tutarı ifade eder.	
--	--	--	---	--

5.4 Boşluk Analizi	Tablo 3: Hukuki Çerçeve Konusunda Boşluk Analizi Binalar / yapılar için ikame maliyeti	Aşınma payı düşülmeyecektir. Kamulaştırma Kanunu amortisman kesintisini gerektirdiğinden, eşdeğerde varlıkların ikamesini teminat altına almak için ikame maliyeti aranacaktır.	Kamulaştırma Kanunu amortisman kesintisini gerektirdiğinden, eşdeğerde varlıkların ikamesini teminat altına almak için ikame bedeli aranacaktır.	2942 S.K.
5.4 Boşluk Analizi	Kamulaştırma tazminatına hak sahipliği	Bu kişilere Yeniden Yerleşim Planı yardımı sağlanacaktır. Olumsuz bir şekilde etkilenen tüm kişilerin belirlenmesi ve yeniden yerleşim planlarının tazminat ve uygunsu geçim kaynaklarının yeniden yapılandırılması önlemleriyle ilgili konuların bağlama özgü bir tanımını sunması önemlidir. Bu tür yardımlar için, projeye özel mekanizmalar örn. alternatif yardım türleri de sağlanacaktır.	Zorunlu yeniden yerleşime tabi tutulan ev veya işyeri kiracıları, hak sahibi olmaları durumunda 5543 SK'ya göre yeniden yerleşim tazminatı alacaklardır. Hazine vb. taşınmazları izinsiz kullananlar için aidiyet tespiti halinde yapı, ürün ve mütemmim cüzlerinde oluşan zarar tazmin edilir.	İskân ve Kamulaştırma mevzuatı
5.4 Boşluk Analizi	Kamulaştırma tazminatına hak sahipliği Sahipsiz veya başkalarının adına tapulu ve / veya mutat sahibi tarafından iktisap edilmemiş arazi...	Tam ikame maliyetine ulaşmak için fark proje tarafından ödenecektir.	Mevzuata uygun olarak aidiyet tespiti yapılanlar için ikame bedelini karşılayacak tazminat ödenecektir.	2942 S.K.
5.4 Boşluk Analizi	Mera tazminatı	Yerel yeniden yerleşim planları, bu kişiler için Projeye özgü mekanizmalar sağlayacaktır. Alternatif mera arazisi sağlamak gibi.	Not: Uygulamacı kuruluşun alternatif mera arazi tahsis etme gibi bir yetkisi bulunmamaktadır. Cins değişikliği sonrası ilgili kuruma ot bedeli adı altında bir ödeme yapılmaktadır.	4342 S.K.

5.4 Boşluk Analizi	Yeniden Yerleşim planlaması	Sorumlu idare/veya Borçlanıcı tarafından YYP'nin hazırlanması. Etkilenen kişi sayısına ve fiziksel yer değiştirmeyi içerip içermediğine bağlı olarak tam veya kısaltılmış bir YYP olacaktır. Arazi mali yardım talep edilmeden önce arazi edinimi yapılmışsa, sonradan (geçmişe dönük) raporlama prosedürleri uygulanacaktır. Ayrıca ek kamulaştırma veya ileride kamulaştırma gerektiren projeler için proaktif çalışma ve raporlama yapılacaktır.	Sorumlu idare/veya Borçlanıcı tarafından YYP'nin hazırlanması. Arazi edinimine ihtiyaç duyulması halinde YYP veya AEP hazırlanacaktır. Arazi edinimine gerek olmaması durumunda ise hazırlanmayacaktır.	İskân ve Kamulaştırma mevzuatı
6.2 Hak Sahipliği	Tablo 4: Hak Sahipliği Matrisi Üzerinde ev (ve başka taşınmazlar) bulunan araziler	Uzlaşma yoluyla arazi edinimi. Uzlaşma sağlanan ücret, tam ikame maliyetinin altında olamaz. Uzlaşma sağlanamaması halinde, (şartlar arasında farklar olması halinde) ÇSS5 uygulanarak ulusal mevzuata göre iktisap gerçekleştirilir. PEK'lere taşınma yardımı sağlanır ve gerektiğinde, gelir restorasyon yardımına ek olarak ilgili masrafları karşılanır.	Uzlaşma yoluyla arazi edinimi. Uzlaşma sağlanan ücret, tam ikame maliyetinin altında olamaz. Uzlaşma sağlanamaması halinde, (şartlar arasında farklar olması halinde) ÇSS5 uygulanarak ulusal mevzuata göre iktisap gerçekleştirilir. 5543 S.K. kapsamında hak sahibi olunması durumunda mevzuat gereği yeniden yerleşim yardımları sağlanacaktır.	İskân ve Kamulaştırma mevzuatı
6.2 Hak Sahipliği	Tablo 4: Hak Sahipliği Matrisi Üzerinde ev (ve başka taşınmazlar) bulunan araziler (kamu)	Devletin ilgili yetkili mercii arazi kullanımı için izin verir ya da yetkili mercie tam tazminat ödenir. PEK'lere taşınma yardımı sağlanır ve gerektiğinde, gelir restorasyon yardımına ek olarak ilgili masrafları karşılanır.	Devletin ilgili yetkili mercii arazi kullanımı için izin verir ya da yetkili mercie tam tazminat ödenir.	

6.2 Hak Sahipliği	Tablo 4: Hak Sahipliği Matrisi Üzerinde işletme bulunan araziler (Özel)	Uzlaşma yoluyla arazi edinimi. Uzlaşma sağlanan ücret, tam ikame maliyetinin altında olamaz. Uzlaşma sağlanamaması halinde, (şartlar arasında farklar olması halinde) ÇSS5 uygulanarak ulusal mevzuata göre iktisap gerçekleştirilir. İşletme sahiplerinin geçici gelir kaybı tazmin edilir. Ayrıca işletmeleri için taşınma yardımı sağlanır ve ilgili masraflar karşılanır.	Uzlaşma yoluyla arazi edinimi. Uzlaşma sağlanan ücret, tam ikame maliyetinin altında olamaz. Uzlaşma sağlanamaması halinde, (şartlar arasında farklar olması halinde) ÇSS5 uygulanarak ulusal mevzuata göre iktisap gerçekleştirilir. İşletme sahipleri 5543 S.K.'ya göre hak sahibi olmaları durumunda yeniden yerleşim yardımı alabilirler.	İskân ve Kamulaştırma mevzuatı
6.2 Hak Sahipliği	Kamuya açık alanlar (kamu)	Gerekirse PEK'lere gelir restorasyon yardımı sağlanır.	Bu paragraf tamamıyla çıkartılacak.	2942 S.K.
6.2 Hak Sahipliği	Arazinin irtifak hakkı yoluyla sınırlı kullanımı	Arazi ve iktisadi varlıklar tam ikame maliyeti üzerinden, kaybedilen mahsuller için bunların piyasa değeri, iktisadi ağaçlar vs. için bunların ıskontolu net geliri. Uzlaşma yoluyla arazi edinimi. Uzlaşma sağlanan ücret, tam ikame maliyetinin altında olamaz. Burada, mevcut yapılar gibi daimî olarak kaybedilen varlıklar için tam tazminat ödenir. Mülk sahibine iade edilecek arazi içinse hakkaniyetli bir tazminat tutarı belirlenir. Uzlaşma sağlanamaması halinde, (şartlar arasında farklar	Arazi ve iktisadi varlıklar için irtifak sebebiyle meydana gelen gelir kaybı (daimî irtifak), kaybedilen mahsuller için bunların piyasa değeri, iktisadi ağaçlar vs. için bunların ıskontolu net geliri. Uzlaşma yoluyla arazi edinimi. Uzlaşma sağlanan ücret, tam ikame maliyetinin altında olamaz. Burada, mevcut yapılar gibi daimî olarak	2942 S.K.

		olması halinde) ÇSS5 uygulanarak ulusal mevzuata göre iktisap gerçekleştirilir. Gerekirse PEK'lere gelir restorasyon yardımı sağlanır.	kaybedilen varlıklar için tam tazminat ödenir. Mülk sahibine iade edilecek arazi içinse hakkaniyetli bir tazminat tutarı belirlenir. Uzlaşma sağlanamaması halinde, (şartlar arasında farklar olması halinde) ÇSS5 uygulanarak ulusal mevzuata göre iktisap gerçekleştirilir.	
8. Kurumsal Yapı	11. paragraf	Arazi kamulaştırma faaliyetlerinden sorumlu başlıca kuruluşlar Uygulayıcı Kuruluşlar, yani DSİ ve KGM olup söz konusu faaliyetler bu kuruluşlar tarafından gerçekleştirilir. Bolaman'da özellikle sularla ilgili alt projelerde arazi meselelerinden OSKİ sorumludur.	Not: OSKİ'yle mutabakat sağlanmaması durumunda projenin yürütülmesinde sorunlar yaşanabilir.	Diğer
8. Kurumsal Yapı	15. paragraf	Arazi kamulaştırma işleminin gelir akışı üzerinde ciddi olumsuz etkilere yol açtığı hallerde, projeden etkilenen kişilerin fiziksel olarak yeniden yerleştirilmesi gerekliliği bulunduğu söz konusu etkiler ilgili alt projeye özel YYP'ler kullanılarak hafifletilir. Bu YYP'ler projenin YYÇ'sinde ve Dünya Bankası belgelerinde yer alan rehber ve kriterlere uygun olarak hazırlanır.	Bu paragraf tamamen çıkartılmalıdır.	Diğer: Geçmişe dönük evraklara ulaşmak mümkün olmayabilir.
8. Kurumsal Yapı	20. paragraf	DSİ ve KGM tarafından yürütülen alt projelerde kamulaştırmayla ilgili meseleler olabileceği beklenmektedir. Sularla ilgili alt projelerde arazi kamulaştırma meseleleri DSİ'nin değil, OSKİ'nin sorumluluğunda olacaktır.	OSKİ'yle mutabakat sağlanmaması durumunda projenin yürütülmesinde sorunlar yaşanabilir.	Diğer

		Tüm bu kurumlar bu konuda son derece deneyimlidir.		
9. Uygulama Programının Genel Yönleri	2. paragraf	YYÇ'nin hazırlanması, uygulanması ve izlenmesi süreçlerinde birden çok taraf yer alacaktır. Türk mevzuatına göre, alt projeler kapsamında gerçekleştirilen tüm arazi kamulaştırma ve yeniden yerleşim faaliyetlerinin uygulanmasından, uygulayıcı kuruluşlar olan DSİ ve KGM sorumludur.	Not: Bolaman'da OSKİ'nin sorumlu olduğu belirtilmiş idi. Çelişki var. Giderilmesi gerekiyor.	Diğer
11 Bütçe ve Finansman Düzenlemeleri	İlk paragraf	Projeyle ilgili tüm arazi kamulaştırma giderleri ve ek YYP giderleri Uygulayıcı Kuruluşlar (DSİ ve KGM) ile OSKİ'nin kendi bütçesinden karşılanacaktır.	Not: OSKİ kamulaştırma harcamaları için bütçe ayıracak mı?	Diğer
11 Bütçe ve Finansman Düzenlemeleri	2. ve 3. paragraf	Alt projelerin yerleri ve etkilerinin büyüklüğü ile PEK'lerin sayısı henüz bilinmediğinden, arazi edinimi ve yeniden yerleşim işlemlerinin toplam maliyeti için henüz kesin bir bütçe sunulması mümkün değildir. Tahmini bütçe kalemleri yeniden yerleşim maliyetlerinin tamamını, vergiler, gelir restorasyon faaliyetleri, insan kaynakları, araç vs. gibi ekipmanlar ile toplanı maliyetlerini kapsayacaktır. İrtifak işlemlerinden doğan geçici ekonomik kayıplar söz konusu olduğunda fon yönetimi devreye girer. Başlıca fon kalemleri arasında, meskûn olmayan araziler için mahsul ödemeleri, kamu arazilerine yönelik ödemeler, araziye fiilen kullanan kişinin yanlış belirlenmesi ile ilgili giderler, ulaşım, hayvan	Alt projelerin yerleri ve etkilerinin büyüklüğü ile PEK'lerin sayısı henüz bilinmediğinden, arazi edinimi ve yeniden yerleşim işlemlerinin toplam maliyeti için henüz kesin bir bütçe sunulması mümkün değildir. Tahmini bütçe kalemleri yeniden yerleşim maliyetlerinin irtifak bedelleri, daimî ve geçici irtifak için öngörülen yöntemlere göre tespit edilip tazmin edilir.	2942 S.K.

		otlatma amacıyla kullanılan ortak arazilerle ilgili ödemeler, kişilerin mevsimlik gelir kaybına yönelik ödemeler, arazi toplulaştırmasına bağlı olarak parsel ve mülk sahibi değişikliğiyle ilgili ödemeler yer alır.		
12. İzleme Düzenlemeleri	5. paragraf 7. bent	Gelir restorasyon tedbirlerinin uygulanmasından sonra PEK'lerin gelir düzeyi.	İyileştirmeyi gerektirecek düzeyde gelir kaybı yaşayan PEK'ler için gelir restorasyon tedbirlerinin uygulanmasından sonra PEK'lerin gelir düzeyi.	İskân ve Kamulaştırma mevzuatı
8. Kurumsal Yapı/Koordinasyonla İlgili Diğer Kurumlar/Sayfa 35	2.paragraf	Arazi kamulaştırma faaliyetlerinden sorumlu başlıca kuruluşlar Uygulayıcı Kuruluşlar, yani DSİ ve KGM olup söz konusu faaliyetler bu kuruluşlar tarafından gerçekleştirilir	Arazi kamulaştırma faaliyetleri, uygulayıcı kuruluşlar olan DSİ ve KGM ile ilgili Belediye teşkilatı tarafından gerçekleştirilir.	5216 sayılı Büyükşehir Belediyeleri Kanunu, 3194 Sayılı İmar Kanunu 18.maddesi, DSİ Taşkın ve Rüsubat Kontrolü Yönetmeliği
9. Uygulama Programının Genel Yönleri / Sayfa 36	2.paragraf	... uygulayıcı kuruluşlar olan DSİ ve KGM sorumludur.	... uygulayıcı kuruluşlar olan DSİ, KGM ve ilgili Belediyeler ve bağlı kuruluşları sorumludur.	5216 sayılı Büyükşehir Belediyeleri Kanunu, 3194 Sayılı İmar Kanunu 18.maddesi, DSİ Taşkın ve Rüsubat Kontrolü Yönetmeliği
11. Bütçe ve Finansman Düzenlemeleri / Sayfa 41	1.paragraf	... (DSİ ve KGM) ile OSKİ'nin kendi bütçesinden karşılanacaktır.	... (DSİ, KGM ve ilgili Belediyeler) ile OSKİ'nin kendi bütçesinden karşılanacaktır.	5216 sayılı Büyükşehir Belediyeleri Kanunu, 3194 Sayılı İmar Kanunu 18.maddesi, DSİ Taşkın ve Rüsubat Kontrolü Yönetmeliği
2 Mevzuat ve Politika Çerçevesi/2.1 Türkiye'de Çevrenin	Tablo 2-2.21 Alt Projelere Uygulanacak Düzenlemeler ve İlgili Sonuçlar	2942 Sayılı Kamulaştırma Kanunu	2942 Sayılı Kamulaştırma Kanunu	2942 S.K.

Korunmasına İlişkin Mevzuat/Sayfa 16		(6645 sayılı Kanun ile değiştirildiği şekliyle) ve ilgili yönetmelikler		
2 Mevzuat ve Politika Çerçevesi/2.1 Türkiye'de Çevrenin Korunmasına İlişkin Mevzuat/Sayfa 16	Tablo 2-2.21 Alt Projelere Uygulanacak Düzenlemeler ve İlgili Sonuçlar	08.11.1983 23.04.2015	08.11.1983 23.04.2015	2942 S.K.
2 Mevzuat ve Politika Çerçevesi/2.2 ÇED Yönetmeliği/1.1 Sosyal Etkilere İlişkin Ulusal Kanunlar/Sayfa 20	2. paragraf	8 Kasım 1983 tarihli ve 18215 Sayılı Kamulaştırma Kanunu 5 Mayıs 2011 tarihli 24393 Sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Kamulaştırma Kanunu	2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu	2942 S.K.
1. Proje Tanımı/1. Bileşen: Hedef bölgelerde dayanıklı peyzaj entegrasyonuna yönelik yatırımlar/7	3. paragraf	(TRGM) tarafından sürdürülebilir arazi yönetimi ve geçim kaynaklarının çeşitlendirilmesi dahil olmak üzere çeşitli yeşil ve gri altyapı çalışmaları, içme ve sulama suyu kaynaklarına yönelik dayanıklı altyapı sistemlerinin oluşturulması, taşkın ve heyelanlara karşı koruma ve Devlet Su İşleri (DSİ) ile	 dahil olmak üzere çeşitli yeşil ve gri altyapı çalışmaları, Devlet Su İşleri (DSİ) tarafından içme ve sulama suyu kaynaklarına yönelik dayanıklı altyapı sistemlerinin oluşturulması, akarsularda taşkın ve sediment kontrolü ile	
1. Proje Tanımı/1.2 Alt Bileşen: Dayanıklı gri altyapı/(a) Su güvenliği için dayanıklı altyapı		Burada amaç, içme ve sulama suyu kaynaklarının tedarik edilmesi ve taşkın ile heyelan gibi iklimle bağlı ve doğal afetlere karşı korunması adına yerel toplulukların dayanıklı altyapı sistemlerine sahip olmasını sağlamaktır	Burada amaç, içme ve sulama suyu kaynaklarının tedarik edilmesi ve taşkın gibi iklimle bağlı doğal afetlere karşı korunması adına yerel toplulukların dayanıklı altyapı sistemlerine sahip olmasını sağlamaktır	
1. Proje Tanımı/1.2 Alt Bileşen: Dayanıklı gri altyapı/(a) Su güvenliği için dayanıklı altyapı		(i) Barajlar ve çok amaçlı su toplama havzaları, yer üstü su kaynaklarından gelen içme suyunu depolayıp koruyacak ve tedarikini sağlayacaktır. Su toplama havzaları,	(i) Barajlar ve küçük ölçekli depolama yapıları, yer üstü su kaynaklarından gelen suyu depolayıp	

		artan 11 akifer girdisi ve yer altından daha az su çekilmesiyle yer altı su kaynaklarının artmasına katkı sağlayacaktır. Nerede bulunduklarına bağlı olarak bazı su toplama havzaları, yaz ve bahar aylarında taşkın olaylarının önüne geçilmesi ve asgari düzeye indirilmesi için akarsu debi kontrolü gibi birden fazla işleve sahip olacaktır	saklayacak ve suyun uzun süreli tedarikini sağlayacaktır. Depolama yapıları, artan akifer girdisi ve yer altından daha az su çekilmesiyle yer altı su kaynaklarının artmasına katkı sağlayacaktır. Ana amaç olmamakla birlikte, rezervuar kapasiteleri ve taşkın piklerine bağlı olarak bazı depolama yapıları, yaz ve bahar aylarında taşkın olaylarının önüne geçilmesi ve asgari düzeye indirilmesi için akarsu debi kontrolü gibi birden fazla işleve sahip olacaktır.	
		(ii) İçme suyu altyapı sistemleri, hedef havzalarda yaşayan halkın temiz ve güvenilir içme suyu tedariki konusunda yaşadığı sorunları gidermeyi amaçlamaktadır. Yapılacak yatırımla güvenilir içme suyunun şebekeye verilmesi, taşınması, depolanması, arıtılması ve dağıtılması amacıyla inşa edilecek ana iletim kanalları ve depolama havuzları dahil olmak üzere su arıtma tesisleri ile yardımcı tesisler finanse edilecektir. Su, çok amaçlı su toplama havzalarından sağlanacaktır.	(ii) İçme suyu altyapı sistemleri, hedef havzalarda yaşayan halkın temiz, güvenilir ve sürdürülebilir içme suyu tedariki konusunda yaşadığı sorunları gidermeyi amaçlamaktadır. Yapılacak yatırımla güvenilir içme suyunun temini, arıtılması ve şebekeye verilmesi sağlanacaktır.	Şehiriçi şebekelerinden suyun dağıtımı OSKİ sorumluluğundadır.
		(iii) Küçük sulama havuzları ve sulama kaynak sistemlerinin içinde bulunduğu sulama çalışmalarıyla kuraklık	(iii) Baraj ve göletler ile sulama sistemlerinin içinde bulunduğu çalışmalarla,	

		sorunu olan hedef havzalarda tarımsal faaliyetlere destek olmak üzere su tedarik edilmiş olacaktır.	kuraklık sorunu olan hedef havzalarda tarımsal faaliyetlere destek olmak üzere su tedarik edilmiş olacaktır.	
		(iv) Akış yönünde taşkın ve sedimentasyon kontrolü ile ilgili yapılar, yoğun yağış dönemlerinde yerel altyapıya ve halkın malına önemli zararlar verip can kaybına yol açan aşırı yağış, taşkın ve heyelan gibi olayların etkilerini bertaraf edip azaltacaktır. Su setleri, istinat duvarları, dolgu, su tutma, menfez, köprü, beton kanal, harçlı pere ve akarsu yatağı ıslahı gibi yöntemler, taşkın ve sedimentasyon kontrol yapıları arasında yer alacaktır. Bu yapılar, hidrolojik modelleme ve taşkın risk haritası ile belirlenecek yüksek taşkın riskli bölgelerde inşa edilecektir.	(iv) Taşkın ve sediment kontrolü ile ilgili yapılar, yoğun yağış dönemlerinde yerel altyapıya ve halkın malına önemli zararlar verip can kayıplarına da yol açan, heyelanlarla birlikte daha da zararlı olan taşkın olaylarının etkilerini bertaraf edip azaltacaktır. Tersip bentleri (check dam), kargir ve beton duvar, harçlı pere, sedde, yatak düzenlemesi, köprü ve menfez gibi yöntemler, taşkın ve sediment kontrol yapıları arasında yer alacaktır. Bu yapılar, varsa taşkın risk haritası ile belirlenecek yüksek taşkın riskli bölgelerde yoksa da geçmiş taşkın zararlarında etkilenen alanlara göre hidrolik modelleme ile inşa edilecektir.	
Yönetici Özeti	Yeniden Yerleşim Hazırlığı ve Uygulaması	YYP tamamıyla uygulanmadan ve tazminat ödenmeden hiçbir inşaat işi başlamayacaktır.	RP'lerin hazırlanıp onaylanması yeniden yerleşim açısından olumlu bir süreç olmasına rağmen (konutların yapımı ve teslimi değil	5543 Sayılı İskân Kanunu

			eylem planı hazırlanması) “ödemeler” den kastımız kamulaştırma bedellerinin tanzimi ise 5543 sayılı iskân kanun ile çelişmektedir.	
Yönetici Özeti 1. Proje Tanımı	Alt bileşen 2.2: Proje yönetimi ve sürdürülebilirlik.	Türkiye Hükümeti politikaları ve usulleri ile YYÇ/ÇSS5 hükümleri arasında herhangi bir çelişki olması halinde ÇSS5 geçerlidir.	Çelişki olması durumunda ÇSS5 hükümleri geçerli olacaktır denilmektedir. Bu ibare ülkemizdeki iskân mevzuatı açısından sorun teşkil etmektedir.	5543 Sayılı İskân Kanunu
Yönetici Özeti 3.Yeniden Yerleşim Hazırlığı ve Uygulaması	Proje kapsamında yapılacak arazi istimlakını aşağıdaki ilkeler belirleyecektir:	-Yasal tapunun olmaması tazminata ve/veya iyileştirmeye engel teşkil etmeyecektir.	Yasal mülkiyet olmaması işgal ettiği yerdeki yaptığı yapının belirlenecek bedelini almasına engel olmasa da mevzuat gereği ikamet şartlarını sağlamıyorsa yeniden yerleşimde hak sahibi olamaz.	5543 Sayılı İskân Kanunu
Yönetici Özeti 3. Yeniden Yerleşim Hazırlığı ve Uygulaması	Yeniden yerleşimin uygulanmasından önce	İnşaata başlamadan önce tazmin edin ve kamulaştırılmış alana yasal erişim sağlayın;	5543 sayılı kanunda tanımlanan Devlet eliyle İskân işlemlerinde kamulaştırmaya esas taşınmaz varsa belli bir kısmı bloke edilir (yürürlükteki asgari ücretin brüt 60 katı)	5543 Sayılı İskân Kanunu
Yönetici Özeti 5. Yeniden Yerleşim için Yasal Çerçeve	5.1 Yeniden Yerleşim için Ulusal Yasal Çerçeve -Bu Madde..... ifade eder.	Bu miktarı 120 kez olarak tanımlar	İskân kanunu uygulama yönetmeliğindeki değişiklikle 60 ay olarak değiştirildi.	5543 İskân Kanunu Uygulama Yönetmeliği

Yönetici Özeti 5. Yeniden Yerleşim için Yasal Çerçeveler	5.1 Yeniden Yerleşim için Ulusal Yasal Çerçeve -Bu Madde..... ifade eder.	Ayrıca, Kanunun yönetmelikleri uyarınca, ailede herhangi bir sosyal sigorta kuruluşundan emekli maaşı alan çalışanlar veya kişiler varsa, maaşlarının yıllık toplam miktarı, brüt asgari ücretin aylığından 18 kez daha az olmalıdır.	İskân kanunu uygulama yönetmeliğindeki değişiklikle bu ibare tamamen kaldırıldı.	5543 İskân Kanunu Uygulama Yönetmeliği
YÖNETİCİ ÖZETİ 5. Yeniden Yerleşim için Yasal Çerçeveler	5.4 Boşluk Analizi	Tablo 3: Yasal Çerçeve üzerine Boşluk Analizi <i>Kamulaştırma tazminatı hakkı</i> -Dünya Bankası ÇSÇ Gereklilikleri	DB gereksinimlerinde DSİ olarak uyguladığımız yeniden yerleşim projelerinde yasal mülkiyet olmaması hak sahibi olmasına engel olmadığı gibi (3 yıl ikamet şartı ile kiracı olarak hak sahibi olabilir) eylem planlarında öngörülen gelir iyileştirme faaliyetlerinden yararlanmasına da engel değildir. Bu kısmı belirttiğimiz hususlar dikkate alınması uygun olacaktır.	5543 Sayılı İskân Kanunu
YÖNETİCİ ÖZETİ 5. Yeniden Yerleşim için Yasal Çerçeveler	5.4 Boşluk Analizi	Tablo 3: Yasal Çerçeve üzerine Boşluk Analizi Yeniden yerleşim planlaması - Türk Yasal Çerçeve	RP ile ilgili her ne kadar yasalarımızda açıkça bir hüküm bulunmasa da DSİ yetkisi ile yapılan projelerimizin tamamında projenin büyüklüğüne göre Eylem Planı veya ön etüt raporu hazırlayarak DB standartlarına ulaşmak hedeflenmektedir. Ör: Kızlaryolu Barajı Köprürlü Yeniden Yerleşim Eylem Planı,	5543 Sayılı İskân Kanunu

			Reyhanlı Barajı Yeniden Yerleşim Eylem Planı	
--	--	--	--	--

Düzeltilme Yapılan Doküman: TR metinde; Yeniden Yerleşim Çerçevesi (YYÇ) taslağı üzerinden çalışılmıştır. Zaman zaman ENG metin kontrolleri de yapıldı.

Toplam Düzeltme/Öneri: 55 adettir.

**Food and Agriculture
Organization of the
United Nations**

Food and Agriculture Organization
of the United Nations

Ivedik Street No:55, Yenimahalle,
Ankara / TURKEY
+90 (312) 307 95 00

www.fao.org/turkey
[@faoturkiye](https://www.instagram.com/faoturkiye)